

STATE PROFILE

*ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ*

Συντονιστής έργου:

Κουρτέσης Αλέξανδρος

Συγγραφική ομάδα:

Θεοδόση Παναγιώτα,
Κουγιού Σαράντης
Παπαδάκη Ιωάννα

Εμπειρογνώμονες:

Τσιλιώτης Χαράλαμπος
Καλαντώνης Πέτρος

Αθήνα, 2022

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΕΡΓΟΥ:

Κουρτέσης Αλέξανδρος

Προϊστάμενος του Τμήματος Έρευνας και Καινοτομίας ΙΤΕΚ/ΕΚΔΔΑ,
Διδάκτωρ στις Εργασιακές Σχέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε Θέματα Εργατικής
Συμμετοχής του Παντείου Πανεπιστημίου

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

Θεοδόση Παναγιώτα

Στέλεχος Εθνικής Αρχής Διαφάνειας
Οικονομολόγος, Απόφοιτη από την Ε.Σ.Δ.Δ.Α (ΙΣΤ' Εκπ. Σειρά)
MSc Διεθνών Σχέσεων & Ευρωπαϊκών Σπουδών
CIA Certified Internal Auditor

Κουγιού Σαράντης

Υπεύθυνος Σπουδών & Έρευνας ΙΝΕΠ, PhD
Συντονιστής Τομέα Δημόσιας Διοίκησης & Διακυβέρνησης ΙΝΕΠ

Παπαδάκη Ιωάννα

Επιστημονικό προσωπικό ΙΤΕΚ/ΕΚΔΔΑ
Στέλεχος της Γενικής Γραμματείας Συντονισμού του Κυβερνητικού Έργου της
Προεδρίας της Κυβέρνησης
Πολιτική επιστήμονας
MSc Κράτος και Δημόσια Πολιτική

ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΕΣ

Τσιλιώτης Χαράλαμπος

Αν. Καθηγητής Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
Διδάκτωρ Νομικής του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης

Καλαντώνης Πέτρος

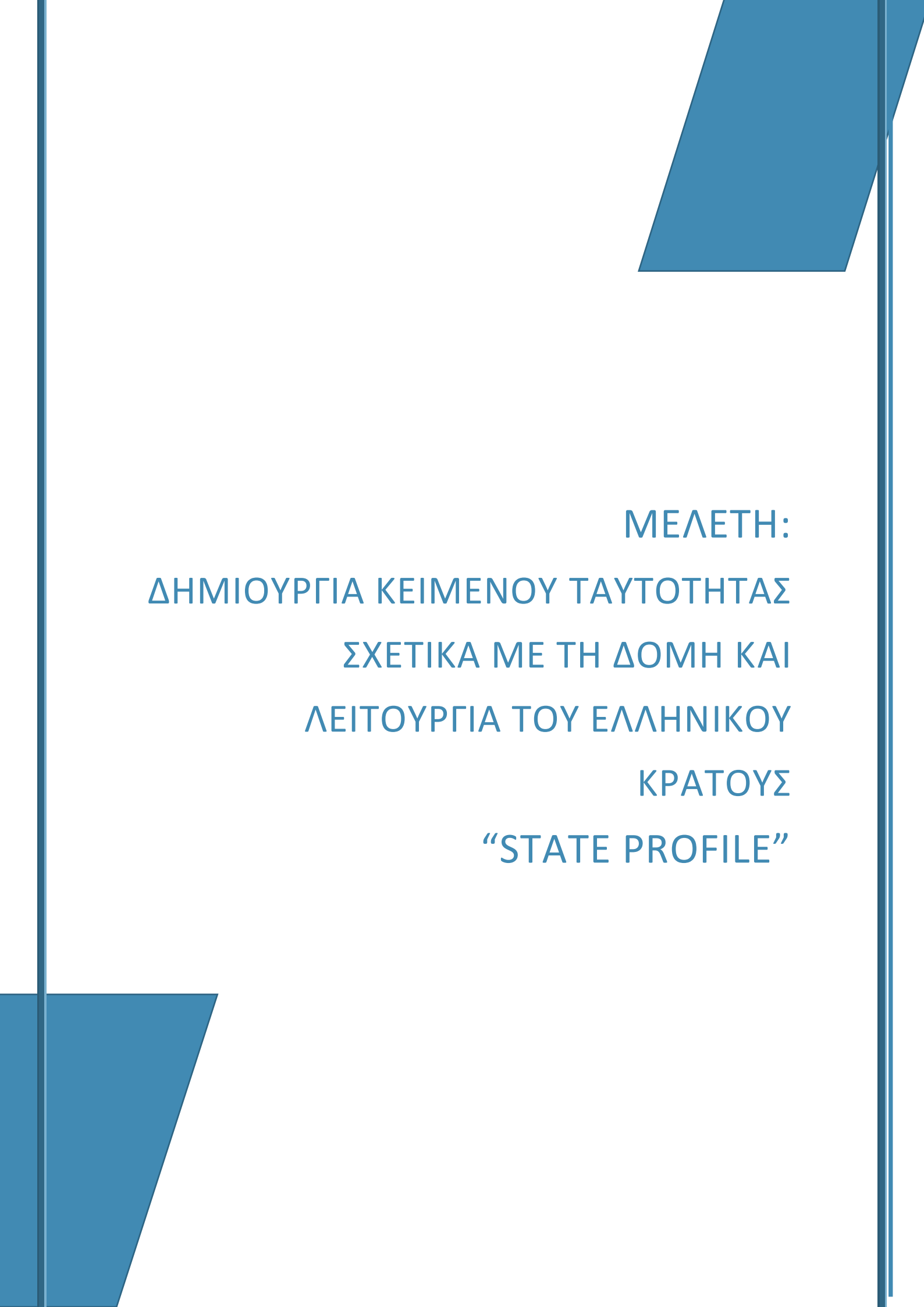
Καθηγητής Χρηματοοικονομικής – Λογιστικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής,
Διευθυντής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διοίκηση Επιχειρησιακών Λειτουργιών»
Αντιπρόεδρος Επιτροπής Ερευνών Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ	- 1 -
<i>Συντονιστής έργου:</i>	- 1 -
<i>Συγγραφική ομάδα:</i>	- 1 -
<i>Εμπειρογνώμονες</i>	- 1 -
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ	II
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	IV
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	V
ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	1
Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ	1
ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	2
<i>Πρώτη αναθεώρηση (1986)</i>	3
<i>Δεύτερη αναθεώρηση (2001)</i>	3
<i>Τρίτη αναθεώρηση (2008)</i>	4
<i>Τέταρτη αναθεώρηση (2019)</i>	4
ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	4
<i>Η δημοκρατική αρχή</i>	5
<i>Η αντιπροσωπευτική αρχή</i>	6
<i>Η κοινοβουλευτική αρχή</i>	6
<i>Η αρχή του πολυκομματισμού και τα πολιτικά κόμματα</i>	6
<i>Η αρχή της προεδρευομένης δημοκρατίας</i>	7
<i>Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών</i>	7
<i>Η αρχή του κράτους δικαίου</i>	9
<i>Η αρχή του κοινωνικού κράτους</i>	10
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	11
ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	13
<i>Συνταγματικές προβλέψεις για τις εκλογές</i>	13
<i>Η Βουλή</i>	14
<i>Η Βουλή στην νομοθετική διαδικασία</i>	18
<i>Η σχέση διεθνούς και εσωτερικού ελληνικού δικαίου</i>	21
Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ	22
Η ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ-Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	26
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΩΣ ΘΕΣΜΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	26
ΥΠΟΥΡΓΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ - ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ	30
ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	34

Κυβερνητικό Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής (ΚΥ.Σ.Οι.Π.)	34
Κυβερνητικό Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας	35
Κυβερνητικές Επιτροπές	35
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	35
<i>Το ελληνικό διοικητικό σύστημα</i>	<i>35</i>
<i>Η Δημόσια Διοίκηση.....</i>	<i>38</i>
<i>Οι θεμελιώδεις αρχές της Δημόσιας Διοίκησης</i>	<i>39</i>
<i>Δημόσιοι Υπάλληλοι</i>	<i>45</i>
ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ.....	48
<i>Προεδρία της Κυβέρνησης.....</i>	<i>48</i>
<i>Υπουργεία</i>	<i>52</i>
ΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (Ο.Τ.Α.)	53
<i>Μερικά ιστορικά στοιχεία.....</i>	<i>53</i>
<i>Η Τοπική Αυτοδιοίκηση στο ισχύον διοικητικό σύστημα</i>	<i>55</i>
<i>Οι Δήμοι (α΄ βαθμός αυτοδιοίκησης).....</i>	<i>57</i>
<i>Οι Περιφέρειες (β΄ βαθμός αυτοδιοίκησης).....</i>	<i>58</i>
<i>Σχέσεις και συνεργασία δήμων και περιφερειών</i>	<i>60</i>
<i>Ο έλεγχος νομιμότητας του κράτους στους Ο.Τ.Α.</i>	<i>61</i>
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ.....	63
ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ.....	63
ΛΟΓΟΙ ΙΔΡΥΣΗΣ.....	64
ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΑΡΧΩΝ.....	65
ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ.....	68
<i>Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης</i>	<i>68</i>
<i>Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού.....</i>	<i>71</i>
<i>Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.....</i>	<i>74</i>
<i>Συνήγορος του Πολίτη</i>	<i>77</i>
<i>Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών</i>	<i>83</i>
ΟΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΣ ΙΔΡΥΘΕΙΣΕΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ	86
ΣΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ.....	93
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.....	93
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ	94
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	95
Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ.....	101
Ο ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	101
<i>Αναφορές.....</i>	<i>101</i>
<i>Ερωτήσεις</i>	<i>102</i>
<i>Επίκαιρες Ερωτήσεις.....</i>	<i>102</i>
<i>Αιτήσεις κατάθεσης εγγράφων</i>	<i>103</i>
<i>Επερωτήσεις</i>	<i>103</i>
<i>Επίκαιρες επερωτήσεις.....</i>	<i>104</i>

<i>Εξεταστικές Επιτροπές</i>	104
<i>Πρόταση εμπιστοσύνης</i>	105
<i>Πρόταση δυσπιστίας</i>	105
<i>Άλλα μέσα άσκησης κοινοβουλευτικού ελέγχου</i>	105
Ο ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	106
<i>Ιεραρχικός έλεγχος</i>	107
<i>Εσωτερικός Έλεγχος</i>	108
<i>Διοικητική εποπτεία</i>	109
<i>Ο έλεγχος από φορείς με ελεγκτικές αρμοδιότητες</i>	111
Ο ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	117
Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	120
ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΔΙΚΑΣΤΕΣ	120
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ	122
<i>Πολιτικά και Ποινικά Δικαστήρια</i>	122
<i>Διοικητικά Δικαστήρια</i>	124
<i>Συνταγματικά Προβλεπόμενα Δικαστήρια</i>	132
ΑΝΑΦΟΡΕΣ	141

ΜΕΛΕΤΗ:
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΚΡΑΤΟΥΣ
“STATE PROFILE”

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων	Α.Α.Δ.Ε.
Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών	Α.Δ.Α.Ε.
Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Α.ΔΙ.Π.Π.Δ.Ε.
Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών	Α.Ε.Π.Π.
Αρχή Πολιτικής Αεροπορίας	Α.Π.Α.
Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού	Α.Σ.Ε.Π.
Αρχή Προστασίας των Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα	ΑΠΔΠΧ
Γραφείο του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης	Γ.Ε.Δ.Δ.
Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων	Γ.Κ.Π.Δ.
Γενική Γραμματεία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς	ΓΕ.Γ.ΚΑΔ.
Δημόσια Διοίκηση	Δ.Δ.
Δημοτική επιχείρηση ύδρευσης αποχέτευσης	Δ.Ε.Υ.Α.
Διοικητικά Δικαστήρια	ΔΔ
Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων	Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.
Εθνική Αρχή Διαφάνειας	Ε.Α.Δ.
Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	Ε.Δ.Δ.Α.
Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων	Ε.Ε.Ε.Π.
Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων	Ε.Ο.Ε.
Ενοποιημένο Σχέδιο Κυβερνητικής Πολιτικής	Ε.Σ.Κυ.Π.
Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων	Ε.Σ.Π.Δ.
Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης	Ε.Σ.Ρ.
Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών	Ε.Υ.Π.
Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών	Ε.Υ.Π.
Ενιαία Αρχή Δημόσιων Συμβάσεων	ΕΑΔΗΣΥ
Επικεφαλής Εποπτική Αρχή	ΕΕΑ
Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων	ΕΕΤΤ
Εισαγωγικό νόμος του Αστικού Κώδικα	ΕισΝΑΚ
Ελληνική Στατιστική Αρχή	ΕΛ.ΣΤΑΤ.
Ένωση Περιφερειών Ελλάδος	ΕΝ.ΠΕ.

Ελεγκτικό Συνέδριο	ΕΣ
Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος	Κ.Ε.Δ.Ε
Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας	ΚΔΔ
Κώδικας Ποινικής Δικονομίας	ΚΠΔ
Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας	ΚΠολΔ
Κανονισμός της Βουλής.	ΚτΒ
Κυβερνητικό Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής	ΚΥ.Σ.Οι.Π
Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής	Μ.Π.Δ.Σ.
Νόμος	Ν. ή ν.
Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου	Ν.Π.Δ.Δ.
Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου	Ν.Π.Ι.Δ.
Νομικό Συμβούλιο του Κράτους	ΝΣΚ
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	Ο.Τ.Α.
Πρόεδρο της Βουλής	ΠτΒ
Πρόεδρος της Δημοκρατίας	ΠτΔ
Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας	Ρ.Α.Ε.
Ρυθμιστική Αρχή Επιβατικών Μεταφορών	Ρ.Α.Ε.Μ.
Ρυθμιστική Αρχή Λιμένων	Ρ.Α.Λ.
Ρυθμιστική Αρχή Σιδηροδρόμων	Ρ.Α.Σ.
Σύνταγμα	Σ
Σώμα Επιθεωρητών Δημοσίων Έργων	Σ.Ε.Δ.Ε.
Σώμα Ελεγκτών - Επιθεωρητών Δημόσιας Διοίκησης	Σ.Ε.Ε.Δ.Δ.
Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Μεταφορών	Σ.Ε.Ε.ΜΕ.
Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας	Σ.Ε.Υ.Υ.Π.
Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας	Σ.ΕΠ.Ε.
Σώμα Φορολογικών Διαιτητών	Σ.Φ.Δ.
Συμβούλιο της Επικρατείας	ΣτΕ
Συνήγορος του Πολίτη	ΣτΠ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στην παραγωγή ενός βασικού κειμένου για την επικοινωνία στο ευρύτερο κοινό του ελληνικού πολιτικού και διοικητικού συστήματος. Το περίγραμμα του ελληνικού κράτους (προφίλ) και της ελληνικής δημόσιας διοίκησης δίδεται με τρόπο συνοπτικό και εύληπτο. Καλύπτει όλες τις σημαντικές λειτουργίες του κράτους και ιδιαίτερα όλους τους σημαντικούς τομείς δημόσιας πολιτικής.

Η μεθοδολογία της μελέτης θα αφορά στην αποτύπωση της λειτουργίας του κράτους, της τοπικής αυτοδιοίκησης και της δημόσιας διοίκησης. Ιδιαίτερα στο πλαίσιο της εφαρμογής δημοσίων πολιτικών, στην εθνική και ευρωπαϊκή τους διάσταση, με έμφαση και στην πολυεπίπεδη διακυβέρνηση (Επιτροπή των Περιφερειών 2009, 2014).

Το βασικό κριτήριο της καταγραφής Υπηρεσιών και Φορέων του ελληνικού Κράτους θα είναι πρωτίστως το λειτουργικό κριτήριο: σε ποια λειτουργία του Κράτους συμβάλλει κάθε είδος ή κατηγορία Υπηρεσιών/Φορέων και όχι η συνολική απογραφή τους. Ιδιαίτερα στη διαμόρφωση, σχεδίαση, υλοποίηση, παρακολούθηση, αξιολόγηση των δημοσίων πολιτικών. Δηλαδή στον κύκλο της δημόσιας πολιτικής (Lasswell, 1956)

Εκκινώντας από τις σχετικές Συνταγματικές προβλέψεις, περιγράφεται η διάρθρωση και ο τρόπος λειτουργίας των τριών εξουσιών και των πολιτειακών οργάνων. Ενδεικτικά, η διαδικασία νομοθέτησης, η Βουλή, η Κυβέρνηση, τα Υπουργεία, η Δικαστική εξουσία, οι συνταγματικά κατοχυρωμένες ανεξάρτητες διοικητικές αρχές, η Εθνική Αρχή Διαφάνειας, ο ρόλος των τριών μεγάλων σωμάτων (Συμβούλιο της Επικρατείας, Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, Ελεγκτικό Συνέδριο) κ.α. Η οργάνωση, οι αρμοδιότητες και οι λειτουργίες της Δημόσιας Διοίκησης με Υπηρεσίες και Φορείς που εμπλέκονται στη λειτουργία του Κράτους και στον σχεδιασμό, νομοθέτηση και υλοποίηση δημοσίων πολιτικών, βάση των ισχυόντων νόμων (όπως τον ν.4622/2019). Η διασφάλιση του ελέγχου της κρατικής εξουσίας και της διαφάνειας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μορφή του πολιτεύματος της Ελληνικής Δημοκρατίας είναι προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία. Το πολίτευμα της Ελλάδας δεν μπορεί να αλλάξει ούτε με αναθεώρηση του Συντάγματος που απαιτεί αυξημένη πλειοψηφία στη Βουλή.

Το ελληνικό πολίτευμα βασίζεται στην :

- **Δημοκρατική αρχή:** δηλαδή οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία, αλλά τα βασικά δικαιώματα της μειοψηφίας προστατεύονται.
- **Αντιπροσωπευτική και στην Κοινοβουλευτική αρχή:** δηλαδή υπάρχουν πολλά ελεύθερα κόμματα που συμμετέχουν σε εκλογές και ο λαός εκλέγει τους βουλευτές που τον αντιπροσωπεύουν στη Βουλή που δίνει ψήφο εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση, την ελέγχει και ψηφίζει τους νόμους.

Στο ελληνικό Σύνταγμα είναι βασική η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών. Ιδιαίτερα η δικαιοσύνη είναι ανεξάρτητη και ελέγχει το βαθμό που περιορίζει το κράτος και η διοίκηση τα ατομικά δικαιώματα, με γνώμονα το κοινωνικό κράτος δικαίου. Η εκτελεστική λειτουργία (κυβέρνηση) διασταυρώνεται σε σημαντικό βαθμό με την νομοθετική (Βουλή), ενώ ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο αιρετός αρχηγός του κράτους και ο ρυθμιστής του πολιτεύματος με εκτελεστικές και νομοθετικές αρμοδιότητες.

Οι νόμοι και οι δημόσιες πολιτικές νομοθετούνται από την Βουλή που ψηφίζει τα νομοσχέδια που καταθέτουν οι αρμόδιοι υπουργοί της κυβέρνησης, ή τις προτάσεις των βουλευτών. Ο τρόπος που λειτουργεί η Βουλή και η νομοθετική διαδικασία, προσδιορίζεται στα βασικά σημεία από το Σύνταγμα. Όμως η Βουλή ψηφίζει ελεύθερα τον Κανονισμό της, που ρυθμίζει τις λεπτομέρειες του τρόπου που γίνεται η συζήτηση επί των νομοσχεδίων ή των προτάσεων στις επιτροπές της και στην ολομέλεια της.

Τα δικαστήρια αποτελούν εγγύηση του Συντάγματος και του κράτους δικαίου καθώς δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν νόμους αντίθετους στο Σύνταγμα. Ο δικαστικός έλεγχος της αντισυνταγματικότητας των νόμων είναι «διάχυτος», γίνεται από όλα τα δικαστήρια και «παρεμπίπτων» δηλαδή ο νόμος δεν ακυρώνεται, αλλά

παραμερίζεται στην υπόθεση που εκδικάζει το δικαστήριο εφόσον τον θεωρεί αντισυνταγματικό.

Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση, δηλαδή τον Πρωθυπουργό και τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου. Στην εκτελεστική λειτουργία συμπεριλαμβάνονται τα όργανα της Δημόσιας Διοίκησης (Δ.Δ). Δεδομένου ότι το διοικητικό σύστημα της Χώρας είναι το αποκεντρωτικό, στα όργανα της Δ.Δ. περιλαμβάνονται όλα τα διοικητικά όργανα της κεντρικής ή αποκεντρωμένης κρατικής διοικήσεως ή της αυτοδιοίκησης. Τα κεντρικά όργανα του Κράτους έχουν τη γενική κατεύθυνση, το συντονισμό και τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των περιφερειακών οργάνων.

Η Κυβέρνηση έχει την αποφασιστική λειτουργία στην άσκηση της γενικής πολιτικής της χώρας, ενώ διαθέτει δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας, δηλαδή να υποβάλει σχέδια νόμου στη Βουλή αλλά και δικαίωμα έκδοσης κανονιστικών ρυθμίσεων στο πλαίσιο νομοθετικής εξουσιοδότησης. Στο επίκεντρο της Κυβέρνησης βρίσκεται ο Πρωθυπουργός, ο οποίος επιλέγει τα μέλη της Κυβέρνησης, διασφαλίζει την ενότητά της και συντονίζει το κυβερνητικό έργο.

Η διοικητική οργάνωση της Χώρας διαρθρώνεται σε τρία επίπεδα: Η Κεντρική Δημόσια Διοίκηση αποτελείται από την Προεδρία της Δημοκρατίας, την Προεδρία της Κυβέρνησης, τα Υπουργεία και τις αποκεντρωμένες ή περιφερειακές υπηρεσίες τους, τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και τις Ανεξάρτητες Αρχές.

Τα άλλα δύο επίπεδα αναφέρονται στους δύο βαθμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) που σήμερα είναι οι Δήμοι, α' βαθμού και οι Περιφέρειες, β' βαθμού Ο.Τ.Α. Και οι δύο αυτοί βαθμοί Αυτοδιοίκησης έχουν τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων, το εύρος και οι κατηγορίες των οποίων καθορίζονται από το νόμο. Οι αρχές των Ο.Τ.Α. αναδεικνύονται μετά από εκλογές κάθε τέσσερα χρόνια με άμεση ψηφοφορία. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και έχουν διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Ασκούν δε τις αρμοδιότητές τους σε συγκεκριμένη εδαφική περιφέρεια και ως αντικείμενο έχουν την διαχείριση των τοπικών υποθέσεων, υπό την έννοια της εδαφικής αρμοδιότητας.

Στο νομικό πρόσωπο του κράτους (Δημόσιο), εντάσσονται και οι Ανεξάρτητες Αρχές και οι οποίες διαθέτουν ευρείες αποφασιστικές αρμοδιότητες, είναι όμως ανεξάρτητες απέναντι στην εκτελεστική λειτουργία και ειδικότερα στην Κυβέρνηση.

Επιπρόσθετα, εντός της κεντρικής Διοίκησης λειτουργούν με γνωμοδοτικές ή συμβουλευτικές αρμοδιότητες συλλογικά όργανα που είναι γνωστά ως μεγάλα σώματα της διοίκησης και πρόκειται για το:

- Συμβούλιο της Επικρατείας
- Ελεγκτικό Συνέδριο
- Νομικό Συμβούλιο του Κράτους.

Τα δύο πρώτα έχουν διφυή χαρακτήρα αφού διαθέτουν πέρα από διοικητικές και δικαιοδοτικές αρμοδιότητες, αποτελώντας μαζί με τον Άρειο Πάγο τα ανώτατα δικαστήρια της Χώρας.

Στο πλαίσιο της υποχρέωσης κάθε δημοκρατικά οργανωμένης πολιτείας στην οποία έχουν εφαρμογή οι αρχές του κράτους δικαίου, είναι μεταξύ άλλων, και η προστασία του διοικούμενου από τη δράση της δημόσιας διοίκησης. Στο πλαίσιο αυτό στην ελληνική έννομη τάξη προβλέπονται οι εξής τρόποι ελέγχου α) ο κοινοβουλευτικός έλεγχος, β) ο δικαστικός έλεγχος και γ) ο διοικητικός έλεγχος.

Η τρίτη λειτουργία που προβλέπεται στο άρθρο 26 του Συντάγματος, είναι η δικαστική λειτουργία. Βασική αποστολή της είναι η ερμηνεία και η εφαρμογή των κανόνων δικαίου που νομοθετούνται από τη νομοθετική λειτουργία και ασκούνται από την εκτελεστική λειτουργία.

Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια, οποία συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές. Κατά το άρθρο 93 του Συντάγματος προβλέπεται η λειτουργία διοικητικών, πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων τα οποία οργανώνονται με ειδικούς νόμους.

Τέλος, ειδική αναφορά γίνεται για τα προβλεπόμενα από το Σύνταγμα δικαστήρια και τα οποία είναι:

- Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας (άρθρο 99 §1 Σ),
- Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (άρθρο 100 Σ),
- Συμβούλιο της Επικρατείας, (άρθρο 95 Σ), και
- Ελεγκτικό Συνέδριο (άρθρο 98 Σ).

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Το Σύνταγμα είναι το σύστημα κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τη συγκρότηση, την οργάνωση και την άσκηση κρατικής εξουσίας. Ειδικότερα οι συνταγματικοί κανόνες αφορούν:

- ✓ Στην οργάνωση και στις λειτουργίες της πολιτείας, στην άσκηση της εξουσίας, στο πολίτευμα,
- ✓ στη σχέση κράτους και κοινωνίας, δηλαδή τα ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα,
- ✓ στη σχέση της εθνικής έννομη τάξης με τη διεθνή έννομη τάξη (διεθνές δίκαιο, διεθνείς οργανισμοί) και την υπερεθνική έννομη τάξη (ιδιαίτερα με το ενωσιακό δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης/Ε.Ε.).

Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Το πολίτευμα της Ελλάδας βασίζεται στο τυπικό Σύνταγμα της Ελλάδας (Σ¹) που ψηφίστηκε και άρχισε να ισχύει στις 11 Ιουνίου 1975 και είναι «προεδρευομένη κοινοβουλευτική δημοκρατία» (άρθρο 1, παρ. 1 Σ). Το γραπτό ελληνικό Σύνταγμα έχει ανώτερη τυπική ισχύ και αναθεωρείται με βάση προβλεπόμενη στο Σύνταγμα διαδικασία που δεν θίγει τις βασικές διατάξεις του όπως το πολίτευμα και τα δικαιώματα. Νόμοι και διοικητικές πράξεις που είναι αντίθετες προς αυτό καταργούνται. Υπάρχει έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων και υποχρέωση των δικαστών να μη συμμορφώνονται με διατάξεις που τίθενται κατά κατάλυση του (Μαυριάς, 2000, σ. 31 & 2022).

Η προεδρευομένη κοινοβουλευτική δημοκρατία θεμελιώνεται στη λαϊκή κυριαρχία και «όλες οι εξουσίες πηγάζουν από τον Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα» (άρθρο 1, παρ. 3 Σ). Στο αμέσως επόμενο

¹ Όπου Σ εννοείται στο παρόν το Σύνταγμα όπως ισχύει μετά την τελευταία αναθεώρηση του 2019.

άρθρο 2 Σ τίθεται ως βασική αρχή του πολιτεύματος η προστασία της αξίας του ανθρώπου και η ανάπτυξη ειρηνικών και φιλικών σχέσεων με άλλα κράτη και λαούς.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Το Σύνταγμα του 1975 έθεσε τα θεμέλια της ομαλότητας στην πολιτική ζωή και αποτύπωσε τη βούληση του Ελληνικού Λαού να αφήσει πίσω του την περίοδο της δικτατορίας (1967-1974), να επαναφέρει και να ισχυροποιήσει τις δημοκρατικές και κοινοβουλευτικές παραδόσεις του. Στις 24 Ιουλίου 1974 υπό το βάρος της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο, η χούντα κατέρρευσε και οι στρατιωτικοί παρέδωσαν την εξουσία στους πολιτικούς. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ορκίστηκε Πρωθυπουργός κυβέρνησης εθνικής ενότητας. Βασικοί στόχοι ήταν η αποκατάσταση της δημοκρατικής ομαλότητας με την προετοιμασία για τη διενέργεια εκλογών. Η χούντα είχε καταργήσει τη βασιλεία και είχε εγκαθιδρύσει προεδρική δημοκρατία με το νόθο δημοψήφισμα του Ιουλίου του 1973, που δεν είχαν αναγνωρίσει οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας. Η κυβέρνηση με τη Συντακτική Πράξη της 1ης Αυγούστου 1974 επανάφερε σε ισχύ το Σύνταγμα της 1ης Ιανουαρίου 1952, χωρίς τις θεμελιώδεις διατάξεις του που αφορούσαν τη μορφή του πολιτεύματος ως βασιλευομένης δημοκρατίας, αλλά με διάφορες συμπληρώσεις που κρίθηκαν απαραίτητες (Σταυρόπουλος 2018). Στο δημοψήφισμα της 8ης Δεκεμβρίου 1974 ποσοστό 69,2% ψήφισε υπέρ της αβασίλευτης δημοκρατίας, οπότε η βασιλεία καταργήθηκε και επίσημα.

Η μορφή του πολιτεύματος είναι μη αναθεωρήσιμη διάταξη του Συντάγματος με βάση και το άρθρο 110 Σ. Επίσης δεν αναθεωρούνται οι διατάξεις των άρθρων του Σ που αφορούν στην ισότητα, σε ορισμένες ελευθερίες των Ελλήνων και στη διάκριση των εξουσιών².

Η διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος προβλέπει την διαπίστωση της ανάγκης αναθεώρησης συγκεκριμένων διατάξεων με απόφαση της Βουλής που λαμβάνεται με αυξημένη πλειοψηφία τριών πέμπτων (3/5) των Βουλευτών, μετά από πρόταση τουλάχιστον 50 Βουλευτών και όχι νωρίτερα από 5ετία από την

² Άρθρο 2 παρ. 1, άρθρο 4 παρ. 1 & 4 & 7, άρθρο 5 παρ. 1 & 3, άρθρο 13 παρ. 1, άρθρο 26.

τελευταία αναθεώρηση. Οι διατάξεις που θα αναθεωρηθούν συζητούνται και ψηφίζονται από τη Βουλή και επίσης ψηφίζονται και από την επόμενη Βουλή για να ισχύσουν. Τουλάχιστον στην μία ψηφοφορία θα πρέπει οι τροποποιήσεις να έχουν εγκριθεί με αυξημένη πλειοψηφία τριών πέμπτων (3/5) των Βουλευτών (άρθρο 110 παρ. 2, 3, 4 Σ).

Με βάση αυτή τη διαδικασία το Σύνταγμα αναθεωρήθηκε το 1986, 2001, 2008, 2019.

ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ (1986)

Οι βασικές τροποποιήσεις το 1986 ήταν η κατάργηση των βασικότερων αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας όπως η διάλυση της Βουλής και η προκήρυξη πρόωρων εκλογών, η παύση της Κυβέρνησης, η προκήρυξη δημοψηφίσματος για κρίσιμα εθνικά θέματα, ο ρόλος του κατά την διαδικασία διορισμού του Πρωθυπουργού όταν κανένα κόμμα δεν είχε απόλυτη πλειοψηφία κ.α. Οι σχετικές αρμοδιότητες είχαν γίνει αντικείμενο κριτικής και κρίθηκε σκόπιμο να καταργηθούν ή να μεταφερθούν στην Κυβέρνηση και την κυβερνητική πλειοψηφία της Βουλής.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ (2001)

Η αναθεώρηση του 2001 εισήγαγε στο Σύνταγμα νέα ατομικά δικαιώματα: προστασία της γενετικής ταυτότητας, προστασία από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, κ.α. Επιδίωξε την ενίσχυση της διαφάνειας στην πολιτική ζωή: για τη χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων, προεκλογικές δαπάνες, ιδιοκτησία ΜΜΕ, κ.ά. Έλαβε υπόψη την νομολογία του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου για τα σχετικά κωλύματα και ασυμβίβαστα προς την ανάδειξη στο βουλευτικό αξίωμα. Αναδιοργάνωσε τις λειτουργίες της Βουλής. Έφερε μεταρρυθμίσεις στο πεδίο της Δικαιοσύνης και ενίσχυσε το αποκεντρωτικό σύστημα της χώρας με τον 2ο βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης. Προβλέφθηκε η ίδρυση πέντε (5) σημαντικών Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών: η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, το Εθνικό Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο, η Αρχή Προστασίας Απορρήτου των Επικοινωνιών, το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) και ο Συνήγορος

του Πολίτη³. Επιπροσθέτως με το 101Α οριζόταν και ο τρόπος εκλογής των προέδρων των ανεξάρτητων αρχών μέσω επιλογής από το όργανο της διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής, το οποίο ομόφωνα ή κατά πλειοψηφία 4/5 επέλεγε και αποφάσιζε για τον διορισμό κάθε προέδρου. Επιπλέον ανεξάρτητες διοικητικές αρχές ιδρύθηκαν και με νόμο όπως η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, η Επιτροπή Ανταγωνισμού, η Εθνική Αρχή Διαφάνειας, κ.α.

ΤΡΙΤΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ (2008)

Το Σύνταγμα του 1975 αναθεωρήθηκε για τρίτη φορά το 2008 σε περιορισμένο αριθμό διατάξεών του. Μεταξύ των διατάξεων που έγιναν δεκτές, είναι η κατάργηση του επαγγελματικού ασυμβιβάστου των Βουλευτών, που είχε θεσπισθεί με την αναθεώρηση του 2001 και η ειδική μέριμνα του νομοθέτη και της Διοίκησης για τη θέσπιση αναπτυξιακών μέτρων και για τις ορεινές και τις νησιωτικές περιοχές. Επίσης, προβλέφθηκε η δυνατότητα της Βουλής να υποβάλλει, υπό προϋποθέσεις, προτάσεις τροποποίησης επί μέρους κονδυλίων του προϋπολογισμού, αλλά και η πρόβλεψη ειδικότερης διαδικασίας ως προς την παρακολούθηση από τη Βουλή της εκτέλεσης του προϋπολογισμού⁴.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ (2019)

Στην 4η αναθεώρηση του Συντάγματος εγκρίθηκε μία πολύ σημαντική αλλαγή: Η αποσύνδεση της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής (άρθρο 32 παρ. 4 Σ). Επίσης ρυθμίστηκε καλύτερα η βουλευτική ασυλία (άρθρο 62) περιορίζοντας την στην άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων (Αλιβιζάτος, 2019).

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

³ Προβλέψεις στα αντίστοιχα άρθρα Σ.: 9Α, 15 παρ. 2, 19 παρ. 2, 103 παρ. 7 και 103 παρ. 9

⁴ Βλ. και «Συνταγματική Ιστορία» στην ιστοσελίδα της Βουλής <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/> (πρόσβαση 6/3/2022)

Η λειτουργία του ελληνικού πολιτεύματος βασίζεται σε αρχές που προσδιορίζουν σε σημαντικό βαθμό τις σχέσεις κράτους-ιδιωτών, τον τρόπο λειτουργίας του και κατ' επέκταση και τις δημόσιες πολιτικές που νομοθετούνται.

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΡΧΗ

Κατά το ελληνικό Σύνταγμα η δημοκρατική αρχή νοείται ως η αρχή της πλειοψηφίας, σε διαλεκτική όμως σχέση με την προστασία της μειοψηφίας. Σε ένα πλαίσιο ισότητας και ελευθερίας, η δημοκρατία προσφέρει ίσες ευκαιρίες θεσμικής συμμετοχής στην πολιτική διαδικασία, ώστε η μειοψηφία να δύναται να καταστεί πλειοψηφία

(Τσάτσος 1993, 56). Η δημοκρατική αρχή εξειδικεύεται στο άρθρο 1 Σ ως αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, άρθρο που δεν μπορεί να αναθεωρηθεί (άρθρο 110 Σ). Αποτελεί «θεμέλιο του πολιτεύματος», (Σ άρθρο 1 παρ. 3) και «κατευθυντήριο ερμηνευτικό κανόνα» για την ερμηνεία άλλων διατάξεων του Συντάγματος (Τσάτσος 1993, 58). Πηγή της εξουσίας είναι ο λαός, σκοπός της εξουσίας είναι το συμφέρον του λαού και ο τρόπος άσκησης της εξουσίας ορίζεται από το Σύνταγμα.

Στο Σύνταγμα ορίζονται τα όργανα του κράτους, Βουλή, Κυβέρνηση, Πρόεδρος της Δημοκρατίας (ΠτΔ), δικαιοσύνη, που ασκούν την νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία. Σύμφωνα με το άρθρο 51 παρ.3 του Σ «οι βουλευτές εκλέγονται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία». Το άρθρο 52 Σ ορίζει ότι «η ελεύθερη και ανόθευτη εκδήλωση της λαϊκής θέλησης, ως έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας, τελεί υπό την εγγύηση όλων των λειτουργιών της πολιτείας, που έχουν υποχρέωση να τη διασφαλίζουν σε κάθε περίπτωση». Η ασκούμενη εξουσία ανάγεται άμεσα ή έμμεσα στον λαό μέσα από μία πολιτική διαδικασία που εκλέγει τους Βουλευτές του και καταλήγει στην Κυβέρνηση και τον ΠτΔ. Κατά αυτόν τον τρόπο κάθε όργανο της πολιτείας έχει δημοκρατική νομιμοποίηση.

Οι συνταγματικές ελευθερίες και τα δικαιώματα στηρίζουν την πραγμάτωση της δημοκρατικής αρχής, καθώς η λαϊκή κυριαρχία απαιτεί ενεργούς και ενημερωμένους πολίτες. Το άρθρο 14 του Σ εγγυάται την ελευθερία του τύπου, και το άρθρο 15 την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση των πληροφοριών και ειδήσεων. Το Σύνταγμα επίσης απαιτεί διαφάνεια και δημοσιότητα στις συνεδριάσεις της Βουλής και των δικαστηρίων (άρθρα 66 και 93 Σ). Με αυτούς τους τρόπους διασφαλίζεται η

ελεύθερη πληροφόρηση των ιδιωτών για τα πολιτικά θέματα (Τσάτσος 1993, 63 κ.ε. & Μαυριάς 2000, σ. 318 & 2022).

Η ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΗ ΑΡΧΗ

Στο ελληνικό πολίτευμα η λαϊκή κυριαρχία δεν ασκείται άμεσα, αλλά έμμεσα. Η έννοια της αντιπροσώπευσης είναι σύμφυτη με τη δημοκρατική αρχή στη σύγχρονη της μορφή. Σε όλα τα δημοκρατικά πολιτεύματα ο λαός εκπροσωπείται από συλλογικά όργανα τα οποία αναδεικνύονται μετά από γενικές εκλογές υπό καθεστώς πολυκομματισμού (Μαυριάς 2000, σ. 143 & 2022). Υπάρχει αντιπροσωπευτικό σώμα η Βουλή, που αναδεικνύεται με τακτικές, περιοδικές εκλογές κάθε 4 έτη και έχει αποφασιστικές αρμοδιότητες. Οι Βουλευτές αντιπροσωπεύουν το Έθνος και «έχουν απεριόριστο δικαίωμα γνώμης και ψήφου κατά συνείδηση» (άρθρο 60 παρ. 1). Χαρακτηριστική της σημασίας της αντιπροσωπευτικής αρχής είναι η συνταγματική πρόβλεψη για διάλυση της Βουλής μετά από πρόταση της Κυβέρνησης για ανανέωση της λαϊκής εντολής προκειμένου να αντιμετωπιστεί «εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας» (άρθρο 41 παρ. 2 Σ) (Τσάτσος 1993, 92).

Η ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΑΡΧΗ

Κοινοβουλευτικό είναι το αντιπροσωπευτικό πολίτευμα που η Βουλή αναδεικνύει και ελέγχει την Κυβέρνηση (Μαυριάς 2000, σ.143 & 2022).

Η κοινοβουλευτική αρχή προσδίδει ιδιαίτερη θέση στην Βουλή μεταξύ των οργάνων του κράτους. Οι Βουλευτές εκλέγονται άμεσα από το εκλογικό σώμα. Για αυτό και η Βουλή έχει το τεκμήριο αρμοδιότητας, αν δεν έχει οριστεί αρμόδιο όργανο. Η Κυβέρνηση εξαρτάται από τη Βουλή. Πρωθυπουργός διορίζεται αυτός που τεκμαίρεται ότι έχει την πλειοψηφία των Βουλευτών (αρχή της δεδηλωμένης) και μία νέα Κυβέρνηση θα πρέπει να πάρει ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή, ενώ μπορεί επίσης να ζητεί ψήφο εμπιστοσύνης κατά τη θητεία της. Επιπλέον, η Βουλή μπορεί να συζητήσει πρόταση δυσπιστίας προς την Κυβέρνηση (άρθρο 84 παρ. 2 Σ), ενώ οι υπουργοί και οι υφυπουργοί έχουν κοινοβουλευτική ευθύνη και ελέγχονται από τη Βουλή (Τσάτσος 1993, 99 κ.ε.)

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΟΛΥΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Η ύπαρξη πολλών πολιτικών κομμάτων, ο πολυκομματισμός, αποτελεί προϋπόθεση ουσιαστικής λειτουργίας του πολιτεύματος. Το Σύνταγμα προβλέπει ότι κόμματα μπορούν να ιδρύνονται ελεύθερα και η δράση τους οφείλει να εξυπηρετεί τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος (άρθρο 29 παρ. 1 Σ). Το Σύνταγμα δεν δίνει σαφή ορισμό των κομμάτων. Συνάγεται ότι είναι μία ένωση πολιτών με διάρκεια και σκοπό τη συμβολή στη διαμόρφωση της πολιτικής βούληση. Πιθανόν ακόμα και την απόκτηση πλειοψηφίας στο εκλογικό σώμα και στα αντιπροσωπευτικά σώματα, διαμέσου των θεσμικών μέσων και διαδικασιών που ορίζει το Σύνταγμα. Σίγουρα σε συνθήκες ελευθέρου ανταγωνισμού και υπό ίσες προϋποθέσεις (Τσάτσος 1993, 115).

Η χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων ρυθμίζεται με νόμο που προβλέπει το Σύνταγμα στο άρθρο 29 παρ. 2. Τα κόμματα χρηματοδοτούνται τόσο από τον κρατικό προϋπολογισμό, όσο και από άλλες πηγές, αλλά με διαφάνεια και όρια (Μαυριάς 2000, σ. 383 & 2022). Δημόσιοι υπάλληλοι και λειτουργοί απαγορεύεται να εκδηλώνουν την κομματική τους προτίμηση κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. «Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος στους δικαστικούς λειτουργούς και σε όσους υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας» (άρθρο 29 παρ. 3 Σ)

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ο όρος προεδρευομένη δημοκρατία σημαίνει ότι υπάρχει ένας ανώτατος άρχοντας του κράτους που είναι αιρετός. Αιρετός σε αντιδιαστολή με την κληρονομική διαδοχή της μοναρχίας που καταργήθηκε με το δημοψήφισμα του 1974. Επίσης, σημαίνει ότι ο ανώτατος άρχοντας δεν θα θίγει τον κοινοβουλευτικό χαρακτήρα του πολιτεύματος, το οποίο οριοθετείται σε σχέση την προεδρική δημοκρατία (Τσάτσος 1993, 126).

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ

Στο τρίτο μέρος του Συντάγματος «οργάνωση και λειτουργία της πολιτείας», στο τμήμα α' για τη «σύνταξη της πολιτείας» και στο άρθρο 26 Σ αναφέρεται ότι:

«1. Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.»

2. Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

3. Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια· οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού».

Οι τρεις λειτουργίες της πολιτείας αφορούν λοιπόν στην νομοθέτηση των κανόνων, στην εκτέλεση-εφαρμογή των κανόνων και στη δικαστική επίλυση διαφορών που μπορεί να ανακύψουν κατά την εφαρμογή των κανόνων. Η λειτουργία είναι η δράση των οργάνων του κράτους που ρυθμίζουν τον κοινωνικό βίο και υλοποιούνται οι αποφάσεις της πολιτείας σύμφωνα με τις συνταγματικές διαδικασίες (Τσάτσος 1993, 134).

Η εκτελεστική λειτουργία περιλαμβάνει τον καθορισμό της γενικής πολιτικής της χώρας από την κυβέρνηση που «καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της Χώρας, σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος και των νόμων» (άρθρο 82 παρ. 1 Σ) και τη διοίκηση με την έννοια των άρθρων 101 Σ κ.ε. Η οργάνωση της διοίκησης γίνεται με βάση το αποκεντρωτικό σύστημα, με ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού (Δήμους και αυτοδιοικητικές περιφέρειες), με Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές και βέβαια με τα όργανα της διοίκησης και ειδικότερα τους δημοσίους υπαλλήλους (άρθρο 103 Σ).

Η διάκριση των εξουσιών δεν είναι απόλυτη. Ο συνταγματικός νομοθέτης ήθελε παράλληλα με τη διάκριση, να συντρέχει και ένας βαθμός «διασταύρωσης» των λειτουργιών, ώστε να υπάρχει και ένας αμοιβαίος έλεγχος των πολιτειακών οργάνων. Η λογική ήταν ότι τα όργανα θα είναι αμοιβαία ελεγχόμενα και άρα περιοριζόμενα ακόμα πιο αποτελεσματικά προς όφελος της ελευθερίας και της αποτελεσματικής διακυβέρνησης. Η Βουλή είναι το νομοθετικό όργανο της πολιτείας (άρθρο 26 παρ. 1 Σ), όμως ελέγχει την κυβέρνηση (άρθρα 84 κ.ε. Σ), εκλέγει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας (ΠτΔ) (άρθρο 32 παρ. 1 Σ), και έχει και δικαστικές αρμοδιότητες κατά τα άρθρα 49 και 86 Σ Μπορεί να υποβληθεί πρόταση κατηγορίας και παραπομπής του ΠτΔ σε δίκη από το 1/3 των Βουλευτών, ή από 30 Βουλευτές για πρόταση άσκησης δίωξης σε μέλη της Κυβέρνησης ή υφυπουργούς. Για τον ΠτΔ απαιτείται έγκριση της πρότασης παραπομπής από τα 2/3 του συνόλου των Βουλευτών. Για μέλη της κυβέρνησης και υφυπουργούς απαιτείται έγκριση με απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών.

Ο ΠτΔ είναι όργανο της εκτελεστικής λειτουργίας αλλά έχει και νομοθετικές αρμοδιότητες: εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους (άρθρο 42 παρ. 1 Σ), τα διατάγματα για την εκτέλεση των νόμων, ή και πράξεις νομοθετικού περιεχομένου (άρθρα 43-44, 48 Σ). Έχει και κάποιες δικαστικές αρμοδιότητες με βάση τις οποίες ο ΠτΔ μπορεί απονέμει χάρη ή αμνηστία για πολιτικά εγκλήματα (άρθρο 47 Σ)

Η κυβέρνηση είναι όργανο της εκτελεστικής εξουσίας αλλά συμμετέχει και στην νομοθετική λειτουργία κατά το άρθρο 73 Σ αφού έχει το δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας με την υποβολή νομοσχεδίων και έκδοσης κανονιστικών διαταγμάτων (άρθρο 43 Σ)

Η δικαστική εξουσία έχει δικαιοδοτική λειτουργία, στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η αρμοδιότητα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων (άρθρο 26 παρ. 3 και άρθρο 93 παρ. 4 Σ). Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 100 Σ όταν κρίνει διάταξη νόμου αντισυνταγματική, τότε την εξαφανίζει από την έννομη τάξη.

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ιστορικά, η έννοια του κράτους δικαίου αφορά στη σχέση της κρατικής εξουσίας με το δίκαιο. Η κρατική εξουσία δεν μπορεί να είναι αυθαίρετη, όλοι οι κρατικοί λειτουργοί και η διοίκηση υπάγονται στον νόμο και στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων. Με κυριότερη υποχρέωση τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η διοίκηση οφείλει να τηρεί την αρχή της νομιμότητας της διοικητικής δράσης και οι νόμοι ορίζουν αν και πως θα ενεργήσει, υπό ποιες προϋποθέσεις και με ποια μέσα. Κάθε φορά που η κρατική εξουσία υπεισέρχεται στη σφαίρα του ατόμου, όλα τα όργανα του κράτους οφείλουν να σέβονται την ελευθερία και την ιδιοκτησία του ατόμου.

Κάθε φορά που ο ιδιώτης θίγεται από την κρατική εξουσία μπορεί να προσφύγει στη δικαιοσύνη. Για αυτόν τον λόγο υπήρξε πάντα σημαντική η διάκριση των εξουσιών και ειδικά η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Στο ελληνικό Σύνταγμα η αρχή του κράτους δικαίου κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. α' όπως αυτό αναθεωρήθηκε με την αναθεώρηση του 2001 και περιλαμβάνει μεταξύ άλλων:

- Την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών (άρθρο 26 Σ).
- Την αρχή της νομιμότητας της διοίκησης (άρθρο 95, παρ. 1 στοιχ. α' και άρθρο 50 Σ).
- Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παρ. 1 Σ).
- Το δικαίωμα ακρόασης του ενδιαφερόμενου, ειδικά όταν θίγονται τα συμφέροντα του (άρθρο 20 παρ. 2 Σ).
- Τον δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων (άρθρα 93 παρ. 4 και 100 παρ. 1 περ. ε' Σ).

Το ελληνικό σύνταγμα περιλαμβάνει τις βασικές δικαιοκρατικές εγγυήσεις που αναφέρονται σε πολλά συντάγματα, αλλά επίσης αναφέρει θεμελιώδη δικαιώματα του ατόμου που η διοίκηση οφείλει να σέβεται: την ισονομία και τις βασικές ελευθερίες του (άρθρα 4-25 Σ). Δεν τελούν απλά υπό την εγγύηση του κράτους, αλλά όλα τα κρατικά όργανα οφείλουν να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων (άρθρο 25 παρ. 1 Σ). Βασικός κανόνας του συνταγματικού δικαίου είναι ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη (Τσάτσος 1993, 154 κ.ε.).

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Η αρχή του κοινωνικού κράτους προστατεύεται πλέον ρητά στο άρθρο 25 παρ. α' Σ , όπως αυτό αναθεωρήθηκε με την συνταγματική αναθεώρηση του 2001. Κατά τον Τσάτσο (1993, 158) «η αρχή του κράτους δικαίου τυποποιεί νομικά τις οικονομικές δομές του φιλελευθερισμού». Ωστόσο, το κοινωνικό κράτος έρχεται να παρέμβει στις υφιστάμενες οικονομικές σχέσεις, πρώτα από όλα με τη φορολογία, προκειμένου να παρέχει δημόσια αγαθά και υπηρεσίες στους πολίτες. Η φορολογία απαιτεί τυπικό νόμο για να επιβληθεί και έχει περιορισμένη αναδρομικότητα (άρθρο 78 Σ). Οι κοινωνικές παροχές της πολιτείας πρέπει να ανταποκρίνονται σε κάποιο μέτρο κοινωνικής δικαιοσύνης. Η αρχή του κράτους δικαίου και η αρχή του κοινωνικού κράτους, πρέπει να ισορροπούν μεταξύ ελευθερίας και ισότητας.

Η ατομική ιδιοκτησία προστατεύεται από το Σύνταγμα: «η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του κράτους», όμως «τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται εις βάρος του γενικού συμφέροντος» (άρθρο 17 παρ. 1 Σ). Η

απαλλοτρίωση μπορεί να γίνει υπέρ δημοσίου συμφέροντος (άρθρο 17 παρ. 2 Σ). Το άρθρο 18 Σ προβλέπει δυνατότητες της πολιτείας για περιορισμούς στον ορυκτό πλούτο, στα ύδατα και στους αρχαιολογικούς χώρους.

Το κοινωνικό κράτος οφείλει να προστατεύει την οικογένεια και να μεριμνά ώστε να έχουν όλοι ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, ειδικά μέσω ενός συστήματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, όπως νόμος ορίζει⁵ (άρθρο 21 παρ. 1 Σ).

Η εργασία είναι επίσης ένα δικαίωμα και η πολιτεία οφείλει να μεριμνά για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης (άρθρο 22 Σ).

Στο άρθρο 23 Σ προστατεύεται η συνδικαλιστική ελευθερία. Η πολιτεία οφείλει να προστατεύει το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον (άρθρο 24 Σ). Στο άρθρο 25 διασφαλίζονται τα δικαιώματα των πολιτών ως άτομα και ως μέλη του κοινωνικού συνόλου. Ειδικά στο άρθρο 106 παρ. 1 προβλέπεται ότι «για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του κοινωνικού συμφέροντος, το κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στην χώρα επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της οικονομίας». Ενώ στην επόμενη παράγραφο 2 προβλέπεται ότι: «Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομία. Η διάταξη του άρθρου 106 Σ θεωρείται ότι αποτελεί τη συνταγματική βάση του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία (Μαυριάς 2000, σ. 325 & 2022).

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η Ελλάδα ως κοινοβουλευτική δημοκρατία, έχει δύο κεφαλές στην εκτελεστική εξουσία: τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας (ΠτΔ) ως αρχηγό του κράτους και τον πρωθυπουργό ως πρόεδρο της κυβέρνησης (αναλύεται παρακάτω). Ο ΠτΔ πρέπει να έχει ελληνική ιθαγένεια τουλάχιστον από 5ετίας, ελληνική καταγωγή από πατέρα ή μητέρα, να έχει συμπληρώσει το 40ο έτος ηλικίας και να έχει τη νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν (άρθρο 31 Σ).

⁵ Αυτή η αναφορά σε ένα σύστημα ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος έγινε κατά την αναθεώρηση του 2019. Η φράση στο Σύνταγμα «όπως νόμος ορίζει» σημαίνει ότι για το θέμα που αναφέρεται πρέπει να υπάρξει σχετική νομοθεσία.

Ο ΠτΔ εκλέγεται από τη Βουλή σε ειδική συνεδρίαση της με ονομαστική ψηφοφορία. Αρχικά απαιτείται πλειοψηφία 2/3 του όλου αριθμού των Βουλευτών. Αν μετά από δύο ψηφοφορίες που απέχουν 5 μέρες δεν επιτευχθεί αυτή η πλειοψηφία, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται και απαιτείται πλειοψηφία 3/5 του όλου αριθμού των Βουλευτών. Αν δεν επιτευχθεί ούτε αυτή η πλειοψηφία των 3/5 η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται μετά από 5 μέρες και εκλέγεται με απόλυτη πλειοψηφία. Αν πάλι δεν επιτευχθεί απόλυτη πλειοψηφία, μετά από 5 μέρες η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται και εκλέγεται με σχετική πλειοψηφία (άρθρο 32, παρ. 3 και 4)⁶.

Στο άρθρο 30 Σ ορίζεται ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται από τη Βουλή για περίοδο πέντε ετών και για πλήρη θητεία. Επανεκλογή του ιδίου/ιδίας μπορεί να γίνει μόνο μία φορά και το αξίωμα του ΠτΔ είναι ασυμβίβαστο με κάθε άλλο έργο. Ενώ η Βουλή, όπως θα δούμε παρακάτω, έχει υπέρ της το τεκμήριο αρμοδιότητας, ο ΠτΔ έχει μόνο όσες αρμοδιότητες του απονέμουν το Σύνταγμα και οι τυπικοί νόμοι (άρθρο 50 Σ).

Ο ΠτΔ δεν συμμετέχει στο πολιτικό παιχνίδι, αλλά εγγυάται τους συνταγματικούς όρους λειτουργίας των θεσμών και τη συνταγματική τάξη, ως ρυθμιστής του πολιτεύματος (Μαυριάς 2000, σ. 423 & 2022). Έχει λειτουργική σχέση με τη Βουλή και την Κυβέρνηση. Συγκαλεί τη Βουλή και κηρύσσει την έναρξη και τη λήξη των εργασιών της (άρθρο 40 παρ. 1) και μπορεί να διαλύσει τη Βουλή αν έχει καταψηφίσει δύο κυβερνήσεις και η σύνθεση της δεν εγγυάται κυβερνητική σταθερότητα (άρθρο 41 παρ. 1 Σ).

Στο πλαίσιο των καθηκόντων του, ο ΠτΔ ευθύνεται μόνο για ηθελημένη παραβίαση του Συντάγματος ή για εσχάτη προδοσία. Για πράξεις που δεν σχετίζονται με τα καθήκοντα του /της μπορεί να διωχθεί, αλλά η δίωξη αναστέλλεται όσο διαρκεί η θητεία του (άρθρο 49 παρ.1 Σ). Καμία πράξη του ΠτΔ δεν ισχύει χωρίς προσυπογραφή του αρμοδίου Υπουργού. Εξαίρεση αποτελεί ο διορισμός Πρωθυπουργού, η ανάθεση διερευνητικής εντολής για το σχηματισμό κυβέρνησης (άρθρο 37), η διάλυση της Βουλής (άρθρα 32, 41, 53 αν δεν προσυπογράψουν οι

⁶ Με την αναθεώρηση του 2019 αν δεν εκλεγεί ΠτΔ με αυξημένη πλειοψηφία η χώρα δεν οδηγείται σε βουλευτικές εκλογές, αλλά η διαδικασία επαναλαμβάνεται για εκλογή υποψηφίου που θα έχει απόλυτη ή σχετική πλειοψηφία.

αρμόδιοι) η αναπομπή σχεδίου νόμου κατά το άρθρο 42 παρ. 1 (βλ. παρακάτω) και ο διορισμός του προσωπικού των υπηρεσιών της Προεδρίας (άρθρο 35 παρ. 2 Σ).

Ο ΠτΔ έχει επίσης τις παρακάτω σημαντικές αρμοδιότητες αναφορικά με την νομοθέτηση και την εφαρμογή των δημοσίων πολιτικών: Εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους που ψηφίζει η Βουλή μέσα σε ένα μήνα από τη ψήφιση τους. Με την έκδοση ο ΠτΔ πιστοποιεί τη γνησιότητα του κειμένου του νόμου ότι είναι αυτό που ψηφίστηκε από τη Βουλή, όσο και ότι ακολουθήθηκε η προβλεπόμενη διαδικασία. Η δημοσίευση του νόμου είναι αναγκαία για παραχθούν έννομα αποτελέσματα (Τσάτσος 1993, 346). Ο ΠτΔ εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους (άρθρο 42 Σ) και εκδίδει τα διατάγματα που είναι αναγκαία για την εκτέλεση των νόμων (άρθρο 43 Σ).

Στην νομοθετική διαδικασία ο ΠτΔ, μπορεί επίσης να ασκήσει το δικαίωμα «αναβλητικής αρνησικυρίας» εκφράζοντας την άποψή του επί της τυπικής και ουσιαστικής συνταγματικότητας του προς έκδοση και δημοσίευση σχεδίου νόμου. Οπότε το σχέδιο νόμου συζητείται και ψηφίζεται δύο φορές σε δύο συνεδριάσεις με τουλάχιστον 2 μέρες απόσταση, στην ολομέλεια της Βουλής σύμφωνα με το άρθρο 72 παρ. 1 Σ Αν ψηφιστεί από τη Βουλή, πρέπει να τον εκδώσει σε 10 μέρες.

Όσον αφορά στη λειτουργία της Δικαιοσύνης, ο ΠτΔ απονέμει χάρη ή μετατρέπει ή μετριάξει ποινές που επιβάλλουν τα δικαστήρια, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης και γνώμη συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από δικαστές (άρθρο 47 Σ).

ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Βασική αρχή του ελληνικού πολιτεύματος είναι η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Στην ελληνική κοινοβουλευτική δημοκρατία ο λαός, το εκλογικό σώμα, εκλέγει τη Βουλή. Η ψήφος είναι ίση, δηλαδή κάθε εκλογέας μπορεί να επηρεάσει ισοδύναμα με τους υπόλοιπους το εκλογικό αποτέλεσμα. Είναι άμεση, το εκλογικό δικαίωμα ασκείται άμεσα από τους εκλογείς, χωρίς να μεσολαβεί κάποια άλλη πρόσθετη βούληση. Η ψήφος είναι καθολική για όλους τους ενήλικους Έλληνες (ή την ηλικία που ορίζει ο νόμος πχ. αντί για τα 18 έτη, τα 17 έτη). Η ψήφος είναι μυστική και για αυτό ορίζονται εγγυήσεις στη διαδικασία (προδιαγραφές ίδιων ψηφοδελτίων, παραβάν,

κ.λπ.). Το Σύνταγμα υιοθετεί την υποχρεωτική ψηφοφορία. Η ψήφος είναι δικαίωμα και υποχρέωση του εκλογικού σώματος κατά πως νόμος ορίζει (άρθρο 51 Σ και Τσάτσος 1993, 183 κ.ε.).

Το εκλογικό σύστημα με βάση το οποίο οι ψήφοι μεταφράζονται σε βουλευτικές έδρες, βασίζεται σε εκλογικό νόμο που ψηφίζει η Βουλή. Αυτό που επιβάλλει το Σύνταγμα είναι η ανόθευτη και ελεύθερη βούληση της λαϊκής θέλησης (άρθρο 52), μαζί με την τήρηση της αντιπροσωπευτικής αρχής. Πρέπει να υπάρχουν εκλογικές περιφέρειες αλλά δεν ορίζεται αριθμός τους⁷. Μία κάποια θεμιτή δυσαναλογία (μπόνους σε έδρες για το πρώτο κόμμα) μπορεί να υπάρχει λόγω της λειτουργικής αναγκαιότητας σχηματισμού κυβέρνησης (Τσάτσος 1993, 192 και 194).

Ειδικές διατάξεις νόμου ορίζουν την ψήφο των ομογενών Ελλήνων στο εξωτερικό με βάση το άρθρο 51 παρ. 4 Σ

Ενστάσεις στις εκλογές δικάζει το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 100 Σ

Οι βουλευτές εκλέγονται ανά εκλογικές περιφέρειες σε αριθμό ανάλογο του πληθυσμού κάθε μιας και με βάση εκλογικό νόμο (άρθρο 54 παρ. 1 Σ), για θητεία 4 ετών και ο αριθμός των βουλευτών ορίζεται με νόμο μεταξύ 200 και 300 (άρθρο 51 παρ. 1 Σ). Οι Βουλευτές πρέπει να είναι Έλληνες πολίτες, 25 ετών και άνω στην ημέρα εκλογής τους και να έχουν νόμιμη δυνατότητα εκλέγειν (άρθρο 55 παρ. 1 Σ).

Κωλύματα και ασυμβίβαστα προβλέπονται στο Σύνταγμα στα άρθρα 56-58: Δεν μπορούν να είναι υποψήφιοι Βουλευτές οι δημόσιοι λειτουργοί, με την εξαίρεση καθηγητών πανεπιστημίου. Επίσης, ιδιοκτήτης, μέτοχος κτλ. εταιρείας που έχει συναλλαγές με το δημόσιο, ή άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες που μπορούν να οριστούν με σχετικό νόμο.

Η ΒΟΥΛΗ

Οι αρμοδιότητες της Βουλής είναι (Τσάτσος 1993, 204 και 216-7):

- **Η νομοθεσία,**
 - αναθεώρηση Συντάγματος,

⁷ Οι Βουλευτές επικρατείας ορίζονται με βάση το άρθρο 54 παρ. 3 Σ στο μέγιστο ως 1/20 του συνολικού αριθμού Βουλευτών

- ψήφιση νόμων,
 - ψήφιση προϋπολογισμού,
 - ψήφιση Κανονισμού της Βουλής,
 - απόφαση περί κατάστασης πολιορκίας,
 - κύρωση διεθνών συμβάσεων,
 - καθορισμός της αποζημίωσης και των ατελειών των βουλευτών.
- **Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος της κυβέρνησης,**
 - αιτήσεις,
 - αναφορές,
 - ερωτήσεις και επίκαιρες ερωτήσεις (για ενημέρωση),
 - επερωτήσεις και επίκαιρες επερωτήσεις (έλεγχος της κυβέρνησης για πράξεις ή παραλείψεις),
 - κλήτευση αρμοδίου Υπουργού,
 - η ώρα του Πρωθυπουργού,
 - συζήτηση προ ημερήσιας διατάξεως
 - εξεταστικές επιτροπές,
 - πρόταση δυσπιστίας.
 - **Η ανάδειξη ορισμένων κρατικών οργάνων όπως ο ΠτΔ.**
 - **Απόφαση για διεξαγωγή δημοψηφίσματος για κρίσιμο εθνικό θέμα, ή για ψηφισμένο νομοσχέδιο που ρυθμίζει σοβαρό κοινωνικό ζήτημα.**
 - **Ο δημόσιος κοινοβουλευτικός διάλογος.**

Το χρονικό διάστημα των 4 ετών της θητείας των Βουλευτών ονομάζεται βουλευτική περίοδος. Η τακτική σύνοδος της Βουλής συγκαλείται την πρώτη Δευτέρα κάθε Οκτωβρίου και έχει ελάχιστη διάρκεια 5 μηνών. Έκτακτη σύνοδο μπορεί να συγκαλέσει ο ΠτΔ όποτε κρίνει εύλογο. Ειδική σύνοδος συγκαλείται σε ειδικές περιπτώσεις όπως για τη διαπίστωση της αδυναμίας του ΠτΔ να εκτελέσει τα καθήκοντα του πέρα των 30 ημερών (άρθρο 34 παρ. 2) και αν είχε διακόψει τις εργασίες της συγκαλείται για να εκλέξει ΠτΔ (άρθρο 32 παρ. 5 εδ. γ), ή για να δώσει ψήφο εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση (άρθρο 84 παρ. 1). Επίσης, η Βουλή

συγκαλείται υποχρεωτικά σε ειδική σύνοδο για να εγκρίνει το διάταγμα εφαρμογής του νομού για την κατάσταση πολιορκίας (άρθρο 48 Σ).

Οι εργασίες της Βουλής οργανώνονται βάσει του άρθρου 65 παρ. 1 Σ «ελεύθερα και δημοκρατικά» με τη ψήφιση «Κανονισμού της Βουλής» (ΚτΒ) από την ολομέλεια της με βάση το άρθρο 76 Σ Σύμφωνα με το άρθρο 65 Σ «Η Βουλή δεν μπορεί να αποφασίσει χωρίς την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών, που όμως ποτέ δεν μπορεί να είναι μικρότερη από το ένα τέταρτο του όλου αριθμού των βουλευτών». Το Σύνταγμα προσδιορίζει στο άρθρο 72 τα βασικά θέματα που πρέπει η Βουλή να συζητήσει σε ολομέλεια· ενδεικτικά θέματα σχέσεων κράτους εκκλησίας, θρησκευτικών ελευθεριών, διεθνείς συμφωνίες, νομοσχέδια για εκτελεστικούς νόμους του Συντάγματος, νομοσχέδια που αφορούν σε ατομικά δικαιώματα, κ.α. Η Βουλή μπορεί να λειτουργεί σε ολομέλεια ή και σε τμήματα κατά αναλογία της δύναμης των κομμάτων (άρθρο 68 παρ. 3 και άρθρο 70 Σ).

Επίσης μπορεί να συγκροτεί διαρκείς ή ειδικές κοινοβουλευτικές επιτροπές, ανάλογα με τη δύναμη των κοινοβουλευτικών ομάδων και των ανεξάρτητων (συγκρότηση βάση του άρθρου 31 παρ. 4 του ΚτΒ). Οι διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές (άρθρο 68 παρ. 1 Σ) εξετάζουν και επεξεργάζονται σχέδια νόμων αρμοδιότητας των υπουργείων που σχετίζονται με τα αντικείμενα τους (ή αντίστοιχες προτάσεις νόμων από βουλευτές).

Συνιστώνται από τον Πρόεδρο της Βουλής έξι (6) διαρκείς επιτροπές:

- α) Επιτροπή μορφωτικών υποθέσεων,
- β) Επιτροπή εθνικής άμυνας και εξωτερικών υποθέσεων,
- γ) Επιτροπή οικονομικών υποθέσεων,
- δ) Επιτροπή κοινωνικών υποθέσεων,
- ε) Επιτροπή δημόσιας διοίκησης, δημόσιας τάξης και δικαιοσύνης,
- στ) Επιτροπή παραγωγής και εμπορίου (άρθρο 31 ΚτΒ).

Επίσης, προβλέπεται η Επιτροπή απολογισμού και του γενικού ισολογισμού του Κράτους και ελέγχου της εκτέλεσης του προϋπολογισμού του Κράτους (άρθρο 31Α ΚτΒ). Η Επιτροπή Εξοπλιστικών Προγραμμάτων και Συμβάσεων (άρθρο 31Β ΚτΒ). Η Επιτροπή για την Παρακολούθηση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης άρθρο 31Γ ΚτΒ).

Οι ειδικές επιτροπές συνιστώνται ad hoc όταν κρίνεται αναγκαίο να εξεταστεί ένα συγκεκριμένο σχέδιο ή πρόταση νόμου και μετά διαλύονται (άρθρο 76, παρ.6 Σ). Στον υπάρχον ΚτΒ στο άρθρο 32Α προβλέπεται η ειδική διαρκή Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων.

Ειδικές μόνιμες επιτροπές με βάση το άρθρο 43Α του ΚτΒ (2019) είναι:

- α) Μόνιμη επιτροπή θεσμών και διαφάνειας.
- β) Μόνιμη επιτροπή Ελληνισμού της Διασποράς.
- γ) Μόνιμη επιτροπή προστασίας περιβάλλοντος.
- δ) Μόνιμη επιτροπή έρευνας και τεχνολογίας.
- ε) Μόνιμη επιτροπή ισότητας, νεολαίας και δικαιωμάτων του ανθρώπου.
- στ) Μόνιμη επιτροπή περιφερειών.
- ζ) Μόνιμη επιτροπή οδικής ασφάλειας.
- η) Μόνιμη επιτροπή κοινοβουλευτικής δεοντολογίας.
- θ) Μόνιμη επιτροπή σωφρονιστικού συστήματος και λοιπών δομών εγκλεισμού κρατουμένων.
- ι) Μόνιμη επιτροπή παρακολούθησης των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Το άρθρο 44 ΚτΒ προβλέπει επιπλέον επιτροπές για:

- ο Εθνικά ή γενικότερου ενδιαφέροντος ζητήματα·
- ο εσωτερικών θεμάτων της Βουλής (άρθρο 46 ΚτΒ)·
- ο διεθνών σχέσεων της Βουλής (άρθρο 49 ΚτΒ)·
- ο δημοσίων Επιχειρήσεων, Τραπεζών, Οργανισμών Κοινής Ωφελείας και Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (άρθρο 49Α ΚτΒ)·
- ο κοινοβουλευτικές ομάδες φιλίας (άρθρο 49Γ ΚτΒ)

Η Βουλή επίσης μπορεί να συστήνει εξεταστικές επιτροπές με πρόταση του 1/5 του όλου αριθμού των Βουλευτών και παρόντων Βουλευτών που δεν μπορούν να είναι λιγότεροι από τα 2/5 του όλου. Για θέματα άμυνας και εξωτερικής πολιτικής απαιτείται απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών (άρθρο 68 παρ. 2 Σ).

Ο τρόπος που λειτουργεί η Βουλή ρυθμίζεται στα βασικά του σημεία από το Σύνταγμα, αλλά αφήνει περιθώριο και στη Βουλή να ρυθμίσει ειδικότερα και άλλα θέματα λειτουργίας της με τη ψήφιση του Κανονισμού της Βουλής (ΚτΒ).

Η ΒΟΥΛΗ ΣΤΗΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Μετά την αναθεώρηση του 1986 η Βουλή απέκτησε κυρίαρχο νομοθετικό ρόλο στην παραγωγή των τυπικών νόμων. Ο ΠτΔ πλέον δεν «κυρώνει» τους νόμους, αλλά περιορίζεται στην έκδοση και στη δημοσίευση τους (Τσάτσος 1993, 222 κ.ε.). Ο τυπικός νόμος που ψηφίζεται από τη Βουλή υπερέχει κάθε άλλου νόμου, ειδικά κάθε ουσιαστικού νόμου που θεσπίζει η εκτελεστική εξουσία. Η εξαιρετική νομοθέτηση γίνεται κατ' εξαίρεση, ή για λόγους έκτακτης ανάγκης και απαιτείται εξουσιοδότηση ή επικύρωση της Βουλής για να ισχύσει.

Το Σύνταγμα δίνει νομοθετική αρμοδιότητα στην εκτελεστική εξουσία στην περίπτωση που απαιτείται ο ΠτΔ να εκδώσει εκτελεστικά κανονιστικά διατάγματα για να ρυθμιστούν με λεπτομέρεια θέματα για την εκτέλεση των νόμων (άρθρο 43 παρ. 1 Σ). Ο αρμόδιος Υπουργός μπορεί να προτείνει την έκδοση ειδικών κανονιστικών προεδρικών διαταγμάτων μέσα στα όρια ειδικής εξουσιοδότησης νόμου (άρθρο 43, παρ. 2, εδ. α' Σ). Η εκτελεστική εξουσία μπορεί επίσης να νομοθετήσει με βάση νόμους-πλαίσιο που αναφέρουν τις γενικές αρχές και κατευθύνσεις που πρέπει να ακολουθήσουν οι ειδικότερες ρυθμίσεις των κανονιστικών διαταγμάτων που εξουσιοδοτεί η ολομέλεια της Βουλής (άρθρο 43, παρ. 4 Σ). Σε περιπτώσεις εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης, ο ΠτΔ μπορεί να εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρο 44, παρ. 1). Αυτές οι πράξεις πρέπει να υποβάλλονται στη Βουλή για κύρωση εντός 40 ημερών από την έκδοση, ή εντός 40 ημερών από τη σύγκληση της βουλής σε σύνοδο. Αν δεν υποβληθούν στη Βουλή, ή αν δεν εγκριθούν σε 3 μήνες, παύουν να ισχύουν (Τσάτσος 1993, 225-6).

Η κοινοβουλευτική νομοθέτηση ξεκινά από την *νομοθετική πρωτοβουλία* που έχει η κυβέρνηση αλλά και η Βουλή (άρθρο 73 παρ. 1 Σ). Οι Βουλευτές μπορούν να υποβάλλουν προτάσεις νόμων, τροπολογίες και προσθήκες. Οι αρμόδιοι Υπουργοί μπορούν να υποβάλλουν νομοσχέδια, τροπολογίες και προσθήκες (ΚτΒ 2019, άρθρο 84). Μόνο η κυβέρνηση έχει δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας για θέματα που

επηρεάζουν τα οικονομικά του κράτους, των ΟΤΑ, ή των ΝΠΔΔ⁸ (άρθρο 73 παρ. 2, 3 Σ).

Η επόμενη φάση στη διαδικασία νομοθέτησης είναι η *νομοθετική προδικασία* που ξεκινά από όταν η πρόταση ή το νομοσχέδιο έχει κατατεθεί, μέχρι την έναρξη της συζήτησης στο τμήμα ή στην ολομέλεια της Βουλής. Τα σχέδια και οι προτάσεις νόμων παραπέμπονται από τον Πρόεδρο της Βουλής (ΠτΒ) για επεξεργασία και εξέταση στην αρμόδια διαρκή ή ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή (άρθρο 74 παρ. 2, εδ. α' Σ & ΚτΒ 2019 άρθρο 89). Κατά την επεξεργασία στην επιτροπή υποβάλλονται οι τροπολογίες ή προσθήκες των Βουλευτών και των Υπουργών (ΚτΒ 2019, άρθρο 87).

«Η επεξεργασία και εξέταση του νομοσχεδίου ή της πρότασης νόμου γίνεται σε δύο στάδια, μεταξύ των οποίων μεσολαβεί διάστημα τουλάχιστον επτά (7) πλήρων ημερών. Κατά το πρώτο στάδιο διεξάγεται συζήτηση επί της αρχής και επί των άρθρων και κατά το δεύτερο στάδιο γίνεται δεύτερη ανάγνωση, συζήτηση και ψήφιση επί ενός εκάστου άρθρου. Στο διάστημα που μεσολαβεί ανάμεσα στα δύο στάδια, τα μέλη της επιτροπής μπορούν να υποβάλλουν στον Πρόεδρο της Επιτροπής εγγράφως προτάσεις και βελτιώσεις που διαβιβάζονται αμέσως στον αρμόδιο Υπουργό, ο οποίος λαμβάνει θέση επ' αυτών κατά τη δεύτερη ανάγνωση» (ΚτΒ 2019, άρθρο 90).

Η τρίτη φάση της νομοθετικής διαδικασίας είναι η *συζήτηση και η ψήφιση*, σε τρία στάδια: (α) κατ' αρχήν, (β) κατά άρθρο και (γ) στο σύνολο (άρθρο 76 Σ). Η συζήτηση και ψήφιση επί της αρχής για σχέδιο ή πρόταση νόμου, αναφέρεται στον σκοπό και στο περιεχόμενο της. Αρχικά ο αρμόδιος Υπουργός, ή ο Βουλευτής που υπογραφεί την πρόταση, αναπτύσσει την επιχειρηματολογία του και ακολουθούν οι ομιλητές με τη σειρά εγγραφής στον ειδικό κατάλογο. Κάθε κοινοβουλευτική ομάδα μπορεί να ορίσει και έναν ειδικό αγορήτη (ΚτΒ 2019, άρθρα 95-8). Στην κατ' άρθρο συζήτηση

⁸ Άρθρο 73, παρ. 3 Σ : Καμία πρόταση νόμου ή τροπολογία ή προσθήκη δεν εισάγεται για συζήτηση, αν προέρχεται από τη Βουλή, εφόσον συνεπάγεται σε βάρος του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου δαπάνες ή ελάττωση εσόδων ή της περιουσίας τους, για να δοθεί μισθός ή σύνταξη ή γενικά όφελος σε κάποιο πρόσωπο.

και ψήφιση συζητιούνται κάθε άρθρο και οι τυχόν τροπολογίες ή προσθήκες, διαδοχικά και με τη σειρά που αναφέρονται στο κείμενο (ΚτΒ 2019, άρθρο 101). Καμία προσθήκη ή τροπολογία δεν εισάγεται για συζήτηση αν δεν σχετίζεται με το κύριο αντικείμενο του νομοσχεδίου ή της πρότασης (ΚτΒ 2019 άρθρο 88, παρ. 3). Κατόπιν στο τρίτο στάδιο της νομοθετικής διαδικασίας γίνεται η συζήτηση και η ψήφιση στο σύνολο του νομοσχεδίου. Το κείμενο του νομοσχεδίου ή της πρότασης νόμου που ψηφίστηκε καταχωρείται στα πρακτικά. Η ψήφιση στο σύνολο γίνεται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων Βουλευτών που δεν μπορεί να είναι μικρότερη του 1/4 του όλου αριθμού τους (στους 300 απαιτείται απόλυτη πλειοψηφία 75 βουλευτών) (άρθρο 67 Σ)⁹.

Η ψήφιση των νόμων στην Βουλή μπορεί να γίνεται και με συνοπτικές διαδικασίες, χωρίς συζήτηση ή με περιορισμένη συζήτηση. Υπάρχει περίπτωση όπου η διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής μπορεί να κάνει ομόφωνη πρόταση για την ψήφιση ενός νομοσχεδίου και σε περίπτωση αντιρρήσεων να διεξάγεται περιορισμένη συζήτηση (ΚτΒ 2019, άρθρο 108 & άρθρα 70 παρ. 1,4 και 65 παρ. 1 Σ). Επίσης, νομοσχέδιο μπορεί να συζητηθεί και να ψηφιστεί ως «κατεπείγον» σε μία συνεδρίαση που διαρκεί ως 10 ώρες στην οποία συμμετέχουν εκτός από τους εισηγητές, ο Πρωθυπουργός ή ο αρμόδιος Υπουργός, οι πρόεδροι των κοινοβουλευτικών ομάδων και από ένας εκπρόσωπός τους (ΚτΒ 2019 άρθρο 109, παρ. 7). Τέλος, υπάρχουν τα «νομοσχέδια και προτάσεις νόμων επείγοντος χαρακτήρα». Αν η αρμόδια επιτροπή αποδεχθεί ότι το νομοσχέδιο ή η πρόταση νόμου έχει επείγοντα χαρακτήρα, προβαίνει σε επεξεργασία και εξέταση του νομοσχεδίου ή της πρότασης νόμου, η οποία ολοκληρώνεται είτε σε τρεις συνεδριάσεις είτε, εφόσον κριθεί ότι απαιτείται, σε τέσσερις συνεδριάσεις, οι οποίες δεν μπορεί να υπερβαίνουν το συνολικό χρονικό διάστημα των δύο ημερών (ΚτΒ 2019, άρθρο 110 & άρθρο 76 παρ. 5 Σ).

Ειδικές νομοθετικές διαδικασίες προβλέπονται για τη ψήφιση δικαστικών η διοικητικών κωδίκων (άρθρο 76 παρ. 6 Σ)· για την κύρωση διεθνών συνθηκών (άρθρο 36 παρ. 2 Σ)· την κύρωση των πράξεων νομοθετικού περιεχομένου (άρθρο 44 παρ. 1 Σ) τη συζήτηση και τη ψήφιση του προϋπολογισμού, του απολογισμού και του γενικού ισολογισμού του κράτους (άρθρο 79 παρ. 3 Σ)· για την αναθεώρηση του

⁹ Στα τμήματα της Βουλής λαμβάνουν απόφαση με πλειοψηφία τουλάχιστον 2/5 του όλου αριθμού των βουλευτών (άρθρο 70 παρ. 5 Σ).

Συντάγματος (άρθρο 110 Σ)· την τροποποίηση του Κανονισμού της Βουλής (ΚτΒ 2019 άρθρο 118 που θεμελιώνεται στο άρθρο 76 Σ)· το νομοθετικό δημοψήφισμα για ψηφισμένο νομοσχέδιο που ρυθμίζει σοβαρό κοινωνικό ζήτημα (άρθρο 44 παρ. 2 Σ)· την κήρυξη της επικράτειας σε κατάσταση πολιορκίας (άρθρο 48 παρ. 1 Σ)· τα σχέδια και οι προτάσεις νόμων που αναπέμπονται στη Βουλή από τον ΠτΔ (άρθρο 42, παρ 2 Σ).

Η ΣΧΕΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Η σχέση της ελληνικής έννομής τάξης με τη διεθνή και ιδίως με την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ρυθμίζεται με βάση το άρθρο 28 Σ που αποτελεί και το «θεμέλιο για τη συμμετοχή της Χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης» όπως αναφέρει η ερμηνευτική δήλωση.

Στην παρ. 1 ορίζεται ότι:

*«Οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και **υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου**¹⁰]. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.»*

Εφόσον επιβάλλεται από σπουδαίο εθνικό συμφέρον, η Ελλάδα μπορεί να περιορίσει την εθνική της κυριαρχία με νόμο που ψηφίζεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών (παρ. 3). Αλλά για αρμοδιότητες που προβλέπει το Σύνταγμα, απαιτείται πλειοψηφία 3/5 του όλου αριθμού των Βουλευτών για να αναγνωριστούν με διεθνή συνθήκη ή συμφωνία σε όργανα διεθνών οργανισμών, προκειμένου να προαχθεί η συνεργασία με άλλα κράτη και να εξυπηρετηθεί σπουδαίο εθνικό συμφέρον (παρ. 2).

¹⁰ Έμφαση του συγγραφέα.

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

Το άρθρο 93 παρ. 4 του Συντάγματος ορίζει ότι «τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενο του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα». Στο άρθρο 87 παρ. 2 Σ ότι «οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμιά περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος». Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων είναι «διάχυτος», δηλαδή γίνεται από όλα τα δικαστήρια, όλων των βαθμίδων και όλων των δικαιοδοσιών και όχι από κάποιο συγκεκριμένο δικαστήριο. Η Ελλάδα δεν διαθέτει συνταγματικό δικαστήριο όπως άλλες χώρες (Τσιλιώτης 2007). Ο δικαστικός έλεγχος είναι έλεγχος ουσιαστικής συνταγματικότητας και δεν επεκτείνεται στον τρόπο ψήφισης του νόμου από τη Βουλή (εσωτερική τυπική συνταγματικότητα). Τα εξωτερικά γνωρίσματα του νόμου που είναι βασικά για το κύρος του, όπως πχ. η υπογραφή του ΠτΔ που εκδίδει τον νόμο (εξωτερική τυπική συνταγματικότητα), μπορούν να ελεγχθούν (Μαυριάς 2000, σ. 282 & 2022).

Επιπλέον, ο δικαστικός έλεγχος συνταγματικότητας, είναι έλεγχος «παρεμπίπτων». Δηλαδή το δικαστήριο δεν ακυρώνει τον, κατά την κρίση του, αντισυνταγματικό νόμο, αλλά τον «παραμερίζει» σε μία συγκεκριμένη υπόθεση που δικάζει. Άλλα δικαστήρια δεν δεσμεύονται από τις αποφάσεις περί συνταγματικότητας ενός νόμου που έλαβε ένα δικαστήριο. Όμως οι αποφάσεις των ανώτατων δικαστηρίων της χώρας αναφορικά με τη συνταγματικότητα ενός νόμου, έχουν μεγάλη βαρύτητα. Ειδικά στις διοικητικές υποθέσεις, το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει την αρμοδιότητα για την «μετά από αίτηση ακύρωση εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή παράβαση νόμου» και την «μετά από αίτηση αναίρεση των τελεσίδικων αποφάσεων των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων όπως νόμος ορίζει» (άρθρο 95 παρ. 1 περίπτ. α' και β' Σ). Οι αποφάσεις των ανωτάτων δικαστηρίων για την αντισυνταγματικότητά των νόμων λαμβάνονται υποχρεωτικά από την ολομέλεια τους (άρθρο 100 παρ. 5 Σ).

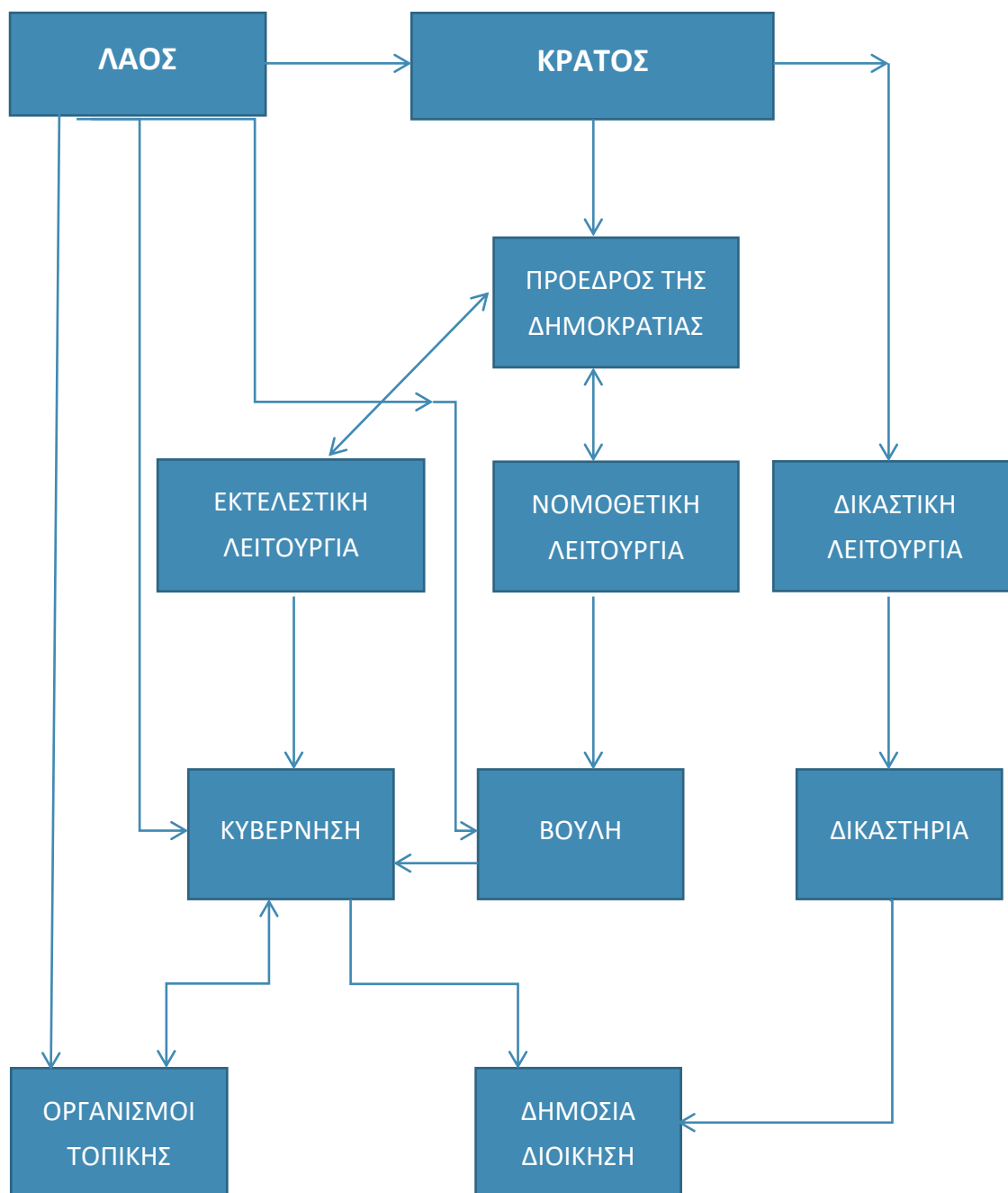
Σύμφωνα με το άρθρο 100 παρ. 1 Σ προβλέπεται η δικαιοδοσία του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (ΑΕΔ) ειδικά για τις περιπτώσεις ε' και στ':

«[...] ε) Η άρση της αμφισβήτησης για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, αν εκδόθηκαν γι' αυτές αντίθετες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

στ) Η άρση της αμφισβήτησης για το χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικά παραδεγμένων κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 28.»

Αυτό σημαίνει ότι αν υπάρχει αντίθετη άποψη για την αντισυνταγματικότητα διάταξης τυπικού νόμου, τότε την τελεσίδικη απόφαση θα λάβει το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (ΑΕΔ), καθώς αμέσως μόλις κρίνει διαφορετικά τη συνταγματικότητα μιας διάταξης νόμου ένα ανώτατο δικαστήριο, θα πρέπει να παραπέμψει το θέμα στο ΑΕΔ και να κρατήσει εκκρεμή τη σχετική υπόθεση ενώπιον του (Μαυριάς, 2000, σ. 284 & 2022).

Σχήμα 1: Σχηματικό διάγραμμα λειτουργίας κράτους βάση Συντάγματος

Η λαϊκή κυριαρχία αποτελεί τη βάση της λειτουργίας του Κράτους. Ο ΠτΔ είναι ο αρχηγός του κράτους και συνδέεται (αμφίδρομο βέλος στο σχήμα) με την εκτελεστική (κυβέρνηση) και την νομοθετική λειτουργία (βουλή). Ο λαός ψηφίζει για

τους ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού και για τη Βουλή και η Βουλή δίνει ψήφο εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση. Η κυβέρνηση είναι σε σύνδεση με τους ΟΤΑ (εποπτεία και συνεργασία) και η δημόσια διοίκηση αποτελεί τον εκτελεστικό βραχίονα της. Τα δικαστήρια ελέγχουν τη δημόσια διοίκηση, αναφορικά με τις δημόσιες πολιτικές και την νομοθεσία που εφαρμόζει.

Η ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ-Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΩΣ ΘΕΣΜΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 26 (παρ. 2) του Συντάγματος το οποίο κατοχυρώνει την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών, η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση, δηλαδή τον Πρωθυπουργό και τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου. Στην εκτελεστική λειτουργία εξ ορισμού ανήκει και το σύνολο των οργάνων της δημόσιας διοίκησης, δεδομένου ότι τα όργανα αυτά ασκούν εκτελεστική λειτουργία. Στα όργανα της δημόσιας διοίκησης περιλαμβάνονται όλα τα διοικητικά όργανα της κεντρικής ή αποκεντρωμένης κρατικής διοικήσεως ή της αυτοδιοίκησης, καθ' ύλην ή κατά τόπο, στα οποία έχει δοθεί η αρμοδιότητα εφαρμογής του νόμου¹¹.

Τα ανωτέρω όργανα ασκούν τις εκτελεστικές αρμοδιότητές τους σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας και της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος. Σύμφωνα με το Σύνταγμα (άρθρο 25) όλα τα κατά τα ανωτέρω κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων καθώς και να εγγυώνται την τήρηση της αρχής του κοινωνικού κράτους δικαίου. Δηλαδή το Κράτος περιορίζεται στη δράση του από κανόνες δικαίου και κατά προτεραιότητα από τους συνταγματικούς κανόνες για να διασφαλίσει τη νομική θέση των ατόμων μέσα στο Κράτος (αρχή του κράτους δικαίου). Παράλληλα το Κράτος οφείλει να ασκεί τις δημόσιες πολιτικές του (οικονομικές και κοινωνικές) με στόχο την κατά το δυνατό μεγαλύτερου βαθμού επίτευξη κοινωνικής δικαιοσύνης (αρχή του κοινωνικού κράτους)¹². Στο ίδιο ως άνω άρθρο του Συντάγματος κατοχυρώνεται και η αρχή της αναλογικότητας με την

¹¹ Σπυρόπουλος, Φ., Κοντιάδης, Ξ., Ανθόπουλος, Χ., & Γεραπετρίτης, Γ. (2017). Σύνταγμα- Κατ' άρθρο ερμηνεία. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας, **Χ. Μουκίου**, σ. 1264, σημείο 13.

¹² Σπυρόπουλος, Φ., Κοντιάδης, Ξ., Ανθόπουλος, Χ., & Γεραπετρίτης, Γ. (2017). Σύνταγμα- Κατ' άρθρο ερμηνεία. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας, **Χ. Ανθόπουλος**, σ. 690-694, σημεία 4- 16.

πρόβλεψη ότι οι κάθε είδους νομοθετικοί περιορισμοί που μπορούν σύμφωνα με το Σύνταγμα να επιβληθούν στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα «θα πρέπει να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας». Δηλαδή υπάρχει συνταγματική απαίτηση για την εξεύρεση του αναγκαίου μέτρου προκειμένου να κριθούν ανεκτοί οι περιορισμοί στα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών. Με άλλα λόγια σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας «η ανάγκη εξυπηρέτησης του τιθέμενου σκοπού δημοσίου συμφέροντος, να μην αποβαίνει προδήλως ασύμμετρη ή δυσανάλογη προς την ανάγκη προστασίας του προσβαλλόμενου δικαιώματος».

Το έργο της εκτελεστικής λειτουργίας περιλαμβάνει την χάραξη της γενικής πολιτικής της Χώρας (άρθρο 82 Σ., περί κυβερνητικής λειτουργίας) και την εφαρμογή των νόμων. Η Κυβέρνηση μαζί με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας είναι επικεφαλής στην άσκηση της εκτελεστικής λειτουργίας. Ο ρόλος όμως του Προέδρου της Δημοκρατίας στην άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας είναι περισσότερο συμβολικός, με την έννοια ότι δεν κατέχει ουσιαστικές αλλά απλώς τυπικές (ονομαστικές) αρμοδιότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο περιορισμός του ελέγχου από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας επί των πράξεων που προσυπογράφει ο αρμόδιος Υπουργός, βάσει της συνταγματικής πρόβλεψης του άρθρου 35 που ορίζει ότι «Καμία πράξη του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν ισχύει ούτε εκτελείται χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου Υπουργού, ο οποίος με μόνη την υπογραφή του γίνεται υπεύθυνος, και χωρίς τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως». Δηλαδή απαιτείται ως προϋπόθεση για την ισχύ των πράξεων του Προέδρου της Δημοκρατίας η προσυπογραφή τους από τον αρμόδιο Υπουργό. Βέβαια στο ίδιο ως άνω άρθρο του Συντάγματος έχουν προβλεφθεί κάποιες συγκεκριμένες εξαιρέσεις από τον ανωτέρω κανόνα της συνυπογραφής από τον υπουργό, όπως ο διορισμός του Πρωθυπουργού από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και η ανάθεση διερευνητικής εντολής για το σχηματισμό κυβέρνησης όταν κανένα κόμμα δεν διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία.

Θεμελιώδη απαίτηση για την ανάδειξη της Κυβερνήσεως αποτελεί η αρχή της δεδηλωμένης που αποτυπώνεται στο άρθρο 37 παρ. 2 του Συντάγματος σύμφωνα με την οποία «Πρωθυπουργός διορίζεται ο αρχηγός του κόμματος το οποίο διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών». Έτσι, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεσμεύεται να διορίσει ως Πρωθυπουργό τον αρχηγό του κόμματος που

πλειοψήφησε στις εκλογές, εφόσον αυτός διαθέτει και την εμπιστοσύνη της κοινοβουλευτικής του ομάδας.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τον Πρωθυπουργό και διορίζει και παύει τα λοιπά μέλη της Κυβέρνησης και τους Υφυπουργούς με πρόταση του Πρωθυπουργού (άρθρο 37 παρ. 1 Σ).

Η ανάδειξη της Κυβέρνησης απαιτεί επιπροσθέτως την εφαρμογή της κοινοβουλευτικής αρχής, η οποία αποτυπώνεται στο άρθρο 84 παρ. 1 του Συντάγματος που ορίζει ότι «Η Κυβέρνηση οφείλει να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την ορκωμοσία του Πρωθυπουργού, η Κυβέρνηση υποχρεούται να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής και μπορεί να τη ζητεί και οποτεδήποτε άλλοτε». Έτσι, επιβεβαιώνεται στην πράξη ότι η Κυβέρνηση που διόρισε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαθέτει την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας του κοινοβουλίου.

Σε περίπτωση κατά την οποία δεν καθίσταται δυνατή η ανάδειξη Κυβέρνησης που να έχει την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας της Βουλής, προβλέπεται στο άρθρο 37 (παρ. 3) του Συντάγματος, μια ειδική διαδικασία ανάθεσης διερευνητικών εντολών από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας διαδοχικά προς τους αρχηγούς των τριών πρώτων σε κοινοβουλευτική δύναμη κομμάτων για να εξετάσουν τη δυνατότητα σχηματισμού κυβερνήσεως με άλλα κόμματα, η οποία να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Εάν η διαδικασία των διερευνητικών εντολών δεν τελεσφορήσει, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας καλεί τους αρχηγούς των κομμάτων. Εφόσον επιβεβαιωθεί η αδυναμία σχηματισμού κυβέρνησης που να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας επιδιώκει το σχηματισμό Κυβέρνησης από όλα τα κόμματα της Βουλής για τη διενέργεια εκλογών. Αν και αυτή η προσπάθεια δεν ευοδωθεί, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναθέτει το σχηματισμό Κυβέρνησης όσο το δυνατόν ευρύτερης αποδοχής στον Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας ή στον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου ή στον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, προκειμένου να διενεργήσει εκλογές, και διαλύει τη Βουλή.

Επίσης, σε περίπτωση παραίτησης της Κυβερνήσεως καθώς και στην περίπτωση κατά την οποία η Κυβέρνηση απωλέσει την εμπιστοσύνη της Βουλής, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απαλλάσσει την Κυβέρνηση από τα καθήκοντά της. Εάν πρόκειται για

συλλογική παραίτηση της Κυβέρνησης, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρέχει στον αρχηγό του κόμματος που διαθέτει τη σχετική πλειοψηφία διερευνητική εντολή για το σχηματισμό Κυβέρνησης (άρθρο 38, Σ).

Εάν πρόκειται για ατομική παραίτηση του Πρωθυπουργού, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει Πρωθυπουργό αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος του απερχόμενου Πρωθυπουργού, εφόσον αυτό διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών.

Στις εκτελεστικές αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας περιλαμβάνονται επίσης ο διορισμός και η παύση των δημοσίων υπαλλήλων (άρθρο 46 παρ. 1 Σ), ο διορισμός των Δικαστών (άρθρο 88 παρ. 1 Σ) και η συμβολική ιδιότητά του ως Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων.

Πέραν των προαναφερόμενων σχετικά με το ρόλο του Προέδρου της Δημοκρατίας στην Εκτελεστική λειτουργία, η πρόβλεψη του άρθρου 50 του Συντάγματος ότι «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έχει άλλες αρμοδιότητες παρά μόνο όσες του απονέμουν ρητά το Σύνταγμα και οι νόμοι που είναι σύμφωνοι με αυτό», αναδεικνύουν τη θέση του ως ρυθμιστή του πολιτεύματος (άρθρο 30 Σ.), ο οποίος εγγυάται τους συνταγματικούς όρους λειτουργίας του πολιτικοδιοικητικού συστήματος χωρίς να μετέχει σε αυτό ως πολιτικό πρόσωπο.

Ουσιαστικά η λήψη των αποφάσεων και η άσκηση των δημοσίων πολιτικών πραγματώνεται από την Κυβέρνηση δεδομένου ότι, αφενός το Σύνταγμα (άρθρο 82, παρ. 1 Σ) της απονέμει αυτές τις εξουσίες προβλέποντας ότι «Η Κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της Χώρας, σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος και των νόμων» και αφετέρου από το γεγονός ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν μετέχει στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων για τον καθορισμό της γενικής πολιτικής της Χώρας και της κυβερνητικής πολιτικής. Οι δε ρυθμιστικές αρμοδιότητές του εξαρτώνται από την πρόταση της Κυβέρνησης (άρθρο 35 παρ. 1 Σ).

Η Κυβέρνηση λοιπόν έχει αποφασιστικό ρόλο στην άσκηση των δημοσίων πολιτικών και αναλαμβάνει την πολιτική, ποινική και αστική ευθύνη για όλες τις πράξεις που αφορούν τη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας.

Επίσης έχει δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας, δηλαδή το δικαίωμα να υποβάλει σχέδια νόμου στη Βουλή (άρθρο 73, παρ. 1 Σ) και δικαίωμα συμμετοχής στην έκδοση κανονιστικών πράξεων, στο πλαίσιο νομοθετικής εξουσιοδότησης (άρθρο 43 παρ. 2 Σ).

ΥΠΟΥΡΓΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ - ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Όπως προαναφέρθηκε ο Πρωθυπουργός διορίζεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κατά το Σύνταγμα και τα υπόλοιπα μέλη της Κυβέρνησης και οι Υφυπουργοί διορίζονται και παύονται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Πρωθυπουργού (άρθρο 37 παρ. 1 Σ).

Η σύνθεση και η λειτουργία του Υπουργικού Συμβουλίου ορίζονται από τον νόμο. Από το σύνταγμα προβλέπεται η δυνατότητα του Προέδρου της Κυβερνήσεως να διορισθούν ένας ή περισσότεροι από τους Υπουργούς Αντιπρόεδροι του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρο 81 παρ. 1).

Δεν απαιτείται για τον Πρωθυπουργό και τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου να διαθέτουν ως προϋπόθεση την βουλευτική ιδιότητα αλλά θα πρέπει να διαθέτουν τα προσόντα που το Σύνταγμα απαιτεί για τους βουλευτές, δηλαδή να είναι Έλληνες πολίτες, να έχουν συμπληρώσει το 25^ο έτος της ηλικίας του και να έχουν το δικαίωμα να εκλέγουν (άρθρο 81, παρ. 2 Σ). Η ιδιότητά τους ως μελών του Υπουργικού Συμβουλίου είναι ασυμβίβαστη με οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα.

Την Κυβέρνηση ως συλλογικό όργανο αποτελεί το Υπουργικό Συμβούλιο, μέλη του οποίου είναι ο Πρωθυπουργός, οι Αντιπρόεδροι της Κυβέρνησης και οι Υπουργοί, συμπεριλαμβανομένων των Υπουργών Επικρατείας και των Αναπληρωτών Υπουργών. Οι Υφυπουργοί δεν αποτελούν μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, αλλά μπορεί να προσκληθούν να συμμετάσχουν σε αυτό από τον Πρωθυπουργό, χωρίς δικαίωμα ψήφου. Επίσης, χωρίς δικαίωμα ψήφου είναι και η συμμετοχή του Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου, ο οποίος ορίζεται με απόφαση του Πρωθυπουργού, ένας από τους Γενικούς Γραμματείς της Προεδρίας της Κυβερνήσεως (Ν.4622/2019, άρθρο 1).

Το Σύνταγμα απονέμει στον Πρωθυπουργό τις εξής αρμοδιότητες¹³:

- α) προτείνει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας τον διορισμό και την παύση των υπουργών (άρθρο 37 παρ. 1 Σ),
- β) προσυπογράφει το προεδρικό διάταγμα για την απαλλαγή της κυβέρνησης από τα καθήκοντά της (άρθρο 35 παρ. 1 Σ),
- γ) προεδρεύει του υπουργικού συμβουλίου, του οποίου κατευθύνει και συντονίζει τις ενέργειες και ελέγχει τις δημόσιες υπηρεσίες (άρθρο 82 παρ. 2 Σ),
- δ) προσυπογράφει τα διαγγέλματα του Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 44 παρ. 3 Σ),
- ε) προσυπογράφει τα προεδρικά διατάγματα για την προκήρυξη εκλογών σε περιπτώσεις λήξης της θητείας της Βουλής (άρθρο 53 παρ. 1 Σ) και αδυναμίας εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 32 παρ. 4 Σ).

Το Υπουργικό Συμβούλιο μπορεί να προτείνει την προκήρυξη δημοψηφίσματος για κρίσιμο εθνικό θέμα σύμφωνα με το άρθρο 44, παρ. 2 του Συντάγματος. Επίσης η κυβέρνηση μπορεί, εφόσον έχει λάβει ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή, να προτείνει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας τη διάλυση της Βουλής για να αντιμετωπισθεί εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας (άρθρο 41 παρ. 2 Σ) Στην περίπτωση αυτή οι εκλογές προκηρύσσονται σε τριάντα ημέρες.

Όπως προαναφέρθηκε (ανωτέρω σημείο γ) σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 82 του Συντάγματος «Ο Πρωθυπουργός εξασφαλίζει την ενότητα της Κυβέρνησης και κατευθύνει τις ενέργειές της, καθώς και των δημοσίων γενικά υπηρεσιών για την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής μέσα στο πλαίσιο των νόμων».

Περαιτέρω, το άρθρο 11 του Ν.4622/2019 εξειδικεύει τις αρμοδιότητες που ασκούνται από τον Πρωθυπουργό, οι κυριότερες από τις οποίες ορίζονται ως εξής:

- α) εξασφαλίζει την ενότητα της Κυβέρνησης και κατευθύνει τις ενέργειές της, καθώς και τις ενέργειες των δημοσίων γενικά υπηρεσιών, για την εφαρμογή

¹³ Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλτα, & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr σ. 45, σημείο 2.2.3.

- της κυβερνητικής πολιτικής, (σύμφωνα με το άρθρο 82, παρ. 2 του Συντάγματος),
- β) προσδιορίζει επακριβώς την κυβερνητική πολιτική στο πλαίσιο των αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου,
 - γ) συντονίζει την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής,
 - δ) επιλύει τις διαφωνίες ανάμεσα στους Υπουργούς και εντός των συλλογικών κυβερνητικών οργάνων,
 - ε) εκπροσωπεί την Κυβέρνηση και προεδρεύει στο Υπουργικό Συμβούλιο,
- στ) εποπτεύει για την εφαρμογή της νομοθεσίας από τις υπηρεσίες του δημόσιου τομέα και για τη λειτουργία τους προς το συμφέρον του Κράτους και των πολιτών.

Ο Πρωθυπουργός μπορεί να ορίσει Αντιπρόεδρο ή Αντιπροέδρους της Κυβέρνησης, οι οποίοι ασκούν νομοθετικά καθορισμένες αρμοδιότητες (οριζόμενες από ειδικές διατάξεις) και τις αρμοδιότητες που τους αναθέτει ο Πρωθυπουργός με απόφασή του. Επίσης, με απόφαση του Πρωθυπουργού μπορεί να τους ανατεθεί και η εποπτεία ορισμένων τομέων της κυβερνητικής δραστηριότητας (άρθρο 12, Ν.4622/2019).

Από τις ανωτέρω προβλέψεις είναι προφανές ότι ο Πρωθυπουργός βρίσκεται στο επίκεντρο της κυβέρνησης, κατέχει σημαντικότερες εξουσίες και αποφασίζει για όλες τις μεταβολές που υφίσταται μια Κυβέρνηση.

Τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, καθώς και οι Υφυπουργοί έχουν συλλογική πολιτική ευθύνη καθώς και ατομική ευθύνη για πράξεις ή παραλείψεις της αρμοδιότητάς τους. Σε καμία περίπτωση η έγγραφη ή προφορική εντολή του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν απαλλάσσει τους Υπουργούς και τους Υφυπουργούς από την ευθύνη τους. (άρθρο 85, Σ).

Σε περίπτωση υπερψήφησης πρότασης μομφής ή δυσπιστίας το Υπουργικό Συμβούλιο οδηγείται σε συλλογική παραίτηση (άρθρο 84, παρ. 6 Σ).

Πρόσφατα ο ν.4622/2019 «Επιτελικό κράτος: οργάνωση, λειτουργία και διαφάνεια της Κυβέρνησης, των κυβερνητικών οργάνων και της κεντρικής δημόσιας διοίκησης» (ο οποίος αντικατέστησε τον νόμο 1558/1986 «Κυβέρνηση και Κυβερνητικά όργανα») αναμόρφωσε την οργάνωση και τον τρόπο λειτουργίας της κυβέρνησης και

της κεντρικής διοίκησης. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του νέου νόμου το Υπουργικό Συμβούλιο:

- α) καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της Χώρας σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος και των νόμων,
- β) αποφασίζει για πολιτικά θέματα γενικότερης σημασίας,
- γ) αποφασίζει για κάθε θέμα που παραπέμπει σε αυτό ο Πρωθυπουργός,
- δ) εγκρίνει τον ετήσιο προγραμματισμό της κυβερνητικής πολιτικής και παρακολουθεί την εφαρμογή του,

Η κοινοβουλευτική ευθύνη του Πρωθυπουργού και των Υπουργών για τις πράξεις ή παραλείψεις τους καταλαμβάνει επίσης και τις πράξεις ή παραλείψεις των Υφυπουργών του Υπουργείου στο οποίο προϊστάται, ακόμη και αν στους τελευταίους έχει εκχωρηθεί νομοθετική πρωτοβουλία. (άρθρο 14, ν.4622/2019).

Οι **Υπουργοί** έχουν τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- α) προϊστάται του συνόλου των υπηρεσιών που υπάγονται στο Υπουργείο τους, συντονίζουν, εποπτεύουν και ελέγχουν τη δράση τους, καθώς και τη δράση των δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργών που υπάγονται σε αυτούς, βάσει των αρμοδιοτήτων που είναι ανατεθειμένες σε αυτό από τις κείμενες διατάξεις,
- β) εποπτεύουν και συντονίζουν τις ενέργειες των διορισμένων στο Υπουργείο τους Υφυπουργών,
- γ) ασκούν, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τον Κανονισμό της Βουλής, τη νομοθετική πρωτοβουλία σε θέματα της αρμοδιότητάς τους και στο πλαίσιο του ρυθμιστικού προγραμματισμού της Κυβέρνησης,
- δ) προτείνουν την έκδοση των κατ' εξουσιοδότηση νόμου κανονιστικών και των αναγκαίων για την εκτέλεση των νόμων Διαταγμάτων της αρμοδιότητάς τους και εκδίδουν κανονιστικές πράξεις κατ' εξουσιοδότηση νόμου,
- ε) ασκούν κάθε άλλη αρμοδιότητα που τους παρέχει το Σύνταγμα και ο νόμος ή τους αναθέτει ο Πρωθυπουργός. (άρθρο 13, Ν.4622/2019).

Οι αρμοδιότητες των **Υπουργών Επικρατείας** καθορίζονται με απόφαση του Πρωθυπουργού και μπορεί να αφορούν σε αρμοδιότητες που ανήκουν στον

Πρωθυπουργό ή και σε αρμοδιότητες που ανήκουν σε Υπουργό που προΐσταται Υπουργείου. Επίσης οι Υπουργοί Επικρατείας μπορούν να προΐστανται Υπουργείου.

Στους **Αναπληρωτές Υπουργούς**, που μπορεί να διορίζονται σε οποιοδήποτε Υπουργείο, ανατίθενται οι αρμοδιότητες από τον Πρωθυπουργό. Οι θέσεις των Αναπληρωτών Υπουργών δεν μπορεί να είναι παραπάνω από μία σε κάθε Υπουργείο.

Οι Υφυπουργοί, οι οποίοι όπως προαναφέρθηκε, δεν αποτελούν μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου μπορεί να διορίζονται στα Υπουργεία ή στον Πρωθυπουργό. Στην πρώτη περίπτωση οι αρμοδιότητές τους καθορίζονται με κοινή απόφαση του Πρωθυπουργού και του οικείου Υπουργού. Οι Υφυπουργοί έχουν και την νομοθετική πρωτοβουλία για τις αρμοδιότητες τις οποίες τους έχουν κατά τα ανωτέρω εκχωρηθεί. Συνολικά οι θέσεις Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών δεν μπορεί να υπερβαίνουν τις τρεις (3) ανά Υπουργείο (άρθρο 13, Ν.4622/2019).

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΚΥ.Σ.ΟΙ.Π.)

Είναι αρμόδιο για τη διαμόρφωση διυπουργικών πολιτικών και τη λήψη αποφάσεων, σε θέματα που αφορούν στην οικονομική και αναπτυξιακή πολιτική της χώρας. Ειδικότερα, το Συμβούλιο διαμορφώνει πολιτικές και αποφασίζει επί διυπουργικών θεμάτων που αφορούν:

- α) τον συντονισμό, την προώθηση και την υλοποίηση του οικονομικού και αναπτυξιακού προγράμματος της Κυβέρνησης για όλα τα δημοσιονομικά και οικονομικά θέματα, τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, καθώς και τα θέματα ανταγωνισμού και ελέγχου της αγοράς,
- β) την επεξεργασία και διαμόρφωση των στρατηγικών της Κυβέρνησης για τη διαπραγμάτευση του δημοσίου χρέους και τα χρηματοπιστωτικά ζητήματα, καθώς και την υποστήριξη του Πρωθυπουργού και των καθ' ύλην αρμοδίων Υπουργών κατά τη συμμετοχή τους στα συλλογικά Ευρωπαϊκά Όργανα για θέματα αρμοδιότητάς τους και

γ) τη λήψη απόφασης για κάθε θέμα οικονομικής ή αναπτυξιακής πολιτικής που παραπέμπεται σε αυτό από το Υπουργικό Συμβούλιο (άρθρο 7, Ν.4622/2019).

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Είναι αρμόδιο για τη διαμόρφωση διυπουργικών πολιτικών και τη λήψη αποφάσεων σε θέματα που αφορούν στην ασφάλεια της Χώρας (άρθρο 7, Ν.4622/2019).

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Τέλος, από το Υπουργικό Συμβούλιο συστήνονται Κυβερνητικές Επιτροπές, οι οποίες μπορεί να συγκροτούνται από Υπουργούς, Υφυπουργούς και δημοσίους υπαλλήλους. Σκοπός των επιτροπών αυτών είναι η διαχείριση και συστηματική παρακολούθηση συγκεκριμένων θεμάτων κυβερνητικής πολιτικής. (άρθρο 8, ν.4622/2019).

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το διοικητικό σύστημα της ελληνικής επικράτειας είναι το αποκεντρωτικό σύστημα, σύμφωνα με το άρθρο 101 του Συντάγματος το οποίο ορίζει ότι «Η διοίκηση του Κράτους οργανώνεται σύμφωνα με το αποκεντρωτικό σύστημα». Επίσης ορίζει ότι τα περιφερειακά όργανα του Κράτους έχουν γενική αποφασιστική αρμοδιότητα για τις υποθέσεις της περιφέρειάς τους. Παράλληλα προβλέπει ότι τα κεντρικά όργανα του Κράτους έχουν τη γενική κατεύθυνση, το συντονισμό και τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των περιφερειακών οργάνων. Δηλαδή η ύπαρξη κρατικών περιφερειακών οργάνων αποτελεί συνταγματική επιταγή.

Τον ρόλο αυτόν έχουν σήμερα οι επτά (7) Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, που αποτελούν τις αποκεντρωμένες υπηρεσίες του Κράτους, οι οποίες ανήκουν στο νομικό πρόσωπο του Κράτους, τελούν υπό τον έλεγχό του (έλεγχος νομιμότητας) και οι οποίες διαχειρίζονται :

- α) Κρατικές υποθέσεις που για συνταγματικούς λόγους δεν μπορούν να διεκπεραιωθούν από την τοπική αυτοδιοίκηση (ο έλεγχος νομιμότητας των πράξεων της τοπικής αυτοδιοίκησης, προστασία δασών, διαχείριση της δημόσιας περιουσίας και του κρατικού πλούτου κλπ)
- β) Κρατικές υποθέσεις που σταδιακά αποκεντρώνονται από την κεντρική διοίκηση.
- γ) Κρατικές υποθέσεις που αποβλέπουν στην άμεση και ποιοτική εξυπηρέτηση του πολίτη.

Οι επτά Αποκεντρωμένες Διοικήσεις συστάθηκαν με τον Ν.3852/2010 (άρθρο 6) αντικαθιστώντας τις δεκατρείς (13) Διοικητικές Περιφέρειες, που αποτελούσαν τις μονάδες αποκέντρωσης του Κράτους, με κεντρική στόχευση την αποσυμφόρηση των κεντρικών υπηρεσιών και την ορθότερη άσκηση δημοσίων πολιτικών, έχοντας καλύτερη επίγνωση των αναγκών και των προβλημάτων της περιφέρειας.

Ο προαναφερόμενος νόμος δημιούργησε μια νέα διοικητική διαίρεση της Χώρας και με βάση τις τότε γεωοικονομικές, κοινωνικές και συγκοινωνιακές συνθήκες (όπως ορίζεται από την παρ. 2 του άρθρου 101 του Συντάγματος,) καθόρισε τις επτά Αποκεντρωμένες Διοικήσεις ως εξής :

1. Αττικής, με έδρα την Αθήνα,
2. Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας, με έδρα τη Λάρισα,
3. Ηπείρου-Δυτικής Μακεδονίας, με έδρα τα Ιωάννινα,
4. Πελοποννήσου-Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου, με έδρα την Πάτρα,
5. Αιγαίου, με έδρα τον Πειραιά,
6. Κρήτης, με έδρα το Ηράκλειο,
7. Μακεδονίας-Θράκης, με έδρα τη Θεσσαλονίκη.

Από το 2015 (παρ.1 άρθρο 28 Ν.4325/2015) στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις προΐσταται ο Συντονιστής Αποκεντρωμένης Διοίκησης, η θέση του οποίου αντιστοιχεί με Γενικό Διευθυντή Υπουργείου. Δηλαδή η ηγεσία των αποκεντρωμένων αυτών μονάδων διορίζεται από το Κράτος, με διαδικασία επιλογής για τα ανώτατα στελέχη της Διοίκησης, βάσει αντικειμενικών κριτηρίων. Η προαναφερόμενη σχετικά πρόσφατη αλλαγή αντικατέστησε τον Γενικό Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, ο οποίος διοριζόταν από την Κυβέρνηση.

Οι αποκεντρωμένες αυτές μονάδες έχουν οικονομική αυτοτέλεια, δεδομένου ότι διαθέτουν δικό τους προϋπολογισμό και παράλληλα έχουν έσοδα και από άλλες πηγές όπως ευρωπαϊκά προγράμματα, επιχορηγήσεις και εισφορές.

Τέλος, για το συντονισμό της δράσης των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και την αντιμετώπιση σημαντικών ζητημάτων και τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τους τομείς πολιτικής που υπάγονται σε αυτές θεσμοθετήθηκε το Συντονιστικό Συμβούλιο Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, (άρθρο 25 του ν.4368/21.2.2016) το οποίο συγκαλείται από τον Υπουργό Εσωτερικών.

Ο δεύτερος πυλώνας του διοικητικού μας συστήματος είναι η Τοπική αυτοδιοίκηση που θεμελιώνεται στο άρθρο 102 του Συντάγματος «Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού».

Το Σύνταγμα αναγνωρίζει δύο βαθμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) που σήμερα είναι οι Δήμοι, α' βαθμού και οι Περιφέρειες, β' βαθμού Ο.Τ.Α. Και τα δύο αυτά επίπεδα Αυτοδιοίκησης έχουν τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων, το εύρος και οι κατηγορίες των οποίων καθορίζονται από το νόμο. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Πρόκειται για νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που έχουν συσταθεί σε συγκεκριμένη εδαφική περιφέρεια και ως αντικείμενο έχουν την διαχείριση των τοπικών υποθέσεων, υπό την έννοια της εδαφικής αρμοδιότητας. (Μακρής, 2015, σ. 56).

Οι Αρχές των Ο.Τ.Α. εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία. Το Σύνταγμα (άρθρο 102) απονέμει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και επιτάσσει τη λήψη εκ μέρους του Κράτους όλων των νομοθετικών, κανονιστικών και δημοσιονομικών μέτρων που απαιτούνται για την εξασφάλιση της οικονομικής αυτοτέλειας και των πόρων που είναι αναγκαίοι για την εκπλήρωση της αποστολής τους με ταυτόχρονη διασφάλιση της διαφάνειας κατά τη διαχείριση των πόρων αυτών. Η εποπτεία του Κράτους επί των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης συνίσταται αποκλειστικά σε έλεγχο νομιμότητας και δεν επιτρέπεται να εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους.

Σήμερα η Χώρα έχει 325 δήμους και 13 Περιφερειακές Αυτοδιοικήσεις, ως δομές του πρώτου και δευτέρου βαθμού αυτοδιοίκησης αντίστοιχα, ενώ η αποκέντρωση λειτουργεί δια των επτά (7) Αποκεντρωμένων Διοικήσεων.

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Όπως προαναφέρθηκε η Δημόσια Διοίκηση (Δ.Δ.) από συνταγματική άποψη ανήκει στην κατά το άρθρο 26 παρ. 2 του Συντάγματος εκτελεστική λειτουργία της πολιτείας. Ενεργεί μέσω των διοικητικών οργάνων τα οποία την εκπροσωπούν και τα οποία ανήκουν οργανικά στο κράτος το οποίο αποτελεί διακριτό νομικό πρόσωπο (Δημόσιο) καθώς και στα άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου τα οποία απαρτίζουν την ελληνική Δημόσια Διοίκηση. Τα ως άνω διοικητικά όργανα εκτελούν τη βούληση του Κράτους ενεργώντας αντ' αυτού, και το κράτος, δεδομένου ότι αποτελεί ξεχωριστή οντότητα με δική του ιδιαίτερη βούληση, διακριτή από αυτή των οργάνων του, αναλαμβάνει και την ευθύνη των παράνομων πράξεων ή παραλείψεων τους (άρθρα 105-106 Εισαγωγικό νόμος του Αστικού Κώδικα [ΕισΝΑΚ]). Της Δ.Δ. προΐστανται τα όργανα της εκτελεστικής λειτουργίας, η Κυβέρνηση και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Η αποστολή της Δ.Δ. είναι η εξυπηρέτηση σκοπών του δημοσίου ή γενικού συμφέροντος, η μέριμνα και διαχείριση δημοσίων υποθέσεων καθώς και η ανταπόκριση στις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου¹⁴.

Στους σκοπούς της Δ.Δ., η οποία ανήκει ιεραρχικά στην Κυβέρνηση, περιλαμβάνονται:

- η υποστήριξη της πολιτικής ηγεσίας στο σχεδιασμό δημοσίων πολιτικών (Καλή νομοθέτηση, τεκμηριωμένες προτάσεις για τη λήψη αποφάσεων σε ζητήματα δημοσίων πολιτικών). Οι δημόσιες πολιτικές αποτυπώνονται σε νομοθετικές και κανονιστικές ρυθμίσεις. Όπως προαναφέρθηκε η Κυβέρνηση

¹⁴ Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλα , & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr σ. 41.

και τα όργανα της Δ.Δ. μπορούν να θέτουν κανόνες δικαίου, σύμφωνα με τη δυνατότητα που τους δίνει το Σύνταγμα (άρθρο 43 §2 Σ) εκδίδοντας κανονιστικές πράξεις ύστερα από γενική, ειδική ή ειδικότερη νομοθετική εξουσιοδότηση τυπικού νόμου,

- η εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων (εκτέλεση των κανόνων δικαίου),
- η παρακολούθηση και αξιολόγηση των δημοσίων πολιτικών και
- η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών στους πολίτες και τις επιχειρήσεις.

Η Δ.Δ. κατά το οργανικό κριτήριο αποτελείται από τις δημόσιες υπηρεσίες και τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ), τα οποία προβλέπονται από τη νομοθεσία¹⁵. Με την έννοια αυτή Δημόσια διοίκηση ασκούν οι δήμοι, οι περιφερειακές αυτοδιοικήσεις και τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Σύμφωνα με το λειτουργικό κριτήριο η Δ.Δ. αποτελείται από όλα τα νομικά πρόσωπα που επιτελούν δημόσια υπηρεσία ή εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον, ανεξάρτητα από το αν αυτά διαθέτουν τη μορφή Νομικών Προσώπων του Δημοσίου ή του ιδιωτικού δικαίου, όπως π.χ. οι ανώνυμες εταιρείες ή επιχειρήσεις που υπάγονται στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και οι οποίες εξυπηρετούν δημόσιο σκοπό λειτουργώντας χάριν του δημοσίου συμφέροντος και την παροχή υπηρεσιών προς το κοινωνικό σύνολο.

Ο στενός δημόσιος τομέας περιλαμβάνει το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και τους ΟΤΑ (ΣΤΕ 1585/2021).

Η δράση των διοικητικών οργάνων διέπεται από αρχές και κανόνες που στο σύνολό τους αποτελούν τις θεμελιώδεις αρχές του διοικητικού δικαίου. Οι αρχές αυτές απορρέουν από το Σύνταγμα, κυρίως από την γενική συνταγματική αρχή του κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1 εδ. Α΄Σ), τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας και των διοικητικών δικαστηρίων.

ΟΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η αρχή της νομιμότητας της δημόσιας διοίκησης

¹⁵ Δαγτόγλου, Π. (2004). Γενικό Διοικητικό Δίκαιο (5η εκδ.). Εκδόσεις Σάκκουλα.

Η αρχή της νομιμότητας αποτελεί δομικό στοιχείο για την εφαρμογή του Κράτους Δικαίου, απορρέει δε από την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών (άρθρο 26 Σ). Σύμφωνα με αυτήν η Δημόσια Διοίκηση έχει την υποχρέωση να τηρεί τους κανόνες του ευρωπαϊκού δικαίου που έχουν άμεση εφαρμογή, τους κανόνες των συνταγματικών διατάξεων, τους κανόνες των διεθνών συνθηκών που έχουν κυρωθεί με νομοθετικές πράξεις και τους κανόνες που έχουν θεσπισθεί με νομοθετικές πράξεις και κάθε κανόνα ανώτερη ή αντίστοιχης τυπικής προς τους κανόνες αυτούς ισχύος¹⁶. Επιβάλλει δηλαδή η αρχή αυτή στις δημόσιες υπηρεσίες να ενεργούν στο πλαίσιο του νόμου, βάσει αρμοδιότητας και διασφαλίζει τον έλεγχο των πράξεων των διοικητικών οργάνων από τα δικαστήρια¹⁷.

Στο Σύνταγμα η αρχή της νομιμότητας καθιερώνεται από τα άρθρα 25 παρ. 1 εδ. α', 26 παρ. 2, 43, 50, 82 και 83¹⁸. Η παραβίαση της αρχής της νομιμότητας γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο (βλ. και εκτελεστικό του Συντάγματος Νόμο 3068/2002). Η αρχή της νομιμότητας δεσμεύει και τους ΟΤΑ οι οποίοι εκ του άρθρου 102 παρ. 2 και 4 του Συντάγματος φέρουν και αυτοί την υποχρέωση συμμόρφωσης στις δικαστικές αποφάσεις¹⁹.

Η αρχή προστασίας του δημοσίου συμφέροντος

Η δραστηριότητα της Δημόσιας Διοίκησης έχει σε κάθε περίπτωση σκοπό την ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος. Μολονότι η νομική έννοια του δημοσίου συμφέροντος έχει μια αοριστία, σχηματοποιείται από το Σύνταγμα «είτε ως δημόσιο συμφέρον (άρθρο 24 παρ. 1 Σ.) είτε ως δημόσια ωφέλεια (άρθρο 17 παρ. 2 Σ.) είτε σε ειδικότερες πτυχές του, όπως η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της εθνικής οικονομίας (άρθρο 106 παρ. 2 Σ.) και ως εθνικό συμφέρον (άρθρο 4 παρ. 3 Σ.

¹⁶ Σπηλιωτόπουλος, Ε. (1993). Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου (6η εκδ., Τόμ. Ι). Εκδόσεις Σάκκουλας, σ. 83, σημεία 72 και 75.

¹⁷ Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλα , & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr σ. 23.

¹⁸ Σπηλιωτόπουλος, Ε. (1993). Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου (6η εκδ., Τόμ. Ι). Εκδόσεις Σάκκουλας, σ. 85.

¹⁹ Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Συνήγορος του Πολίτη. (2012). Σχέσεις Δημοσίων Υπαλλήλων και Πολιτών: Οδηγός Ορθής Διοικητικής Συμπεριφοράς. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από:

https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2019/09/20120405_sxeseis_DY_politwn_odhgos.pdf σ.27.

και 28 παρ. 2)» Η εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος δεν απαλλάσσει τη Διοίκηση από την τήρηση της αρχής της νομιμότητας. Αποτελεί δε κριτήριο στην περίπτωση που η Διοίκηση ενεργώντας στο πλαίσιο της διακριτικής της ευχέρειας (δηλαδή όταν δεν συντρέχει δέσμο αρμοδιότητά της) να επιλέξει μεταξύ εναλλακτικών νόμιμων λύσεων²⁰.

Η αρχή της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου

Από τις ανωτέρω αρχές προκύπτει η ανάγκη προστασίας των συμφερόντων και δικαιωμάτων των πολιτών που κατοχυρώνονται από τις Συνταγματικές και άλλες σχετικές διατάξεις αλλά που μπορεί να θιγούν από τη δράση της Δημόσιας Διοίκησης. Στο πλαίσιο της αρχής της χρηστής διοίκησης, τα διοικητικά όργανα οφείλουν να ασκούν έγκαιρα και αποτελεσματικά τις αρμοδιότητές τους, να λειτουργούν με διαφάνεια, να ενημερώνουν τον διοικούμενο για τα δικαιώματά του και να διασφαλίζουν την απόλαυση ποιοτικών υπηρεσιών από τους πολίτες (Ευστρατίου 2014). Άρα η Διοίκηση οφείλει να λειτουργεί σύμφωνα ή σε αρμονία με τους ισχύοντες κανόνες δικαίου, με επιείκεια και αίσθημα δικαίου και να διευκολύνει τους πολίτες στην προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Με βάση τη συνταγματική προστασία της προσωπικότητας («Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη» άρθρο 5 §1 Σ) και την αρχή του κράτους δικαίου απορρέει η δικαιολογημένη (ή προστατευόμενη) εμπιστοσύνη του πολίτη. Δηλαδή αφενός ο πολίτης, δεν θα πρέπει να αιφνιδιάζεται από ξαφνικές και απρόβλεπτες αλλαγές του νομοθέτη, που μεταβάλλουν τα πραγματικά και νομικά δεδομένα και αφετέρου ο νομοθέτης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του την ανάγκη σαφήνειας, εξειδίκευσης και προβλεψιμότητας της νομοθετικής ρύθμισης, που ανατρέπει κερτημένα δικαιώματα των διοικουμένων.

²⁰ Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλα , & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr σ. 25, σημείο 1.2.2.

Δηλαδή, η διοίκηση παραβαίνει την αρχή της καλής πίστης, όταν ενεργεί κατά τρόπο αντίθετο προς τις προσδοκίες που η ίδια έχει δημιουργήσει στον πολίτη. Η δε δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, την οποία τρέφει ο πολίτης έναντι της δημόσιας διοίκησης, συνίσταται στην εύλογη πεποίθηση που αυτός έχει διαμορφώσει, ότι μια πραγματική κατάσταση που τον αφορά θα συνεχιστεί και στο μέλλον με τον ίδιο τρόπο²¹.

Η αρχή της αναλογικότητας

Όπως προαναφέρθηκε στην πρώτη ενότητα η αρχή της αναλογικότητας η αρχή της αναλογικότητας κατοχυρώθηκε ρητά στο Σύνταγμα (άρθρο 25 παρ.1) με αναθεώρηση του 2001. Έχει ως νόημα ότι η ανάγκη εξυπηρέτησης του τιθέμενου σκοπού δημοσίου συμφέροντος, δεν μπορεί να αποβαίνει προδήλως ασύμμετρη ή δυσανάλογη προς την ανάγκη προστασίας του προσβαλλόμενου δικαιώματος. Η Διοίκηση όταν λαμβάνει μέτρα για την πραγματοποίηση των σκοπών της αυτά να είναι πρόσφορα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, να είναι τα λιγότερο επαχθή για τον πολίτη και οι όποιες συνέπειές τους να μην είναι προφανώς δυσανάλογες προς τα πλεονεκτήματα που αντλεί το κοινωνικό σύνολο. Με άλλα λόγια θα πρέπει να υπάρχει εύλογη σχέση μεταξύ του συγκεκριμένου διοικητικού μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού²².

Η αρχή της αμεροληψίας των οργάνων της δημόσιας διοίκησης

Η τήρηση των αρχών του κράτους δικαίου και της διαφύλαξης του δημοσίου συμφέροντος συνεπάγεται ότι η Διοίκηση οφείλει να λειτουργεί χωρίς προκαταλήψεις έναντι των πολιτών. Η αρχή αυτή επιβάλλει στη δημόσια διοίκηση

²¹ Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Συνήγορος του Πολίτη. (2012). Σχέσεις Δημοσίων Υπαλλήλων και Πολιτών: Οδηγός Ορθής Διοικητικής Συμπεριφοράς. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από:

https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2019/09/20120405_sxeseis_DY_politwn_odhgos.pdf σ. 31.

²² Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Συνήγορος του Πολίτη. (2012). Σχέσεις Δημοσίων Υπαλλήλων και Πολιτών: Οδηγός Ορθής Διοικητικής Συμπεριφοράς. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από:

https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2019/09/20120405_sxeseis_DY_politwn_odhgos.pdf σ. 31.

κατά την ενάσκηση της εξουσίας της να είναι λειτουργεί ως χρηστή διοίκηση, βάσει στόχων που καθορίζονται από την προστασία του δημοσίου συμφέροντος, χωρίς εμπάθεια και προκατάληψη έναντι του διοικούμενου²³. Για να αποτραπεί η υποκειμενική κρίση της Διοίκησης κατά τη διαχείριση των υποθέσεων των πολιτών υπάρχουν νομοθετήματα που θεσπίζουν κωλύματα, ασυμβίβαστα και κανόνες αποφυγής σύγκρουσης συμφερόντων των μελών της Κυβέρνησης, καθώς και πολιτικών και διοικητικών οργάνων του δημοσίου τομέα.

Η αρχή της ισότητας και της αξιοκρατίας

Η αρχή της ισότητας καθιερώνεται στο άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος το οποίο ορίζει ότι, «Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου». Η ισότητα εντός του νόμου δεσμεύει το νομοθέτη, ο οποίος κατά τη θέσπιση νομοθετικών ρυθμίσεων πρέπει να θεσπίζει κανόνες, οι οποίοι δεν παραβιάζουν την αρχή της ισότητας, ενώ η ισότητα έναντι του νόμου δεσμεύει τη διοίκηση και τα δικαστήρια τα οποία υποχρεούνται να εφαρμόζουν τον νόμο προστατεύοντας την ισότητα ανάμεσα στους πολίτες²⁴. Επίσης στην παρ. 2 του άρθρου 4 του Συντάγματος ορίζεται ότι «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις». Οι διατάξεις αυτές αξιώνουν ισονομία, δηλαδή ίση εφαρμογή των νόμων σε όλους καθώς και απαίτηση από τον νομοθέτη για ίση μεταχείριση όλων των περιπτώσεων. Επομένως η ισότητα δεν αποτελεί απλά αρχή ή διακήρυξη αλλά κανόνα δικαίου εκ του Συντάγματος που φυσικά δεσμεύει τον νομοθέτη²⁵.

Κατά το άρθρο 4 §1 Σ, η ισότητα δεν γίνεται κατανοητή, ως τυπική και αριθμητική, όπως η ισότητα της ψήφου η οποία απορρέει από την αντιπροσωπευτική αρχή (άρθρο 51 § 2 Σ) αλλά ως ουσιαστική ή αναλογική. Έτσι, ενώ η τυπική ή αριθμητική ισότητα επιβάλει την όμοια ρύθμιση ανόμοιων καταστάσεων (όλοι απολαμβάνουν

²³ Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλα , & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr σ. 25, σημείο 1.2.5.

²⁴ Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλα , & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr σ. 25, σημείο 1.2.6.

²⁵ Σπυρόπουλος, Φ., Κοντιάδης, Ξ., Ανθόπουλος, Χ., & Γεραπετρίτης, Γ. (2017). Σύνταγμα- Κατ' άρθρο ερμηνεία. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας, **Σ. Κοφίνης**, σ. 54, σημείο 2.1.1

το δικαίωμα μιας ψήφου, ασχέτως των κοινωνικών ή κοινωνικών τους διαφορών), η αναλογική ή ουσιαστική ισότητα επιβάλλει την όμοια μεταχείριση των όμοιων και την διαφοροποιημένη μεταχείριση των ανόμοιων περιπτώσεων. Στο πλαίσιο αυτό, είναι για παράδειγμα ανεκτή συνταγματικά και σε κάποιες περιπτώσεις επιβεβλημένη, η προνομιακή μεταχείριση ειδικών ευπαθών κοινωνικά ομάδων, όπως για παράδειγμα οι πολύτεκνοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες ή ηλικιωμένοι (άρθρο 21 §2 Σ), ή ομάδων που απολαμβάνουν λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους ειδικής προστασίας, όπως για παράδειγμα τα παιδιά²⁶.

Κύριες εκφάνσεις της εφαρμογής της αρχής της ισότητας αποτελούν το νομοθετικό πλαίσιο για την ισότητα των φύλων, την ισότητα στις εργασιακές σχέσεις, την ισότητα αμοιβής για εργασία ίσης αξίας, η οποία αναγνωρίζεται στο άρθρο 22 παρ. 1 του Συντάγματος και το δικαίωμα ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας.

Αρχές Καλής Διακυβέρνησης και χρηστής Διοίκησης

Ο ως άνω νόμος για το «Επιτελικό Κράτος», ενοποιώντας άλλες σχετικές διατάξεις περί αρχών της διοικητικής δράσης, διατύπωσε και όρισε τις παρακάτω αρχές Καλής Διακυβέρνησης ως πλαίσιο δεοντολογίας της λειτουργίας της Κεντρικής Δημόσιας Διοίκησης που ο ίδιος οριοθέτησε για τους σκοπούς του ίδιου αυτού νόμου, όπως αναφέρεται στο άρθρο 18 του νόμου. Όπως αναφέρεται στην αιτιολογική του έκθεση «Οι αρχές αυτές προέρχονται από τη διεθνή, επιστημονική θεωρία και πρακτική και συνίστανται στις αρχές της αρχής της νομιμότητας, της διαφάνειας και λογοδοσίας, της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας, της αναγκαιότητας και επικουρικότητας και της αξιοκρατίας και του επαγγελματισμού...»²⁷.

Συγκεκριμένα οι αρχές αυτές επεξηγούνται στον νόμο ως εξής :

- **Η αρχή της νομιμότητας** έχει την έννοια ότι η δράση της Κεντρικής Δημόσιας Διοίκησης οφείλει να ερείδεται στο Σύνταγμα, τον νόμο, το διεθνές και το ενωσιακό δίκαιο(άρθρο 19, παρ. 2).

²⁶ Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά, Α. (2013). Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

²⁷ Αιτιολογική έκθεση του Ν.4622/2019, σ. 13.

- **Η αρχή της διαφάνειας και της λογοδοσίας** έχει την έννοια ότι η λειτουργία της Κεντρικής Δημόσιας Διοίκησης οφείλει να προβλέπει διαδικασίες διαβούλευσης κατά τον σχεδιασμό δημοσίων πολιτικών και να λαμβάνει υπόψη τα πορίσματά της, να καθιστά σαφείς το ρόλο και την ευθύνη των λειτουργών της, να κάνει χρήση ποιοτικών πληροφοριών και δεδομένων για τη λήψη των αποφάσεων και να καθιστά προσβάσιμες τις πληροφορίες αυτές στην κοινωνία, με την επιφύλαξη τυχόν απορρήτου ή προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 19, παρ. 3).
- **Η αρχή της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας** έχει την έννοια ότι η λειτουργία της Κεντρικής Δημόσιας Διοίκησης οφείλει να κατατείνει στην εκπλήρωση της αποστολής της, με τη χρήση των λιγότερων, κατά το δυνατόν, πόρων (άρθρο 19, παρ. 4).
- **Οι αρχές της αναγκαιότητας και της επικουρικότητας** έχουν την έννοια ότι η λειτουργία της Κεντρικής Δημόσιας Διοίκησης πρέπει να συμπεριλαμβάνει τις απολύτως αναγκαίες προς την εκπλήρωση της αποστολής της δράσεις, οι οποίες δεν μπορούν να αναληφθούν από χαμηλότερα επίπεδα διοίκησης (άρθρο 19, παρ. 5).
- **Οι αρχές της αξιοκρατίας και του επαγγελματισμού** έχουν την έννοια ότι η Κεντρική Δημόσια Διοίκηση οφείλει να λειτουργεί σε υψηλό επίπεδο επαγγελματισμού σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων της τόσο σε σχέση με την εσωτερική λειτουργία της, όσο και σε σχέση με την αλληλεπίδραση με την κοινωνία και να στοχεύει στη συνεχή αναβάθμιση του επιπέδου των εργαζομένων της μέσω της διά βίου επιμόρφωσης, της αξιολόγησης και της επιβράβευσης της αριστείας (άρθρο 19, παρ. 5).

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

«Οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης του κράτους και υπηρετούν το λαό οφείλουν πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην Πατρίδα» (άρθρο 103 παρ. 1 Σ.). Με την ανωτέρω διάταξη του Συντάγματος θεσπίζεται η υπαγωγή του δημοσιοϋπαλληλικού σώματος στην Κυβέρνηση και η αναγωγή του ως κύριο και

αναγκαίο μέσο για την άσκηση της πολιτικής της²⁸. Ο υπάλληλος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του δεν ενεργεί ως άτομο αλλά ως εκτελεστής της θελήσεως του κράτους, η δε αποστολή τους είναι η προσφορά των υπηρεσιών τους στο λαό και τη συνταγματική τάξη²⁹. Κατά συνέπεια το δημοσιοϋπαλληλικό σώμα οφείλει να λειτουργεί με γνώμονα την τήρηση της νομιμότητας και την προστασία του δημοσίου συμφέροντος, με στόχο την εκπλήρωση της κρατικής βούλησης. Περαιτέρω, το Σύνταγμα απαιτεί πολιτική ουδετερότητα από τους δημοσίους υπαλλήλους (άρθρο 29, παρ. 3 Σ.) Δηλαδή οι δημόσιοι υπάλληλοι οφείλουν καταρχάς να καταβάλουν κάθε προσπάθεια για την ορθή εφαρμογή του κυβερνητικού προγράμματος ανεξάρτητα αν συμφωνούν με το περιεχόμενό του ή και με την κομματική παράταξη από την οποία προέρχεται η Κυβέρνηση.

Επιπρόσθετα η απαίτηση της ουδετερότητας συνεπάγεται ότι οφείλουν να τηρούν αμεροληψία έναντι των πολιτών και να μην προβαίνουν σε κανενός είδους διάκριση κατά τη διαχείριση των υποθέσεών τους.

Η συμμόρφωση της Διοίκησης με τις δικαστικές αποφάσεις αποτελεί επίσης συνταγματική επιταγή και κατά συνέπεια καθήκον του δημοσίου υπαλλήλου είναι να προτείνει τους τρόπους και τα μέτρα που είναι αναγκαία για την πλήρη εφαρμογή τους. (Σύνταγμα άρθρα 94 παρ.4 και 95 παρ.5).

Δεδομένης της θεμελιώδους αρχής της νομιμότητας από την οποία διέπεται συνολικά η δράση της Δ.Δ. ο δημόσιος υπάλληλος είναι ατομικά υπεύθυνος για τη νομιμότητα των ενεργειών κατά την άσκηση των καθηκόντων του, υποχρέωση που εξειδικεύεται στο άρθρο 25 του Δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα (Ν.3528/2007).

Η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων που κατέχουν οργανικές θέσεις κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα (άρθρο 103, παρ. 4 Σ.). Οι μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι εξελίσσονται σύμφωνα με το σύστημα της σταδιοδρομίας. Η μονιμότητα καταλαμβάνει επίσης το προσωπικό της Βουλής, τους υπαλλήλους των Οργανισμών

²⁸ Σπυρόπουλος, Φ., Κοντιάδης, Ξ., Ανθόπουλος, Χ., & Γεραπετρίτης, Γ. (2017). Σύνταγμα- Κατ' άρθρο ερμηνεία. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας, Β. Κονδύλης, σ. 1659 – 1662.

²⁹ Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Συνήγορος του Πολίτη. (2012). Σχέσεις Δημοσίων Υπαλλήλων και Πολιτών: Οδηγός Ορθής Διοικητικής Συμπεριφοράς. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από:

https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2019/09/20120405_sxeseis_DY_politwn_odhgos.pdf σ. 11.

Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και των λοιπών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) (άρθρο 103, παρ. 6 Σ.). Απαιτήση επίσης του Συντάγματος αποτελεί η θέσπιση ελέγχου για τις προσλήψεις των υπαλλήλων του δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα από Ανεξάρτητη Αρχή (άρθρο 103, παρ. 7 Σ.) με σκοπό την εμπέδωση της διαφάνειας, της αντικειμενικότητας και της αξιοκρατίας. Η ανεξάρτητη αυτή Αρχή είναι το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού, το οποίο ιδρύθηκε το 1994 (Ν.2190/1994) και το οποίο διενεργεί ή και ελέγχει τις προσλήψεις στο δημόσιο τομέα, οι οποίες γίνονται είτε με διαγωνισμό είτε με επιλογή σύμφωνα με προκαθορισμένα και αντικειμενικά κριτήρια.

Τέλος, την επαγγελματική κατάρτιση, εκπαίδευση και επιμόρφωση του συνόλου των δημοσίων υπαλλήλων και γενικότερα του προσωπικού του δημοσίου τομέα έχει αναλάβει το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Στο εν λόγω κέντρο λειτουργεί εδώ και δεκαετίες η Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης που παρέχει ειδική εκπαίδευση για τη δημιουργία στελεχών αυξημένων προσόντων για τα ανώτερα ιεραρχικά επίπεδα της Δ.Δ.

ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 18, Ν.4622/2019 «Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου» ως Κεντρική Δημόσια Διοίκηση ορίζεται το σύνολο των ακόλουθων φορέων :

- α) Η Προεδρία της Δημοκρατίας,
- β) η Προεδρία της Κυβέρνησης,
- γ) τα Υπουργεία και οι αποκεντρωμένες ή περιφερειακές υπηρεσίες τους,
- δ) οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και
- ε) οι Ανεξάρτητες Αρχές³⁰

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Από το 2019 μέσω του προαναφερόμενου ν.4622/2019 για το «Επιτελικό κράτος», πέραν της ενοποίησης και του εκσυγχρονισμού των ρυθμίσεων που αφορούν τη λειτουργία της Κυβέρνησης, επήλθαν σημαντικές θεσμικές αλλαγές στις λειτουργίες του προγραμματισμού, του συντονισμού και της παρακολούθησης του κυβερνητικού έργου αλλά και της εφαρμογής της Καλής Νομοθέτησης.

Στο πλαίσιο αυτό αναδιαρθρώθηκαν οι δομές που υπάγονταν στον Πρωθυπουργό και ενοποιήθηκαν σε μια «αυτοτελή, επιτελική δημόσια υπηρεσία» με το όνομα Προεδρία της Κυβέρνησης (άρθρα 21 και 22 του ν.4622/2019).

- α) Η Προεδρία της Κυβέρνησης αποτελείται από τις ακόλουθες Γενικές Γραμματείες:
- β) τη Γενική Γραμματεία του Πρωθυπουργού,
- γ) τη Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων,
- δ) τη Γενική Γραμματεία Συντονισμού
- ε) την Ειδική Γραμματεία Μακροπρόθεσμου Σχεδιασμού.
- στ) τη Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας και Ενημέρωσης.

Στην Προεδρία της Κυβέρνησης υπάγεται η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.).

³⁰ Για τις Ανεξάρτητες Αρχές βλ. σχετική ενότητα: ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ σ.49

Σύμφωνα με τον νόμο αποστολή της Προεδρίας της Κυβέρνησης είναι η υποστήριξη του Πρωθυπουργού στην ενάσκηση των κατά το Σύνταγμα καθηκόντων του, ώστε να διασφαλίζεται η συνοχή και η αποτελεσματικότητα του κυβερνητικού έργου.

Στο πλαίσιο αυτό η Προεδρία της Κυβέρνησης:

- α) συντονίζει τον σχεδιασμό και παρακολουθεί την εφαρμογή του κυβερνητικού έργου, επιλύοντας διαφορές μεταξύ συναρμοδίων υπηρεσιών, όπου αυτές αναφύονται, ώστε να επιτυγχάνονται οι στόχοι της κυβερνητικής πολιτικής,
- β) λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή των αρχών και εργαλείων της Καλής Νομοθέτησης,
- γ) σχεδιάζει και υλοποιεί την επικοινωνιακή στρατηγική της Κυβέρνησης και μεριμνά για την έγκαιρη ενημέρωση της κοινής γνώμης και
- δ) υποστηρίζει το Υπουργικό Συμβούλιο, τα συλλογικά κυβερνητικά όργανα και τις λοιπές διυπουργικές ομάδες κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους.

Λειτουργεί ένα σύστημα προγραμματισμού, συντονισμού και παρακολούθησης του κυβερνητικού έργου με στόχο τη διασφάλιση της συνοχής της κυβερνητικής δράσης, την έγκαιρη επίλυση προβλημάτων στην άσκηση των δημοσίων πολιτικών και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας της Δημόσιας Διοίκησης.

Ο ετήσιος κυβερνητικός προγραμματισμός αποτυπώνεται στο Ενοποιημένο Σχέδιο Κυβερνητικής Πολιτικής (Ε.Σ.Κυ.Π.), το οποίο συντάσσεται από τις Γενικές Γραμματείες Συντονισμού της Προεδρίας της Κυβέρνησης και δημοσιεύεται μετά την έγκρισή του από το τακτικό Υπουργικό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου κάθε έτους. (άρθρο 49, ν.4622/2019).

Η ετήσια Έκθεση Ρυθμιστικής Παραγωγής και Αξιολόγησης, η οποία συντάσσεται από την Προεδρία της Κυβέρνησης και δημοσιεύεται τον Δεκέμβριο κάθε έτους περιλαμβάνει :

- α) τους νόμους, τα προεδρικά διατάγματα και τις κανονιστικές αποφάσεις που η Κυβέρνηση προγραμματίζει να θέσει σε ισχύ εντός του επόμενου εξαμήνου,
- β) τις τροποποιήσεις που αυτές οι ρυθμίσεις θα επιφέρουν,

- γ) την αξιολόγηση της εφαρμογής νόμων, προεδρικών διαταγμάτων και κανονιστικών πράξεων του προηγούμενου έτους και τις ενέργειες στις οποίες θα προβεί μετά από την αξιολόγηση και
- δ) τους κώδικες που θα τεθούν σε ισχύ και τη νομοθεσία που κωδικοποιούν (άρθρο 50, Ν.4622/2019).

Ειδικότερα, τον Απρίλιο κάθε έτους συνεδριάζει το «Υπουργικό Συμβούλιο Προγραμματισμού και Αξιολόγησης του Κυβερνητικού έργου», προκειμένου να:

- α) αξιολογηθεί η εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής του τελευταίου επταμήνου από όλα τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, ώστε να αποφασιστούν οι αναγκαίες διορθωτικές παρεμβάσεις για το υπόλοιπο του έτους,
- β) γίνει παρουσίαση των κυβερνητικών προτεραιοτήτων του επόμενου έτους από τον Πρωθυπουργό και
- γ) εισηγηθεί ο υπουργός Οικονομικών επί του σχεδίου του Μεσοπρόθεσμου (τριετούς) Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής του τρέχοντος έτους.

Τον Σεπτέμβριο κάθε έτους συνεδριάζει το «Υπουργικό Συμβούλιο Προγραμματισμού και Αξιολόγησης του Κυβερνητικού έργου», και εξετάζει μεταξύ άλλων:

- α) την αξιολόγηση της εφαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής του τρέχοντος έτους από όλα τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, ώστε να αποφασιστούν οι αναγκαίες διορθωτικές παρεμβάσεις για το υπόλοιπο του έτους,
- β) τη συζήτηση και έγκριση του Ενοποιημένου Προσχεδίου Δράσης της Κυβέρνησης και των Προσχεδίων Δράσης των Υπουργείων του άρθρου 49 του νόμου.
- γ) τη συζήτηση και έγκριση του νομοθετικού και κανονιστικού προγραμματισμού της Κυβέρνησης για το επόμενο έτος και
- δ) την παρουσίαση του προσχεδίου Προϋπολογισμού καθώς και του Προσχεδίου Προγραμματισμού Ανθρωπίνου Δυναμικού της Γενικής Κυβέρνησης (άρθρο 3 του ν.4622/2019).

Η παρακολούθηση της εφαρμογής του κυβερνητικού έργου, η οποία συνίσταται στην τακτική αξιολόγηση της υλοποίησης του Ενοποιημένου Σχεδίου της Κυβερνητικής

Πολιτικής σχετικά με την επίτευξη των τιθέμενων στόχων, πραγματοποιείται σε πολιτικό επίπεδο, εκτός από το Υπουργικό Συμβούλιο, από **την Πολιτική Επιτροπή Παρακολούθησης Δημοσίων Πολιτικών**, στην οποία συμμετέχουν οι αρμόδιοι Γενικοί και Ειδικοί Γραμματείς των Υπουργείων (άρθρα 53 και 55 του ν.4622/2019).

Πέραν των ανωτέρω, έργο της Πολιτικής Επιτροπής συνιστά επίσης η άρση ενδεχόμενων διυπουργικών διαφορών που προκύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των κυβερνητικών δράσεων. Ο ρόλος του οργάνου αυτού στη συζήτηση και επίλυση ενδεχόμενων διυπουργικών διαφωνιών σε ζητήματα συναρμοδιότητας είναι κρίσιμος. Αν όμως κριθεί ότι η διαφωνία είναι εξαιρετικά σοβαρή και δεν είναι δυνατή η επίλυσή στο πλαίσιο της Πολιτικής Επιτροπής, τότε εισάγεται από τον Γραμματέα του Υπουργικού Συμβουλίου, με σχετική εισήγηση του προεδρεύοντος στελέχους στο Υπουργικό Συμβούλιο προς οριστική επίλυση.

Σε διοικητικό επίπεδο τα προαναφερόμενα αρμόδια όργανα για την υλοποίηση των ανωτέρω, επικουρούνται στο έργο τους από Διυπουργικές Ομάδες Εργασίας που συγκροτεί η Προεδρία της Κυβέρνησης και στις οποίες συμμετέχουν υπηρεσιακά στελέχη των Υπουργείων και στελέχη της Προεδρίας της Κυβέρνησης.

Η διοικητική και τεχνική προετοιμασία και επεξεργασία των σχετικών δεδομένων και πληροφοριών σχετικά με όλες τις κατά τα ανωτέρω λειτουργίες προγραμματισμού, συντονισμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης του κυβερνητικού έργου διενεργείται από τις υπηρεσίες της Προεδρίας της Κυβέρνησης και ειδικότερα από τη **Γενική Γραμματεία Συντονισμού** και τη Γενικής Γραμματείας **Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων**, σε συνεργασία με τα Υπουργεία.

Σημαντικό μέρος της τεχνοκρατικής υποστήριξης του Πρωθυπουργού στο συντονισμό του Κυβερνητικού έργου έχει η **Γενική Γραμματεία Συντονισμού**, δομή που ανήκει στην Προεδρία της Κυβέρνησης (άρθρο 26, ν.4622/2019). Η Γενική Γραμματεία Συντονισμού σε συνεργασία με τις Υπηρεσίες Συντονισμού των Υπουργείων προγραμματίζει τις δημόσιες πολιτικές, παρακολουθεί, συντονίζει και αξιολογεί την εφαρμογή τους, επιλύει τυχόν διαφωνίες μεταξύ των υπηρεσιών συναρμοδίων Υπουργείων και ελέγχει τη συμβατότητα των προτεινομένων νομοθετικών ρυθμίσεων με την κυβερνητική πολιτική.

Κρίσιμο ρόλο στην παροχή επιστημονικής συνδρομής προς τον Πρωθυπουργό κατέχει επίσης η **Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων** της Προεδρίας της Κυβέρνησης (πρώην Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης), η οποία, μεταξύ άλλων, συντονίζει την νομοπαρασκευαστική διαδικασία στο πλαίσιο της εφαρμογής των αρχών και κανόνων της Καλής Νομοθέτησης (άρθρο 25, Ν.4622/2019). Επίσης, υποστηρίζει το Υπουργικό Συμβούλιο και τα συλλογικά κυβερνητικά όργανα, συντονίζει τις δράσεις κωδικοποίησης και αναμόρφωσης δικαίου και παρέχει νομική υποστήριξη στον Πρωθυπουργό. Τέλος, συνεργάζεται με τις υπηρεσίες της Βουλής για θέματα που αφορούν στις σχέσεις Κυβέρνησης-Βουλής και διενεργεί όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την εφαρμογή των διατάξεων περί δεοντολογίας και αποφυγής σύγκρουσης συμφερόντων για τα κυβερνητικά στελέχη.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ

Με εξαίρεση την Προεδρία της Δημοκρατίας, τα Υπουργεία στα οποία υπάγονται οι Ένοπλες Δυνάμεις, τα σώματα ασφαλείας και ο διπλωματικός κλάδος η οργάνωση και λειτουργία των φορέων της Κεντρικής Δημόσιας Διοίκησης, καθώς και των εποπτευόμενων από αυτούς νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ρυθμίζεται με προεδρικά διατάγματα, τα οποία εκδίδονται με πρόταση του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού ή του Πρωθυπουργού, κατά περίπτωση, και των αρμόδιων Υπουργών για τον προϋπολογισμό και για θέματα οργάνωσης της δημόσιας διοίκησης (άρθρο 20, Ν.4622/2019).

Οι οργανισμοί όμως των Ανεξάρτητων αρχών δεν υπάγονται σε αυτόν τον κανόνα, δεδομένου ότι αυτοί καταρτίζονται και τροποποιούνται από τα όργανα διοίκησης των ίδιων των Ανεξάρτητων αρχών.

Στα υπουργεία διορίζονται με απόφαση του Πρωθυπουργού και του κατά περίπτωση Υπουργού Γενικοί και Ειδικοί Γραμματείς, εφόσον υπάρχουν έχουν συσταθεί Ειδικές Γραμματείες (άρθρα 41 και 42, Ν.4622/2019). Οι Γενικοί και Ειδικοί Γραμματείς αξιολογούνται σε ετήσια βάση για τις επιδόσεις τους, βάσει στοχοθεσίας η οποία καθορίζεται σε Συμβόλαιο Απόδοσης που συνυπογράφουν με τον οικείο Υπουργό (άρθρο 43, ν.4622/2019).

Σε ό,τι αφορά στην οργάνωση των Υπουργείων με τον κατά τα ανωτέρω νόμο του «Επιτελικού Κράτους» καθιερώθηκε ο νέος θεσμός του **Υπηρεσιακού Γραμματέα** για κάθε Υπουργείο.

Οι Υπηρεσιακοί Γραμματείς των Υπουργείων υπάγονται στον Υπουργό, επιλέγονται για τριετή θητεία, από ανεξάρτητη πενταμελή Επιτροπή Στελεχών του Δημοσίου και είναι μόνιμοι υπάλληλοι με αυξημένα προσόντα και εμπειρία αφού προέρχονται από τη διοικητική ιεραρχία. Οι Υπηρεσιακοί Γραμματείς προΐστανται των υπηρεσιών που ασκούν τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, την οργανωτική και την οικονομική διαχείριση των Υπουργείων τους, καθώς και των Υπηρεσιών Συντονισμού των Υπουργείων.

ΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (Ο.Τ.Α.)

ΜΕΡΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η αποκέντρωση και αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα έχει μια ιδιαίτερη ιστορική πορεία από τη σύσταση του Ελληνικού κράτους το 1830 έως σήμερα, που σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες – ιστορικούς, πολιτισμικούς, κοινωνικούς, γεωγραφικούς κ.λπ. - επηρέασε σε μεγάλο βαθμό, όχι μόνο το διοικητικό σύστημα αλλά γενικότερα τη σημερινή ταυτότητα της Χώρας. Μια σειρά δυσκολιών, προβλημάτων και δυσλειτουργιών αφορούσαν κυρίως το καίριο ζήτημα της αλληλεξάρτησης και συνεργασίας μεταξύ κράτους και αυτοδιοίκησης και ταυτόχρονα την ανάγκη διατήρησης της διακριτής ταυτότητας και του ρόλου που αυτοί κατέχουν ως θεσμικοί πυλώνες μιας δημοκρατικής χώρας.

Το συγκεντρωτικό κράτος που ιδρύθηκε το 1830 διατήρησε την κοινότητα ως ουσιαστικό υπόβαθρο της αυτοδιοίκησης ανεξάρτητα από τις κατά καιρούς διαφορές στη δομή του κεντρικού κράτους. Με νόμο του 1912 «Περί Δήμων και Κοινοτήτων» ορίστηκαν ως Δήμοι οι πρωτεύουσες των Νομών και οι πόλεις με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων. Αντίστοιχα κοινότητες ορίστηκαν όλοι οι συνοικισμοί με πληθυσμό πάνω από «300 κατοίκους και σχολείο στοιχειώδους εκπαίδευσης», ενώ ακόμη και συνοικισμοί με λιγότερους από 300 κατοίκους με σχολείο στοιχειώδους εκπαίδευσης μπορούσαν να γίνουν κοινότητες.

Το 1912 υπήρχαν περίπου 6.000 κοινότητες. Πενήντα χρόνια μετά υπήρχαν 5.756 κοινότητες, το 95% περίπου των οποίων αντιπροσώπευε το 78,4% του πληθυσμού, ενώ είχαν λιγότερους από 2.000 κατοίκους. Το 1971 υπήρχαν 5.783 κοινότητες το 95% των οποίων είχαν λιγότερους από 2.000 κατοίκους και το ένα τρίτο αυτών είχαν πληθυσμό από 200 έως 500 κατοίκους. Οι δαπάνες για επενδύσεις και για τη λειτουργία των κοινοτήτων ήταν κατά το ήμισυ κατώτερες από εκείνες των δήμων με περισσότερους από 30.000 κατοίκους (μελέτη Π. Παπαγαρυφάλλου, «Η συγχώνευση των κοινοτήτων στην Ελλάδα σε «Τοπική Αυτοδιοίκηση», Μάιος-Ιούνιος 1979).

Οι χιλιάδες κοινότητες που δημιουργήθηκαν, ιδιαίτερα μετά το 1912 δεν μπορούσαν να υλοποιήσουν ούτε τα στοιχειωδέστερα έργα. Η τοπική αυτοδιοίκηση σταδιακά έχασε πολλές αρμοδιότητες και λειτουργίες, με παράλληλη μείωση πόρων, κάτι που συνεχίστηκε και το 1954, με αποτέλεσμα την αδυναμία της να εκπληρώσει τους σκοπούς της. Παράλληλα ο κυβερνητικός και διοικητικός συγκεντρωτισμός ενισχύονταν. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η διπλή ιδιότητα του δημάρχου, ως τοπικού άρχοντα και ως εκπροσώπου της κεντρικής εξουσίας, καθώς και ο έλεγχος και η εποπτεία του νομάρχη στις ενέργειες των δημοτικών και κοινοτικών αρχών, που αποδυνάμωσαν την αναβίωση των κοινοτήτων, παρά την επανειλημμένη συνταγματική κατοχύρωση του θεσμού (Μπεσίλα-Βήκα, 2019, σ. 4)

Με τον Ν.2218/1994 ιδρύθηκε η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και καθιερώθηκε η εκλογή αιρετών Νομαρχών, ως αυτοδιοικητική δομή β' βαθμού.

Το 1997 με τον Ν. 2539/1997 (Πρόγραμμα «Καποδίστριας») πραγματοποιήθηκε δραστική συνένωση υφιστάμενων Δήμων και Κοινοτήτων, οι οποίες και καταργήθηκαν.

Οι 457 δήμοι και οι 5.318 κοινότητες που υπήρχαν έως τότε μετατράπηκαν σε συνολικά 910 Δήμους και 124 Κοινότητες, ενώ λειτουργούσαν οι 50 Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, (περιλαμβανομένων τριών υπερνομαρχιών, Αθηνών-Πειραιώς, Καβάλας-Ξάνθης-Δράμας και Ροδόπης-Έβρου), καθώς και 19 Επαρχεία, ενώ λειτουργούσαν σε επίπεδο αποκεντρωμένης διοίκησης 13 Περιφέρειες. (Ακριβοπούλου & Ανθόπουλος, 2015, σ. 44). Τόσο στις 50 νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις ως δευτεροβάθμιοι Ο.Τ.Α., όσο και στις δεκατρείς (13) Περιφέρειες, οι οποίες διοικούνταν με διορισμένους από την Κυβέρνηση Γενικούς Γραμματείς

Περιφερειών η μεταρρύθμιση του «Καποδίστρια» δεν επέφερε μεταβολές, ούτε σημαντικές αλλαγές στην οργάνωση και λειτουργία τους.

Η επόμενη μεταρρυθμιστική τομή στο διοικητικό σύστημα της Χώρας συντελέστηκε με το Πρόγραμμα «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ» που τέθηκε σε εφαρμογή εν μέσω οικονομικής κρίσης το 2011 η εφαρμογή της οποίας αποτυπώνει κατά μείζονα λόγο τη σημερινή διοικητική οργάνωση της Χώρας.

Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΣΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Όπως προαναφέρθηκε στην ενότητα σχετικά με το ελληνικό διοικητικό σύστημα, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, μετά τον Ν.3852/2010, αναφέρεται σε δύο βαθμούς οργάνων στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α' βαθμού, (Δήμοι) και στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης β' βαθμού (Περιφέρειες). Σημειωτέων, ότι οι Περιφέρειες έχουν αμιγώς αυτοδιοικητικά χαρακτηριστικά και εντάσσονται στο ίδιο συνταγματικό πλαίσιο με τους δήμους, χωρίς το Σύνταγμα να προβλέπει για αυτές ξεχωριστές διατάξεις (Μπεσίλα-Βήκα, 2019, σ. 248).

Οι Ο.Τ.Α., που σύμφωνα με το Σύνταγμα έχουν τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων (άρθρο 102, παρ. 1 Σ., «τεκμήριο αρμοδιότητας»), δεν υπάγονται ιεραρχικά στην κεντρική διοίκηση, όπως οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις αλλά μόνο στη διοικητική της εποπτεία. Περαιτέρω, τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων αναλαμβάνουν αιρετά, τοπικά όργανα, η δράση των οποίων δεν ελέγχεται από την κεντρική διοίκηση από άποψη σκοπιμότητας αλλά μόνο από άποψη νομιμότητας(έννοια της διοικητικής εποπτείας).

Οι Ο.Τ.Α. πέραν της αρμοδιότητάς τους επί των τοπικών υποθέσεων μπορούν να έχουν και δοτές αρμοδιότητες, που μπορεί να τις εκχωρεί σε αυτούς το Κράτος.

Πάντως οι αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α. πρέπει να ασκούνται με βάση την τήρηση της αρχής της επικουρικότητας και σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας. Οι Αρχές των Ο.Τ.Α. επίσης οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις σχετικές εθνικές, περιφερειακές και ευρωπαϊκές πολιτικές, καθώς και την αναγκαιότητα ύπαρξης συνεργασίας και συντονισμού με άλλες τοπικές ή δημόσιες αρχές (Μακρής, 2015, σ. 116).

Από άποψη νομικής προσωπικότητας οι ΟΤΑ είναι Νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου τα οποία έχουν διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και το Κράτος δεν επιτρέπεται να εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους (άρθρο 102, παρ. 4 και 5 Σ.). Αντιθέτως οφείλει να αναλαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα για την εκπλήρωση της αποστολής τους, ιδίως ως προς τη μεταφορά των πόρων για την άσκηση των μεταβιβαζόμενων σε αυτούς αρμοδιοτήτων.

Μια μεγάλη δομική αλλαγή για την ανασυγκρότηση του α' και β' βαθμού Αυτοδιοίκησης επήλθε με τον προαναφερόμενο Ν.3852/2010, «Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», με τον οποίο μειώθηκε δραστικά ο αριθμός των δήμων από 1.034 σε 325, που υπάρχουν σήμερα, με παράλληλη κατάργηση των Κοινοτήτων. Επίσης συστάθηκαν οι 13 αιρετές Περιφέρειες, ως β' βαθμός Αυτοδιοίκησης και επήλθε ευρεία ανακατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των επιπέδων διοίκησης (δηλαδή μεταξύ αποκεντρωμένων διοικήσεων, Περιφερειών και Δήμων) με έμφαση στη μεταφορά μεγάλου αριθμού αρμοδιοτήτων στο τοπικό επίπεδο.

Γενικότερα επιδιώχθηκε η δημιουργία :

- Μικρότερου αριθμού δήμων με μεγαλύτερη γεωγραφική έκταση αλλά και αποτελεσματικότητα στη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων,
- Δεύτερου βαθμού αυτοδιοίκησης σε υψηλότερο επίπεδο με περισσότερες δυνατότητες συμμετοχής στην αναπτυξιακή διαδικασία και στην εξυπηρέτηση των πολιτών και
- Η ενίσχυση της διαφάνειας, της εκπροσώπησης και της δημοκρατικής συμμετοχής των πολιτών

Μεταβιβάστηκε μεγάλος αριθμός αρμοδιοτήτων που μπορούσαν να ασκηθούν καλύτερα στο τοπικό επίπεδο από την κρατική διοίκηση στην αυτοδιοίκηση και παράλληλα αυξήθηκαν σημαντικά οι ανθρώπινοι και οικονομικοί πόροι σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Συντάγματος αλλά και του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας. Με τον τρόπο αυτό, το ελληνικό διοικητικό σύστημα προσαρμόζεται καλύτερα στις ευρωπαϊκές προδιαγραφές μιας σύγχρονης πολυεπίπεδης

διακυβέρνησης, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην αιτιολογική έκθεση του νόμου³¹.

ΟΙ ΔΗΜΟΙ (Α΄ ΒΑΘΜΟΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ)

Όπως προαναφέρθηκε η μεγαλύτερη συνένωση δήμων έγινε με την εφαρμογή του προγράμματος «Καλλικράτης». Οι 325 δήμοι της Χώρας διαιρούνται σε δημοτικές ενότητες και σε δημοτικές κοινότητες, με στόχο την καλύτερη λειτουργία τους στα νέα διευρυμένα εδαφικά όριά τους.

«Οι δημοτικές και οι Κοινοτικές αρχές διευθύνουν και ρυθμίζουν όλες τις τοπικές υποθέσεις, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της εγγύτητας, με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας» (άρθρο 75 του Ν.3463/2006: Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, όπως ισχύει), σύμφωνα και με τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας, τον οποίο η Χώρα μας κύρωσε με τον Ν.1850/1989.

Οι αρμοδιότητες των δήμων, οι οποίες ασκούνται μόνο εντός της εδαφικής τους περιφέρειας (κατά τόπον αρμοδιότητα), περιλαμβανομένων και των πρόσθετων που τους μεταβιβάσθηκαν το 2010 με το νόμο Ν.3852/2010, (Πρόγραμμα «Καλλικράτης», άρθρο 94) αναφέρονται στους παρακάτω τομείς πολιτικής :

Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Ποιότητας Ζωής και Εύρυθμης Λειτουργίας των Πόλεων και των Οικισμών, Απασχόλησης, Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης, Παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού, Πολιτικής Προστασίας, «Αγροτική Ανάπτυξη - Κτηνοτροφία - Αλιεία».

Επιπροσθέτως ασκούν, σε τοπικό επίπεδο, κρατικού χαρακτήρα αρμοδιότητες, οι οποίες τους έχουν ανατεθεί για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών.

Οι Δήμοι διαθέτουν ως μονομελή όργανα τον Δήμαρχο και τους Αντιδημάρχους, οι οποίοι επικουρούν τον Δήμαρχο. Ο Δήμαρχος προασπίζει τα τοπικά συμφέροντα, κατευθύνει τις δράσεις του δήμου για την υλοποίηση του σχεδίου ανάπτυξης,

³¹ Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου «Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», Απρίλιος 2010.

διασφαλίζει την ενότητα της τοπικής κοινωνίας και ασκεί τα καθήκοντα του με γνώμονα τις αρχές της διαφάνειας και της αποτελεσματικότητας (άρθρο 58, Ν.3852/2010). Οι δήμοι διοικούνται από το δημοτικό συμβούλιο, την Οικονομική Επιτροπή, την Επιτροπή Ποιότητας ζωής, την Εκτελεστική επιτροπή και τον Δήμαρχο (Ν.3852/2010, άρθρο 7).

Επίσης, στους δήμους άνω των είκοσι χιλιάδων (20.000) κατοίκων, καθώς και στους νησιωτικούς δήμους, υπάρχει ο θεσμός του Συμπαραστάτη του Δημότη και της Επιχείρησης. Σε κάθε δήμο λειτουργούν ως συμβουλευτικά όργανα η Δημοτική Επιτροπή Ισότητας και το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών. Τέλος έχει θεσμοθετηθεί και η Δημοτική Επιτροπή Διαβούλευσης η οποία αποτελείται από εκπροσώπους των φορέων της τοπικής κοινωνίας, με συμβουλευτικές αρμοδιότητες.

Οι δήμοι, εκτός από τις δομές που διοικούν για την παροχή υπηρεσιών στους πολίτες έχουν τη δυνατότητα να ιδρύουν επιχειρήσεις, στο πλαίσιο του περιορισμού που τίθεται από το νόμο (Ν.3852/2010, άρθρο 107). Ειδικότερα μπορούν να έχουν μόνο μία κοινωφελή επιχείρηση, μία δημοτική επιχείρηση ύδρευσης αποχέτευσης (Δ.Ε.Υ.Α.), μία επιχείρηση με ειδικό σκοπό τη λειτουργία ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού, εφόσον λειτουργούσαν αντίστοιχες στους συνενουμένους δήμους και μια δημοτική ανώνυμη εταιρεία για την αξιοποίηση της δημοτικής ή κοινοτικής ακίνητης περιουσίας ή για την εκμετάλλευση κοινόχρηστων χώρων.

Για την υποστήριξη, εκπροσώπηση και ανάπτυξη του θεσμού της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης αλλά και για τη συνεργασία μεταξύ των δήμων λειτουργούν η Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος (Κ.Ε.Δ.Ε) και οι Περιφερειακές Ενώσεις Δήμων. (ΠΔ 75/2011). Για την εκτέλεση της αποστολής τους συνεργάζονται με φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα καθώς και με την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους διεθνείς οργανισμούς και χώρες. Η Κ.Ε.Δ.Ε. ως θεσμικός μέτοχος στο πεδίο της Αυτοδιοίκησης διατυπώνει τις απόψεις της στα σχέδια νόμων που αφορούν τους δήμους και εκφράζει τη γνώμη της προς το Υπουργείο Εσωτερικών για τη λήψη αποφάσεων σε σχετικά θέματα.

ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ (Β΄ ΒΑΘΜΟΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ)

Όπως έχει σημειωθεί ανωτέρω, αν και το Σύνταγμα (άρθρο 102) δεν αναφέρεται σε δεύτερο βαθμό αυτοδιοίκησης και κατά συνέπεια αυτό αφήνεται στον κοινό νομοθέτη, οι Περιφέρειες κατέχουν από θεσμική άποψη όλες τις εγγυήσεις του ανωτέρω άρθρου του Συντάγματος σχετικά με την τοπική αυτοδιοίκηση. Δηλαδή, ισχύουν και γι' αυτές η εκλογή των οργάνων τους από το λαό, η διοικητική και οικονομική τους αυτοτέλεια, η εποπτεία του Κράτους και η διαχείριση των τοπικών υποθέσεων.

Η σύσταση των δεκατριών (13) Περιφερειών πραγματοποιήθηκε με τον νόμο του «Καλλικράτη» το 2010. Ο δεύτερος βαθμός αυτοδιοίκησης ανέλαβε: τις υπηρεσίες και αρμοδιότητες των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων – κρατικές αποκεντρωμένες υπηρεσίες - οι οποίες καταργήθηκαν, πλην αυτών που μεταφέρθηκαν στους δήμους. Ωστόσο, σημαντικές αρμοδιότητες που ασκούσαν από τις κρατικές περιφέρειες δεν πέρασαν στο νέο αυτοδιοικητικό επίπεδο αλλά παρέμειναν στα αποκεντρωμένα όργανα του κράτους, δηλαδή στις επτά (7) αποκεντρωμένες διοικήσεις.

Προβλέπεται η περαιτέρω μεταβίβαση αρμοδιοτήτων στις αιρετές περιφέρειες κυρίως για αναπτυξιακού χαρακτήρα και λειτουργικού φύσεως περιφερειακές ανάγκες, αποκλειομένων των αρμοδιοτήτων που αφορούν σε ζητήματα κρατικής πολιτικής που αφορούν το σύνολο της επικράτειας (Μπεσίλα-Βήκα, 2019, σ. 409).

Οι αρμοδιότητες αυτές ανήκουν στους παρακάτω τομείς πολιτικής :

- Προγραμματισμού - Ανάπτυξης
- Γεωργίας - Κτηνοτροφίας - Αλιείας
- Φυσικών Πόρων - Ενέργειας - Βιομηχανίας,
- Απασχόλησης - Εμπορίου - Τουρισμού,
- Μεταφορών-Επικοινωνιών-
- Έργων - Χωροταξίας - Περιβάλλοντος,
- Υγείας
- Παιδείας - Πολιτισμού - Αθλητισμού,
- Πολιτικής Προστασίας και Διοικητικής Μέριμνας.

Τις Περιφερειακές Αρχές συγκροτούν ο Περιφερειάρχης, οι Αντιπεριφερειάρχες, το Περιφερειακό συμβούλιο, η Οικονομική Επιτροπή και η Εκτελεστική επιτροπή. Οι αρμοδιότητες του Περιφερειακού Συμβουλίου (άρθρο 163, Ν.3852/20210) είναι

αποφασιστικές για όλα τα σημαντικά θέματα, όπως η εκτέλεση του επιχειρησιακού προγράμματος της περιφέρειας, η έγκριση αναπτυξιακών προγραμμάτων αλλά και του προϋπολογισμού και απολογισμού της περιφέρειας. Επίσης, το περιφερειακό συμβούλιο, ύστερα από πρόταση του προέδρου του, μπορεί να συγκροτεί γνωμοδοτικές επιτροπές, για την επεξεργασία και εισήγηση στο περιφερειακό συμβούλιο θεμάτων της αρμοδιότητας της περιφέρειας. Με συμβουλευτικό επίσης ρόλο λειτουργεί η Περιφερειακή Επιτροπή Διαβούλευσης η οποία αποτελείται από εκπροσώπους των, σε περιφερειακό επίπεδο, φορέων της τοπικής κοινωνίας, καθώς επίσης και Περιφερειακός Συμπαραστάτης του Πολίτη και της Επιχείρησης.

Οι περιφέρειες μπορούν να συνιστούν μία επιχείρηση, η οποία έχει τη μορφή της αναπτυξιακής ανώνυμης εταιρίας, εφόσον δεν συμμετέχουν σε άλλη αναπτυξιακή ανώνυμη εταιρεία στην οποία κατέχουν την πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου. Εν τούτοις ο περιορισμός αυτός αφορά και στο αντικείμενο της επιχείρησης το οποίο αποκλειστικά θα πρέπει να είναι (άρθρο 194, Ν.3852/2010) :

- Η επιστημονική και τεχνική υποστήριξη των περιφερειών, της Ένωσης Περιφερειών και των φορέων του δημόσιου τομέα, συνεταιρισμών και ενώσεων αυτών, επιστημονικών φορέων, επιμελητηρίων κλπ.
- Η προώθηση της επιχειρηματικής, οικονομικής και γενικότερα βιώσιμης ανάπτυξης της περιφέρειας, καθώς και η ανάπτυξη δραστηριοτήτων προστασίας του περιβάλλοντος.
- Η συμμετοχή τους σε αντίστοιχα προγράμματα ή η εφαρμογή σχετικών πολιτικών σε διαπεριφερειακό ή σε ευρύτερο γεωγραφικό χώρο.

Το αντίστοιχο κατά τα ανωτέρω όργανο της Κ.Ε.Δ.Ε. για τις Περιφέρειες είναι η Ένωση Περιφερειών Ελλάδος (ΕΝ.ΠΕ.)(Π.Δ. 74/2011).

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Είναι εύλογο αλλά ορίζεται και από το νόμο (άρθρο 4, Ν.3852/2010) ότι μεταξύ των δύο βαθμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης δεν υφίστανται σχέσεις ελέγχου και ιεραρχίας, αλλά συνεργασίας και συναλληλίας, οι οποίες αναπτύσσονται βάσει του νόμου, κοινών συμφωνιών, καθώς και με το συντονισμό κοινών δράσεων.

Έχει αναγνωρισθεί ως σημαντικός παράγοντας η ανάπτυξη διαδημοτικών και διαβαθμικών συνεργασιών για την καλύτερη αποτελεσματικότητα των δήμων, την αντιμετώπιση σύγχρονων προκλήσεων και την παροχή υπηρεσιών στους πολίτες, επιτυγχάνοντας καλύτερη ποιότητα και εξοικονόμηση πόρων.

Στο πλαίσιο αυτό από τη νομοθεσία παρέχεται αυτή η δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ των δήμων και περιφερειών για την άσκηση αρμοδιότητας ή την εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων. Επίσης οι περιφέρειες μπορούν να συνιστούν ή να συμμετέχουν σε προγραμματικές συμβάσεις με τις κεντρικές Ενώσεις δήμων και περιφερειών για τους ίδιους λόγους. Τέλος προβλέπονται και τα δίκτυα δήμων με τη συμμετοχή και των περιφερειών στην εκτέλεση αναπτυξιακών προγραμμάτων αλλά και διεθνών συνεργασιών.

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΣΤΟΥΣ Ο.Τ.Α.

Για τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των Ο.Τ.Α. και τον πειθαρχικό έλεγχο των αιρετών έχουν συσταθεί (άρθρο 215, Ν.3852/2010) στην έδρα κάθε Αποκεντρωμένης Διοίκησης επτά (7) Αυτοτελείς Υπηρεσίες Εποπτείας ΟΤΑ, που αποτελούν αποκεντρωμένες υπηρεσίες του Υπουργείου Εσωτερικών για την εποπτεία των Ο.Τ.Α.

Η ίδρυση των υπηρεσιών αυτών αποτελεί μια προσπάθεια να μεταφερθεί ο έλεγχος νομιμότητας της Αυτοδιοίκησης από πολιτικά διοριζόμενα πρόσωπα, όπως ήταν ο Γενικός Γραμματέας της κρατικής περιφέρειας σε δημόσια δομή με προϊστάμενο ανώτατο δημόσιο υπάλληλο, επιλεγόμενο με αντικειμενικό και διαφανή τρόπο, δηλαδή τον επικεφαλής της ως άνω υπηρεσίας Ελεγκτή Νομιμότητας³².

Όπως αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση η πρόσθετη, πέραν του ελέγχου, δυνατότητα που δόθηκε σε αυτές τις υπηρεσίες να γνωμοδοτούν και να εκδίδουν σχετικές οδηγίες προς τους Ο.Τ.Α., θεωρείται ότι «δεν δεσμεύουν μεν τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, ενόψει της συνταγματικά κατοχυρωμένης αυτοτέλειάς τους, αλλά, στο μέτρο που υιοθετούνται από τις αρχές των δήμων και

³² Βλ. τη με αριθμό 31 υποσημείωση.

των περιφερειών, μπορεί να συμβάλλουν στην καλύτερη λειτουργία τους με την έκδοση πράξεων, οι οποίες διαθέτουν πρόσθετες εγγυήσεις νομιμότητας»³³.

³³ Βλ. τη με αριθμό 31 υποσημείωση.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Τέλη της δεκαετίας του '70 ιδρύεται στην Ελλάδα η πρώτη ανεξάρτητη διοικητική αρχή. Πρόκειται για την Επιτροπή Ανταγωνισμού, η οποία συστήθηκε με το άρθρο 8 του νόμου 703 το 1977, όπως μετασηματίστηκε μία δεκαετία σχεδόν αργότερα, με το άρθρο 4 του νόμου 1934/1991³⁴ για να πάρει τη μορφή ανεξάρτητης αρχής με το νόμο 2296 του 1994 (άρθρο 8).

Έκτοτε ο θεσμός των ανεξάρτητων αρχών καθιερώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη, έχοντας διαγράψει μια πορεία 40 και πλέον ετών, αναπτύσσοντας πολλά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ

Ανεξάρτητες Αρχές είναι διοικητικές αρχές, που εντάσσονται στο νομικό πρόσωπο του κράτους (Δημόσιο)³⁵, διαθέτουν ευρείες αποφασιστικές αρμοδιότητες, είναι όμως ανεξάρτητες απέναντι στην εκτελεστική λειτουργία και ειδικότερα στην Κυβέρνηση³⁶.

Οι Ανεξάρτητες Αρχές έχουν τα εξής βασικά χαρακτηριστικά:

Λειτουργική Ανεξαρτησία:

Η λειτουργική ανεξαρτησία διασφαλίζεται στο ότι αν και κρατικά όργανα, δεν έχουν ιεραρχική σχέση με άλλα. Δεν υπόκεινται με λίγα λόγια σε **κανένα διοικητικό έλεγχο**, δηλαδή ιεραρχικό έλεγχο ή σε έλεγχο εποπτείας³⁷.

³⁴ Βλ. Κουτσουμπίνης, Σ. Ι., Κουσουλής, Σ. Ν., Παντελής, Α. Μ., & Μάνεσης, Α. (1994). ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ "Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας". Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων. Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών. Τμήμα Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμων.

³⁵ Υπάρχουν ωστόσο και αρκετές Αρχές με διακριτή νομική προσωπικότητα. Όπως για παράδειγμα η ΕΛ.ΣΤΑΤ., η ΡΑΕ, η Ε.Ε.Ε.Π. κ.α.

³⁶ Βλ. Μπέσλα-Μακρίδη, Ε. (2010). Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ. ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ (Ν.3051/2002) & Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ. (Β' εκδ., Τόμ. Ι). ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΣΑΚΚΟΥΛΑ.

³⁷ Βλ. Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλα, & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr Ωστόσο από το γενικό αυτό κανόνα υπάρχουν εξαιρέσεις. Για περισσότερα βλ. και τη με αριθμό 50 υποσημείωση.

Προσωπική ανεξαρτησία

Τα μέλη των ανεξάρτητων αρχών απολαύουν προσωπικής ανεξαρτησίας³⁸. Η ανεξαρτησία αυτή διασφαλίζεται με τον τρόπο διορισμού τους και την πρόβλεψη ορισμένης θητείας³⁹.

Έλεγχος

Ως κρατικά διοικητικά όργανα και με ανάλογη νομική θέση με αυτήν της Κυβέρνησης, οι Ανεξάρτητες Αρχές υπόκεινται στον ακυρωτικό έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας καθώς και στον κοινοβουλευτικό έλεγχο⁴⁰.

ΛΟΓΟΙ ΙΔΡΥΣΗΣ

Οι επικρατέστεροι λόγοι ίδρυσης των ιδιαίτερων αυτών αρχών, σχετίζονται πρωτίστως με μια κρίση αξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος, η οποία μετουσιώθηκε σε αδυναμία του να δράσει με τρόπο αμερόληπτο και αντικειμενικό σε κρίσιμους τομείς⁴¹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αδυναμίας ήταν η περίπτωση ρύθμισης της αγοράς των μέσων μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης όπου το κράτος ως κάτοχος αυτών ήταν δύσκολο να διατηρήσει την αντικειμενικότητά του και να ανταποκριθεί με επιτυχία στο ρόλο του ελεγκτή και ελεγχόμενου ταυτόχρονα⁴². Παρόμοια αδυναμία διαφαίνεται και στην περίπτωση αξιοκρατικών προσλήψεων στελεχιακού δυναμικού στη δημόσια διοίκηση. Η ανάγκη επομένως μιας πολιτικά ουδέτερης δημόσιας δράσης σε σημαντικούς τομείς που θα

³⁸ Βλ. Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλτα , & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr

³⁹ Βλ. Πρεβεδούρου, Ε. (2015). Τι είναι οι Ανεξάρτητες Αρχές και σε τι χρησιμεύουν;. Ανάκτηση από Το Σγνταγμα Watch

⁴⁰ Βλ. τη με αριθμό 36 υποσημείωση.

⁴¹ Βλ. Βενιζέλος, Ε. (2007). Οι ανεξάρτητες αρχές μεταξύ θεσμικών εγγυήσεων και πολιτικών προκλήσεων. Ανάκτηση από τοποθεσία web του Ευάγγελου Βενιζέλου: <https://www.evenizelos.gr/127-programm-proposals/state/transparency/1115-2009-05-01-11-03-44.html>

⁴² Βλ. τη με αριθμό 36 υποσημείωση.

μπορούσε να λειτουργεί αντικειμενικά και αμερόληπτα, οδήγησε στην υιοθέτηση του θεσμού των ανεξάρτητων αρχών.

Η ανάγκη αυτή έγινε ακόμη επιτακτικότερη όταν η δημόσια διοίκηση εμφανίστηκε ανεπαρκής και αναχρονιστική στη διαχείριση καινοφανών ζητημάτων, όπως οι νέες τεχνολογίες τηλεπικοινωνιών και πληροφόρησης, ή η ανάδυση νέων δυνατοτήτων επεξεργασίας και διαχείρισης προσωπικών δεδομένων. Ως εκ τούτου οι νέες προκλήσεις απαιτούσαν και καινοτόμες λύσεις⁴³.

Στους λόγους αυτούς, πρέπει να αναφερθεί και η νομική υποχρέωση της χώρας μας να συμμορφωθεί σε απαιτήσεις του ενωσιακού και διεθνούς δικαίου για τη δημιουργία τους. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, ή η ύπαρξη του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, αποτελούν τέτοιες περιπτώσεις⁴⁴.

ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΑΡΧΩΝ

Λόγω του ετερογενούς θεσμικού πλαισίου που διέπει τις Ανεξάρτητες Αρχές αλλά και του πλήθους τους, είναι χρήσιμη η ταξινόμησή τους σε διάφορες κατηγορίες, με την εφαρμογή ανάλογων κριτηρίων.

Μια διαδεδομένη τυπολογία προέρχεται από την εφαρμογή του κριτηρίου που αφορά το είδος των αρμοδιοτήτων και του ρόλου που τους έχει ανατεθεί⁴⁵. Στο πλαίσιο αυτής της ταξινόμησης υφίστανται τέσσερις (4) κατηγορίες.

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι αρχές που λειτουργούν ως ο θεσμικός εγγυητής προστασίας ατομικών δικαιωμάτων, ιδίως δε των λεγόμενων νέου τύπου δικαιωμάτων, όπως είναι η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων ή η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει αρχές με εποπτικό κυρίως ρόλο και βασική αποστολή την προάσπιση της αξιοκρατίας, αξιοπιστίας και της διαφάνειας. Το

⁴³ Βλ. τη με αριθμό 36 υποσημείωση

⁴⁴ Βλ. τη με αριθμό 41 υποσημείωση

⁴⁵ Βλ. τη με αριθμό 41 υποσημείωση

Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.) και η προσφάτως νεοσυσταθείσα Εθνική Αρχή Διαφάνειας εντάσσονται σε αυτήν την κατηγορία.

Η τρίτη κατηγορία, είναι οι λεγόμενες ρυθμιστικές αρχές με πεδίο δράσης τη διαφύλαξη του ανταγωνισμού και τη ρύθμιση ευαίσθητων και ιδιαίτερων τομέων της οικονομίας όπως είναι η αγορά ενέργειας, η αγορά τυχερών παιγνίων κ⁴⁶. Αυτή η κατηγορία Ανεξάρτητων Αρχών λόγω του ευμετάβλητου περιβάλλοντος που πρέπει να δρουν, «αποκλείστηκε» κατ' αρχήν από συνταγματική αναγνώριση προκειμένου να μην δημιουργηθούν θεσμικές αγκυλώσεις στη λειτουργία τους⁴⁷.

Η τέταρτη και τελευταία κατηγορία εμπεριέχει τις Ανεξάρτητες Αρχές που είναι εξοπλισμένες με μία ή περισσότερες από τις προαναφερθείσες λειτουργίες. Αντιπροσωπευτική αρχή που εντάσσεται σε αυτήν την κατηγορία είναι το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ).

Το 2001, με την εισαγωγή νέου γενικού άρθρου 101^A με τίτλο «Ανεξάρτητες αρχές» στο Σύνταγμα και την πρόβλεψη για δημιουργία ή αναγνώριση ήδη υφιστάμενων αρχών με αναφορές σε διάφορα άρθρα του ⁴⁸, δημιουργήθηκε μια νέα κατηγοριοποίηση, αυτή των συνταγματικώς κατοχυρωμένων ή νομοθετικώς προβλεπόμενων Ανεξάρτητων Αρχών.

Οι ανεξάρτητες αρχές που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία απολαύουν μια σειράς επιπρόσθετων εγγυήσεων και προνομίων όπως αυτά ορίζονται στο Σύνταγμα αλλά και στον εκτελεστικό του νόμο 3051 του 2002 (Α22) με τίτλο «Συνταγματικά κατοχυρωμένες ανεξάρτητες αρχές, τροποποίηση και συμπλήρωση του συστήματος προσλήψεων στο δημόσιο τομέα και συναφείς ρυθμίσεις».

Συγκεκριμένα:

- Σύμφωνα με το άρθρο 101^A παράγραφος 2 του Συντάγματος τα μέλη των ανεξάρτητων αρχών που προβλέπονται σε αυτό επιλέγονται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής για ορισμένη θητεία. Η απόφαση λαμβάνεται με πλειοψηφία των τριών πέμπτων των μελών της. Στην περίπτωση

⁴⁶ Βλ. τη με αριθμό 36 υποσημείωση

⁴⁷ Βλ. τη με αριθμό 41 υποσημείωση

⁴⁸ Βλ. άρθρα 9^A, 15 παρ.2, 19 παρ. 2, 103 παρ. 7 και 103 παρ.9 του Συντάγματος.

των νομοθετικώς προβλεπόμενων αρχών η διαδικασία διορισμού των μελών τους μπορεί να διαφέρει.⁴⁹

- Οι ανεξάρτητες αρχές του Συντάγματος απολαύουν λειτουργικής ανεξαρτησίας και δεν υπόκεινται σε εποπτεία και έλεγχο από κυβερνητικά όργανα ή άλλες διοικητικές αρχές. Υπόκεινται όμως σε κοινοβουλευτικό έλεγχο σύμφωνα με τον Κανονισμό της Βουλής και σε έλεγχο νομιμότητας των πράξεών τους από τα δικαστήρια. Το ίδιο δεν ισχύει για όλες τις νομοθετικά κατοχυρωμένες αρχές, αφού για ορισμένες από αυτές υφίσταται δυνατότητα διοικητικής εποπτείας από τον αρμόδιο Υπουργό⁵⁰.
- Η πιο ουσιαστική διαφορά τους έγκειται στο γεγονός ότι οι πρώτες απολαμβάνουν αυξημένη θεσμική ασφάλεια, μιας και η κατάργηση ή η τροποποίησή τους απαιτεί συνταγματική αναθεώρηση σε σχέση με τις άλλες Αρχές για τις οποίες αρκεί μόνο μια νομοθετική ρύθμιση⁵¹. Εντούτοις, η μη ένταξη, από την άλλη πλευρά, των υπολοίπων Αρχών στο Σύνταγμα δεν σημαίνει και αυτόματα ότι δημιουργούνται και απεριόριστοι βαθμοί ελευθερίας

⁴⁹ Για παράδειγμα τα μέλη της Ρ.Α.Ε. σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 4 «επιλέγονται ύστερα από προκήρυξη που δημοσιεύεται σε τέσσερις, τουλάχιστον, ημερήσιες εφημερίδες πανελλήνιας κυκλοφορίας. Ύστερα από πρόταση του Υπουργού Ανάπτυξης και γνώμη της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, τρία (3) από τα ανωτέρω μέλη της Ρ.Α.Ε. επιλέγονται από το Υπουργικό Συμβούλιο και διορίζονται με πράξη του στις θέσεις του Προέδρου και των Α` και Β` Αντιπροέδρων της Αρχής αυτής. Τα λοιπά μέλη της Ρ.Α.Ε. διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης». Αντίθετα, τα μέλη της Ενιαίας Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1 του ν. 4013/2011 (Α 204) «επιλέγονται από τη Βουλή κατ` ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 101Α παρ. 2 του Συντάγματος, διορίζονται δε με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας ύστερα από γνώμη της επιτροπής θεσμών και διαφάνειας της Βουλής. Μέχρι να επέλθει η αναγκαία τροποποίηση του Κανονισμού της Βουλής τα μέλη της Αρχής επιλέγονται με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, ύστερα από γνώμη της επιτροπής θεσμών και διαφάνειας της Βουλής.»

⁵⁰ Για παράδειγμα στο άρθρο 4 παράγραφος 2 του ν.2773/1999 (Α 286) αναφέρεται ότι η «Η Ρ.Α.Ε. έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και **εποπτεύεται από τον Υπουργό Ανάπτυξης ως προς τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων της** και την κίνηση πειθαρχικού ελέγχου κατά των μελών της». Ομοίως ισχύει και για την Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ), όπου στο άρθρο 1 παράγραφος 1 του ν. 4653/2020 (Α 12) 1 «Η ανεξάρτητη αρχή με την επωνυμία «Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση» (Α.Δι.Π.), [...]. εδρεύει στην Αθήνα, έχει διοικητική αυτοτέλεια και **εποπτεύεται από τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, ο οποίος ασκεί έλεγχο νομιμότητας**. Επίσης, για τον Εθνικό Οργανισμό Εξετάσεων στις διατάξεις του άρθρου 16 του ν. 4186/2013 όπως είχε τροποποιηθεί με τη παρ.1 άρθρου 44 ν.4264/2014 (Α 118) και αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 42 του ν.4351/2015 (Α 164) ορίζεται «**Συνιστάται ανεξάρτητη διοικητική αρχή με την επωνυμία «Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων» (Ε.Ο.Ε.) και διεθνή ονομασία «National Exams Organization».** Ο Ε.Ο.Ε. εδρεύει στην Αθήνα, έχει διοικητική αυτοτέλεια και **εποπτεύεται από τον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων για τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεών του.** Αποτελεί επιτελικό επιστημονικό φορέα αρμόδιο για ζητήματα που αφορούν τις εξετάσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.»

⁵¹ Η Εθνική Αρχή Ιατρικής Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής συστήθηκε αρχικά ως Ανεξάρτητη Αρχή (άρθρο 19 του ν. 3305/2005) και το 2018 μετατράπηκε σε αυτοτελή διοικητική υπηρεσία υπαγόμενη απ' ευθείας στον Υπουργό Υγείας (άρθρο 4 του ν. 4558/2018).

κατάργησης για τον κοινό νομοθέτη, ιδίως δε για τις ρυθμιστικές αρχές, δεδομένου ότι για αρκετές από αυτές υφίσταται νομική υποχρέωση της χώρας μας για τη σύστασή τους, στο πλαίσιο του ενωσιακού και διεθνούς δικαίου. (π.χ. Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας)⁵².

ΟΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικότερα με βάση το έτος ιδρύσεώς τους (από την παλαιότερη στην πιο πρόσφατη), οι πέντε (5) Ανεξάρτητες Αρχές που διέπονται από τις ρυθμίσεις του Συντάγματος και τον σχετικό εκτελεστικό του νόμο 3051 του 2002 (Α 22) και σε ξεχωριστή ενότητα επιχειρείται μια απογραφική παρουσίαση των υπολοίπων αρχών.

ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης ιδρύθηκε το 1989 με το ν. 1866/1989 (Α 222) στο πλαίσιο της απελευθέρωσης της σχετικής αγοράς, προκειμένου να αδειοδοτήσει και να εποπτεύσει τη λειτουργία των ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών καθώς και της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης⁵³.

Το νομικό πλαίσιο λειτουργίας του Ε.Σ.Ρ. σήμερα ορίζεται από άρθρο 15 παράγραφος 2 του Συντάγματος, από το ν. 3051/2002 για τις συνταγματικά κατοχυρωμένες ανεξάρτητες αρχές, από το ν. 2863/2000 καθώς και στους σχετικούς νόμους που διέπουν τη λειτουργία της ιδιωτικής ραδιοφωνίας και τηλεόρασης (2328/1995, 3592/2007, 4339/2015).⁵⁴

Το Ε.Σ.Ρ. συγκεντρώνει σύνθετα χαρακτηριστικά ως προς την αποστολή του. Από τη μια πλευρά λειτουργεί «ως εγγυητής ατομικών δικαιωμάτων και ιδίως του

⁵² Βλ. Πρεβεδούρου, Ε. (2019, Ιούνιος). Ποιες είναι οι θεμελιώδεις διάφορες μεταξύ κατοχυρωμένων και μη κατοχυρωμένων Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών;. Ανάκτηση από Syntagma Watch: <https://www.syntagmawatch.gr/ask-a-question/poies-oi-themeliodeis-diafores-mtaxi-katochiromenon-kai-mi-katochiromenon-anexartiton-dioikitikon-arxon/>

⁵³ Βλ. [Ιστοσελίδα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης \(ΕΣΡ\), Νομικό πλαίσιο – Αρμοδιότητες – Ολομέλεια 2022](#)

⁵⁴ Βλ. τη με αριθμό 53 υποσημείωση

δικαιώματος στη ελεύθερη έκφραση (υπό αυτονόητους περιορισμούς) και του δικαιώματος σε ποιοτική ψυχαγωγία και πολυφωνική ενημέρωση, [από την άλλη λειτουργεί ταυτόχρονα και] ως εποπτικός φορέας μιας σημαντικής, σε μέγεθος και σε κοινωνική σημασία, οικονομικής δραστηριότητας» (Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, 2020, σ. 14)⁵⁵.

Στο πλαίσιο αυτό το Ε.Σ.Ρ. διαθέτει κυρίως αδειοδοτικές, ελεγκτικές, κυρωτικές, και γνωμοδοτικές αρμοδιότητες που ασκούνται με εκτελεστές ατομικές διοικητικές πράξεις⁵⁶.

Ειδικότερα, το Ε.Σ.Ρ. έχει την ευθύνη για⁵⁷:

- Τη χορήγηση, ανανέωση και ανάκληση αδειών α) λειτουργίας ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών σταθμών, και β) παροχής συνδρομητικών ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών υπηρεσιών.
- Την χορήγηση αδειών σε παρόχους δορυφορικών συνδρομητικών υπηρεσιών⁵⁸.
- Την έγκριση, κατόπιν αξιολόγησης σχετικών αιτημάτων έγκρισης περιεχομένου για «ευρυζωνική μετάδοση», κατά το άρθρο 15 του Ν. 3295/2007.
- Τη χορήγηση αδειών δικτύσεων⁵⁹.
- Τη χορήγηση βεβαιώσεων λειτουργίας ραδιοφωνικών σταθμών⁶⁰.

⁵⁵ Βλ. Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. (2020, Μάρτιος). Έκθεση Πεπραγμένων για το έτος 2020. Ανάκτηση από ιστοσελίδα του ΕΣΡ Εκθέσεις Πεπραγμένων.

⁵⁶ Βλ. άρθρο 4 παράγραφος 1 και άρθρο 5 παράγραφος 8 του ν.2863/2000 (Α 262).

⁵⁷ Βλ. τη με αριθμό 55 υποσημείωση.

⁵⁸ Πρόκειται κατ' ουσίαν για αδειοδότηση φορέων μετάδοσης περισσότερων τηλεοπτικών καναλιών, η οποία παρέχει υπηρεσίες δικτύου για την μετάδοση περιεχομένου μέσω δορυφόρου και έναντι αμοιβής (άρθρο 6 του Ν. 2644/1998). (Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, 2020, σ. 15)

⁵⁹ Το Συμβούλιο εξετάζει και κρίνει επί αιτήσεων για την ταυτόχρονη αναμετάδοση από ένα σταθμό μέρους του προγράμματος άλλου σταθμού, υπό τις προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος (άρθρο 14 παρ. 6 Ν. 4339/2015 για την τηλεόραση και άρθρα 6 παρ.15 του Ν. 2328/1995 και 13 παρ. 11 περ. β' του Ν. 3592/2007 για την αναλογική ραδιοφωνία). Αποφασίστηκε να εξετάζονται οι σχετικές αιτήσεις από την Ολομέλεια του Συμβουλίου ώστε να δημοσιεύονται οι επ' αυτών αποφάσεις και να ενημερώνονται ευχερώς οι χρήστες τόσο για την ύπαρξη άδειας δικτύωσης, όσο και για τον συγκεκριμένο χρόνο της (επιτρεπόμενης) δικτύωσης. Κατά το έτος 2020 εξετάστηκαν αιτήματα για χορήγηση άδειας δικτύωσης και για διακοπή υφιστάμενης δικτύωσης και εκδόθηκαν σχετικώς 28 αποφάσεις.

⁶⁰ Κατ' εφαρμογή του άρθρου 53 του Ν. 2778/1999 και του άρθρου 12 παρ. 29 του Ν. 3310/2005, το Ε.Σ.Ρ. επιλαμβάνεται σχετικών αιτημάτων και εξετάζει ακόμη και σήμερα, εάν συγκεκριμένος ραδιοφωνικός σταθμός λειτουργούσε την 01.11.1999 εκτός Αττικής και την 31.12.2004 στην Αττική.

Επίσης, για την εκπλήρωση των απαιτήσεων του άρθρου 14 παράγραφος 9 του Συντάγματος που αφορά στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των ιδιωτικών μέσων, το Ε.Σ.Ρ. ελέγχει αν ικανοποιούνται οι τιθέμενοι περιορισμοί και ασυμβίβαστα και μεριμνά στο πλαίσιο της αρχής της διαφάνειας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος για τη δημοσίευση των σχετικών στοιχείων⁶¹.

Επιπλέον, στο πλαίσιο των ελεγκτικών του αρμοδιοτήτων το Ε.Σ.Ρ. έχει τη δυνατότητα αξιολόγησης του περιεχομένου των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών. Αυτή συνίσταται σε έλεγχο συμμόρφωσης με τους κώδικες δεοντολογίας και πληρότητας του προγράμματος, σε διαφύλαξη της πολυφωνίας της ενημέρωσης καθώς και της προστασίας των ανηλικών και σεβασμού της αξίας του ανθρώπου⁶². Έναυσμα για τον έλεγχο αυτό μπορεί να αποτελέσει είτε μια καταγγελία ή αναφορά ή και να επέλθει αυτεπαγγέλτως το Ε.Σ.Ρ.⁶³

Περαιτέρω, το Ε.Σ.Ρ. δύναται να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις (ατομικές διοικητικές πράξεις) όταν προκύψουν θέματα σοβαρών διοικητικών παραβάσεων από τους παρόχους περιεχομένου⁶⁴.

Παρέχει σύμφωνη γνώμη προς τους Υπουργούς, που είναι αρμόδιοι για τον ορισμό του αριθμού των προκηρυσσόμενων εκάστοτε αδειών και της τιμής πρώτης προσφοράς (στις δημοπρασίες) στο πλαίσιο προκήρυξης για τη χορήγηση αδειών σε ιδιωτικούς φορείς ραδιοφωνικών σταθμών και επίγειων τηλεοπτικών παρόχων περιεχομένου.

Ακόμη το Ε.Σ.Ρ. στο πλαίσιο της εκλογικής νομοθεσίας, γνωμοδοτεί για το χρόνο προβολής πολιτικών μηνυμάτων κατά την προεκλογική περίοδο για την ανάδειξη Βουλευτών και Ευρωβουλευτών από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα⁶⁵.

Το Ε.Σ.Ρ. είναι συλλογικό όργανο⁶⁶ και αποτελείται από εννιά (9) μέλη, εκ των οποίων ένας ορίζεται ως Πρόεδρος και ένας ως Αντιπρόεδρος⁶⁷. Η δε επιλογή τους γίνεται

⁶¹ Βλ. τη με αριθμό 53 υποσημείωση.

⁶² Βλ. τη με αριθμό 55 υποσημείωση.

⁶³ Βλ. τη με αριθμό 55 υποσημείωση.

⁶⁴ Βλ. τη με αριθμό 55 υποσημείωση

⁶⁵ Βλ. άρθρο 45 παράγραφο 1α του Π.Δ. 96/2007 και άρθρο 10 παράγραφο 1α του Ν. 3023/2002

⁶⁶ Βλ. άρθρο 5 παράγραφο 1 του ν.2863/2000 (Α 262).

σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 101^A του Συντάγματος, κατόπιν απόφασης της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής που λαμβάνεται με πλειοψηφία των τριών πέμπτων των μελών της.

Τα μέλη του Ε.Σ.Ρ. έχουν 4ετή θητεία, με δυνατότητα ανανέωσης για μια ακόμη φορά (διαδοχικά ή μη)⁶⁸, απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και κατά την άσκηση των καθηκόντων τους δεν υπόκεινται σε διοικητικό έλεγχο⁶⁹.

Το Ε.Σ.Ρ. ως ανεξάρτητη αρχή έχει δικό της προϋπολογισμό, κατά την εκτέλεση του οποίου διαθέτει πλήρη αυτοτέλεια. Ωστόσο, υπόκειται στο δημοσιονομικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου⁷⁰.

Κατά των εκτελεστών αποφάσεων του Συμβουλίου μπορεί να ασκηθεί αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς και οι προβλεπόμενες από το Σύνταγμα και τη νομοθεσία, διοικητικές προσφυγές, ενώ ένδικα βοηθήματα κατά των αποφάσεων μπορεί να ασκεί και ο αρμόδιος Υπουργός⁷¹.

ΑΝΩΤΑΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) ιδρύθηκε το 1994 με το νόμο 2190 (γνωστός ως νόμος Πεπονής), αναλαμβάνοντας το ρόλο του θεσμικού εγγυητή του

δικαιώματος στην «εργασία στον δημόσιο τομέα με συνθήκες απόλυτης διαφάνειας, δημοσιότητας, αντικειμενικότητας και αξιοκρατίας⁷²».

Το 2001 το ΑΣΕΠ κατοχυρώθηκε και συνταγματικά με το άρθρο 103, παράγραφο 7⁷³ σύμφωνα με το οποίο η πρόσληψη υπαλλήλων στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής.

⁶⁷ Βλ. άρθρο 2 παράγραφος 1 του ν.2863/2000 (Α 262) όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο δεύτερο του ν.4357/2016 (Α 3).

⁶⁸ Βλ. άρθρο 2 παράγραφος 4 του ν.2863/2000 (Α 262).

⁶⁹ Βλ. άρθρο 1 παράγραφος 1 του ν.2863/2000 (Α 262).

⁷⁰ Βλ. άρθρο 1 παράγραφος 2 του ν.2863/2000 (Α 262).

⁷¹ Βλ. άρθρο 5 παράγραφο 8 του ν.2863/2000 (Α 262).

⁷² Βλ. [Ιστοσελίδα ΑΣΕΠ, ΑΣΕΠ- Θεσμός, 2022](#)

Πρόσφατα, στο πλαίσιο αναμόρφωσης του συστήματος προσλήψεων στον δημόσιο τομέα ψηφίστηκε ο Ν.4765/2021 ο οποίος αντικατέστησε τον ιδρυτικό νόμο του ΑΣΕΠ, ορίζοντας στο άρθρο 3 παράγραφο 1 ως αποστολή του την «εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου για διαδικασίες που αφορούν στο ανθρώπινο δυναμικό των υπηρεσιών του Δημοσίου με όρους διαφάνειας, αντικειμενικότητας και αξιοκρατίας, και ιδίως [...την] στελέχωση των υπηρεσιών αυτών με διαδικασίες προσλήψεων για την επιλογή των πλέον κατάλληλων για κάθε θέση υποψηφίων».

Μια από τις σημαντικές καινοτομίες που υιοθετεί το νέο θεσμικό πλαίσιο είναι η εισαγωγή μιας κεντρικής διαδικασίας προσλήψεων, μέσω πανελλήνιου γραπτού διαγωνισμού. Στόχος είναι να περιοριστεί ο κατακερματισμός των διαδικασιών επιλογής αφενός, αφετέρου να ενισχυθεί ο ενιαίος προγραμματισμός προσλήψεων και επιλογής ανθρώπινου δυναμικού στο δημόσιο τομέα⁷⁴.

Στο πλαίσιο αυτό, το ΑΣΕΠ είναι επιφορτισμένο με την ευθύνη για⁷⁵:

- Την προκήρυξη για την πλήρωση θέσεων ή την πρόσληψη προσωπικού τακτικού και εποχικού προσωπικού που προβλέπονται στον ετήσιο προγραμματισμό ανθρώπινου δυναμικού της δημόσιας διοίκησης, τη συγκρότηση των απαιτούμενων επιτροπών, τη διενέργεια των διαγωνιστικών διαδικασιών και τον καθορισμό των διοριστέων/προσληπτέων.
- Τη διεξαγωγή των διαδικασιών επιλογής σε θέσεις ευθύνης προσωπικού του δημόσιου τομέα ή τη συμμετοχή σε αυτές, όπως ειδικότεροι νόμοι ορίζουν.

Στο πεδίο ευθύνης του ΑΣΕΠ υπάγεται και ο έλεγχος των διαδικασιών και των όρων πρόσληψης προσωπικού από φορείς του δημοσίου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που προσλαμβάνεται για αντιμετώπιση κατεπειγουσών ή εποχικών ή πρόσκαιρων

⁷³ Αναλυτικά το άρθρο 103 παράγραφος 7 του Συντάγματος ορίζει: *Η πρόσληψη υπαλλήλων στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, πλην των περιπτώσεων της παραγράφου 5 γίνεται είτε με διαγωνισμό είτε με επιλογή σύμφωνα με προκαθορισμένα και αντικειμενικά κριτήρια και υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής, όπως νόμος ορίζει. Νόμος μπορεί να προβλέπει ειδικές διαδικασίες επιλογής που περιβάλλονται με αυξημένες εγγυήσεις διαφάνειας και αξιοκρατίας ή ειδικές διαδικασίες επιλογής προσωπικού για θέσεις το αντικείμενο των οποίων περιβάλλεται από ειδικές συνταγματικές εγγυήσεις ή προσιδιάζει σε σχέση εντολής.*

⁷⁴ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4765/2021 (Α 61). Η ταυτότητα της αξιολογούμενης ρύθμισης. 2020

⁷⁵ Βλ. το άρθρο 4 του νόμου 4765/2021 (Α 6).

αναγκών⁷⁶. Επίσης το Α.Σ.Ε.Π. ασκεί έλεγχο συνδρομής των προϋποθέσεων πρόσληψης προσωπικού για απρόβλεπτες και επείγουσες ανάγκες κατά το άρθρο 103 παράγραφος 2 του Συντάγματος⁷⁷.

Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της αποστολής του, το Α.Σ.Ε.Π. μπορεί να υλοποιεί έρευνες, δράσεις και έργα που σχετίζονται με τον σκοπό του και τους στρατηγικούς του στόχους και να συμμετέχει σε προγράμματα η χρηματοδότηση των οποίων προέρχεται από εθνικούς και διεθνείς πόρους καθώς και πόρους της ΕΕ⁷⁸.

Από τις διαδικασίες πρόσληψης μέσω Α.Σ.Ε.Π.⁷⁹ δεν εντάσσονται μια σειρά επαγγελματιών και δημοσίων λειτουργών όπως: οι δικαστικοί λειτουργοί, οι θρησκευτικοί λειτουργοί, ιατροδικαστές, το ιατρικό προσωπικό των φορέων που απαρτίζουν το Εθνικό Σύστημα Υγείας, τα μέλη του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.), το κύριο προσωπικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, λογοτέχνες, καλλιτέχνες και δημοσιογράφοι για απασχολήσεις που προσιδιάζουν στην ιδιότητά τους, δικηγόροι με έμμισθη εντολή, τεχνίτες υψηλής εξειδίκευσης για έργα έρευνας, αναστήλωσης, αποκατάστασης, συντήρησης και διαμόρφωσης μνημείων και έργων τέχνης. κ.λπ.⁸⁰

Το Α.Σ.Ε.Π. συγκροτείται από τριάντα πέντε (35) μέλη, εκ των οποίων ένας (1) Πρόεδρος, τέσσερις (4) Αντιπρόεδροι και τριάντα (30) Σύμβουλοι. Τα μέλη του ΑΣΕΠ ως μέλη ανεξάρτητης αρχής απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας⁸¹. Η δε επιλογή τους γίνεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 101Α του Συντάγματος και η οριζόμενη θητεία των μελών του Α.Σ.Ε.Π. ανέρχεται στα έξι (6) έτη χωρίς δυνατότητα ανανέωσης^{82 83}.

⁷⁶ Βλ. άρθρο 2 παράγραφος 2 εδάφιο ιε) του ν. 4765/2021 (Α 6)

⁷⁷ Βλ. άρθρο 36 παράγραφος 4 του ν. 4765/2021 (Α 6)

⁷⁸ Βλ. τη με αριθμό 75 υποσημείωση

⁷⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 2 του ν. 4765/2021 (Α 6)

⁸⁰ Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 4 του ν.4765/2021 (Α6) ορίζεται «Φορείς του δημόσιου τομέα που εξαιρούνται από το σύστημα προσλήψεων του παρόντος δύνανται να ζητούν από το Α.Σ.Ε.Π., να διενεργήσει αυτό τις διαδικασίες πλήρωσης θέσεων τους σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος, αναλαμβάνοντας την απόδοση των σχετικών δαπανών. Επί του αιτήματος αποφασίζει το Α.Σ.Ε.Π.»

⁸¹ Βλ. άρθρο 3 του ν.4765/2021 (Α 6).

⁸² Βλ. άρθρο 44 του ν.4765/2021 (Α 6).

⁸³ Σύμφωνα με το άρθρο 44 παράγραφος 2 είναι δυνατόν κατ' εξαίρεση και προκειμένου να διασφαλισθεί η συνέχεια στη λειτουργία του Α.Σ.Ε.Π., να παραταθεί η θητεία με απόφαση της διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής μέχρι τρία (3) έτη από τη συμπλήρωσή της και για μία φορά.

Το ΑΣΕΠ δεν υπόκειται σε εποπτεία και οποιονδήποτε έλεγχο νομιμότητας ή σκοπιμότητας από κυβερνητικά όργανα ή άλλες διοικητικές αρχές. Μπορεί να παρίσταται αυτοτελώς σε κάθε είδους δίκες που έχουν ως αντικείμενο πράξεις ή παραλείψεις του⁸⁴.

Το ΑΣΕΠ δύναται να λειτουργεί ως συλλογικό όργανο (ολομέλεια, ελάσσων ολομέλεια, τμήματα) και ως μονομελές (Πρόεδρος, Αντιπρόεδροι, Σύμβουλοι).

ΑΡΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Η Αρχή Προστασίας των Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα ιδρύθηκε αρχικά το 1997 με το νόμο 2472 (Α 50), στο πλαίσιο συμμόρφωσης της χώρας μας στις επιταγές του δικαίου της Ε.Ε. για ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 95/46/ΕΚ για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών⁸⁵.

Σκοπός της νέας αυτής Αρχής ορίστηκε η προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως της ιδιωτικής τους ζωής, από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Το 2001, αναγνωρίζεται και κατοχυρώνεται και συνταγματικά με το νέο άρθρο 9^Α η ανάγκη προστασίας του ατόμου από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων. Η δε προστασία του δικαιώματος αυτού ανατίθεται σε ανεξάρτητη αρχή, ρόλο που αναλαμβάνει η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

Το 2019 ο ιδρυτικός νόμος της Αρχής καταργείται⁸⁶ και αντικαθίσταται με το νόμο 4624/2019 (Α 137), χωρίς βέβαια να αλλάζει ο χαρακτήρας της. Η αποστολή της

⁸⁴ Βλ. τη με αριθμό 81 υποσημείωση.

⁸⁵ Βλ. άρθρο 1 του ν. 2472/1997 (Α 50), και ο οποίος ενσωμάτωνε στο ελληνικό δίκαιο την ευρωπαϊκή Οδηγία 95/46/ΕΚ για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Ωστόσο τόσο ο νόμος, εκτός των διατάξεων που αναφέρονται ρητά στο άρθρο 84 του νόμου 4624/2019 (Α 137), όσο και η εν λόγω οδηγία έχουν καταργηθεί.

⁸⁶ Βλ. τη με αριθμό 85 σημείωση

πλέον, εμπλουτίζεται με την εποπτεία εφαρμογής του Γενικού Κανονισμού⁸⁷ για την Προστασία Δεδομένων⁸⁸ (ΓΚΠΔ) της Ε.Ε., του νόμου 4624/2019, του νόμου 3471/2006 καθώς και με άλλες ρυθμίσεις που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Απόρροια των ανωτέρω είναι η εκχώρηση στην Αρχή σημαντικών ελεγκτικών, κανονιστικών, κυρωτικών, γνωμοδοτικών, και άλλων αρμοδιοτήτων. Ειδικότερα, η Αρχή είναι επιφορτισμένη, μεταξύ άλλων, να⁸⁹:

- Παρακολουθεί και επιβάλλει την εφαρμογή του ΓΚΠΔ, του ν. 4624/2019 και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου έναντι της προστασίας προσωπικών δεδομένων.
- Προωθεί την ευαισθητοποίηση του κοινού στα ζητήματα προστασίας προσωπικών δεδομένων και των υπευθύνων και εκτελούντων επεξεργασία σχετικά με τις υποχρεώσεις τους. Ειδική προσοχή αποδίδεται σε δραστηριότητες που απευθύνονται ειδικά σε παιδιά.
- Παρέχει γνώμη για κάθε ρύθμιση που πρόκειται να περιληφθεί σε νόμο ή σε κανονιστική πράξη, η οποία αφορά επεξεργασία δεδομένων.
- Εκδίδει οδηγίες και απευθύνει συστάσεις για κάθε θέμα που αφορά την επεξεργασία δεδομένων, με την επιφύλαξη των καθηκόντων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ).
- Παρέχει κατόπιν αιτήματος πληροφορίες στα υποκείμενα των δεδομένων σχετικά με την άσκηση των δικαιωμάτων τους.
- Χειρίζεται τις υποβληθείσες για παράβαση διατάξεων του ΓΚΠΔ καταγγελίες.
- Διενεργεί έρευνες ή ελέγχους σχετικά με την εφαρμογή της νομοθεσίας περί προστασίας προσωπικών δεδομένων.

⁸⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων).

⁸⁸ Γνωστός και ως Κανονισμός GDPR από το αγγλικό ακρωνύμιο για το «General Data Protection Regulation».

⁸⁹ Βλ. άρθρο 57 ΓΚΠΔ, άρθρο 13 του ν. 4624/2019 και ιστοσελίδα της

- Καταρτίζει και διατηρεί κατάλογο σε σχέση με την απαίτηση για διενέργεια εκτίμησης αντικτύπου (άρθρο 35 παρ. 4 του ΓΚΠΔ) και παρέχει συμβουλές σχετικά με τις πράξεις επεξεργασίας του άρθρου 36 παρ. 2 του ΓΚΠΔ.
- Ενθαρρύνει την κατάρτιση κωδίκων δεοντολογίας και εγκρίνει κώδικες δεοντολογίας που παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις.
- Ενθαρρύνει την θέσπιση μηχανισμών πιστοποίησης προστασίας δεδομένων και σφραγίδων και σημάτων προστασίας των δεδομένων και εγκρίνει τα κριτήρια πιστοποίησης.
- Σχεδιάζει και δημοσιεύει απαιτήσεις διαπίστευσης φορέα για την παρακολούθηση κωδίκων δεοντολογίας και φορέα πιστοποίησης.
- Συνεργάζεται με άλλες εποπτικές αρχές μέσω ανταλλαγής πληροφοριών και να παρέχει αμοιβαία συνδρομή σε αυτές με σκοπό τη διασφάλιση της συνεκτικότερης εφαρμογής του ΓΚΠΔ.
- Συμβάλλει στις δραστηριότητες του ΕΣΠΔ.

Επιπρόσθετα, η Αρχή διαθέτει εξουσίες ελέγχου, καθώς και διορθωτικές, συμβουλευτικές και αδειοδοτικές εξουσίες, όπως αυτές εξειδικεύονται και αναλύονται στο άρθρο 58 του ΓΚΠΔ και στο άρθρο 15 του ν. 4624/2019⁹⁰.

Η Αρχή λειτουργεί επίσης ως Επικεφαλής Εποπτική Αρχή (ΕΕΑ) για την εποπτεία των δραστηριοτήτων διασυνοριακής επεξεργασίας που διεξάγεται από υπεύθυνο επεξεργασίας ή εκτελούντα την επεξεργασία, ο οποίος έχει την κύρια ή τη μόνη εγκατάστασή του στην Ελλάδα⁹¹.

Επισημαίνεται ότι η Αρχή δεν είναι αρμόδια να ελέγχει πράξεις επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διενεργούνται από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές στο πλαίσιο της δικαστικής λειτουργίας και των δικαστικών τους καθηκόντων, καθώς και πράξεις επεξεργασίας διαβαθμισμένων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διενεργούνται για τις δραστηριότητες που αφορούν την εθνική ασφάλεια⁹².

⁹⁰ Βλ. [Ιστοσελίδα της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, 2022](#)

⁹¹ Σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 60 του ΓΚΠΔ (άρθρο 56 παρ. 1, αιτ. σκ. 124 του ΓΚΠΔ).

⁹² Βλ. άρθρο 10 του ν. 4624/2019 (ΦΕΚ Α' 137).

Η Αρχή λειτουργεί ως συλλογικό όργανο, το οποίο συγκροτείται από τον Πρόεδρο, τον Αναπληρωτή Πρόεδρο και έξι (6) μέλη, τα οποία ορίζονται με αντίστοιχους αναπληρωτές⁹³. Μπορεί όμως να λειτουργήσει και ως μονοπρόσωπο όργανο (Πρόεδρος) ή και να συνεδριάζει σε τμήματα, συντιθέμενα από τρία (3) τουλάχιστον τακτικά ή αναπληρωματικά μέλη και προεδρευόμενα από τον Πρόεδρο της Αρχής ή τον αναπληρωτή του⁹⁴.

Ως μέλη, επιλέγονται πρόσωπα εγνωσμένου κύρους, τα οποία διακρίνονται για την επιστημονική τους κατάρτιση και την επαγγελματική τους εμπειρία. Απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και δεν υπόκεινται σε ιεραρχικό έλεγχο ή διοικητικό έλεγχο. Η θητεία τους είναι εξαετής και δεν μπορεί να ανανεωθεί⁹⁵.

Η επιλογή και ο διορισμός του Προέδρου, των μελών της Αρχής και των αναπληρωτών τους ενεργείται κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 101Α του Συντάγματος, ήτοι με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής. Η δε απόφαση λαμβάνεται με πλειοψηφία των τριών πέμπτων των μελών της.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ο Συνήγορος του Πολίτη (ΣτΠ) συστήθηκε το 1997, με το νόμο 2477 (Α 59) ως μονοπρόσωπη ανεξάρτητη διοικητική αρχή μη υποκείμενη σε έλεγχο από κυβερνητικό όργανο ή διοικητική αρχή⁹⁶, ασκώντας καθήκοντα «διαμεσολαβητή» ανάμεσα στον πολίτη και τις δημόσιες υπηρεσίες⁹⁷ με σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας.

Πρόκειται για μια Αρχή που δεν διαθέτει ούτε κανονιστικές αλλά ούτε εκτελεστικές αρμοδιότητες. Ο ρόλος της είναι καθαρά διαμεσολαβητικός, με την έννοια ότι

⁹³ Βλ. άρθρο 11 του ν. 4624/2019 (ΦΕΚ Α' 137).

⁹⁴ Βλ. άρθρο 17, παράγραφος 1 του ν. 4624/2019 (ΦΕΚ Α' 137).

⁹⁵ Βλ. τη με αριθμό 93 υποσημείωση.

⁹⁶ Βλ. άρθρο 1 παρ. 1 και 2 του Ν. 2477/1977 (Α 59).

⁹⁷ Ως «δημόσιες υπηρεσίες» σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1 του νόμου 3094/2003, με τίτλο «Συνήγορος του Πολίτη/Επιχορήγηση Ινστιτούτου/απόσπαση υπαλλήλων κ.λπ.», καθορίζονται οι υπηρεσίες α) του Δημοσίου, β) των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, γ) των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δ) των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, των δημόσιων επιχειρήσεων, των επιχειρήσεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεων των οποίων τη διοίκηση ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος. Εξαιρούνται οι Τράπεζες και το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

παρεμβαίνει, διαβουλεύεται, μεσολαβεί, χωρίς ωστόσο να εκδίδει διοικητικές πράξεις οι οποίες να υπόκεινται σε έλεγχο⁹⁸.

Η διαμεσολάβηση λαμβάνει χώρα κάθε φορά που ο πολίτης, παρόλο που έχει έρθει σε επαφή με τη δημόσια υπηρεσία η οποία χειρίζεται το θέμα του, δεν κατορθώνει να επιλύσει το ζήτημά του⁹⁹. Η άκαρπη αυτή προσπάθεια δίνει το δικαίωμα στον πολίτη να καταθέσει έγγραφη αναφορά στο Συνήγορο, και με γνώμονα τη ανάδειξη λύσεων από τις οποίες βγαίνουν κερδισμένοι τόσο οι πολίτες όσο και η διοίκηση (λογική θετικού αθροίσματος) ο ΣτΠ ασκεί το λειτούργημά του¹⁰⁰.

Το 2001 ο ΣτΠ αποτέλεσε μία από τις 5 Ανεξάρτητες Αρχές που κατοχυρώθηκαν συνταγματικά, με το άρθρο 103 παράγραφος 9 του Συντάγματος.

Έκτοτε η αποστολή του έχει εμπλουτιστεί και το πεδίο δράσης του περιλαμβάνει, πέρα από τη διαμεσολάβηση και άλλες αρμοδιότητες, όπως:

- Την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών¹⁰¹.
- Την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου¹⁰².
- Την προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού.

Επίσης, στο πλαίσιο της αποστολής του έχει οριστεί ως Φορέας:

- Για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας

⁹⁸ Βλ. τη με αριθμό 41 υποσημείωση.

⁹⁹ Βλ. [Ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη, 2022](#)

¹⁰⁰ Βλ. [Συνήγορος του Πολίτη. Ανεξάρτητη Αρχή, 2022](#)

¹⁰¹ Βάσει της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ, όπως ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη και για

¹⁰² Βάσει των Οδηγιών 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ και 2014/54/ΕΕ, όπως ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη.

πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου¹⁰³.

- Παρακολούθησης της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη και στις συνθήκες εργασίας¹⁰⁴.
- Παρακολούθησης της εφαρμογής στις δημόσιες υπηρεσίες και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα¹⁰⁵ της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών¹⁰⁶.
- Για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά¹⁰⁷:
 - α) την πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης και στην επαγγελματική κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης με σκοπό την απασχόληση
 - β) τις συνθήκες και τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής και
 - γ) τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης,

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης οριστεί ως ο:

- Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.¹⁰⁸
- Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης¹⁰⁹.

¹⁰³ Κατ' εφαρμογή του άρθρου 13 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ, του άρθρου 13 της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ και του άρθρου 4 της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ.

¹⁰⁴ Κατ' εφαρμογή του άρθρου 1 παράγραφος 7 της Οδηγίας 2002/73/ΕΚ και του νέου άρθρου 8α της Οδηγίας 76/207/ΕΟΚ.

¹⁰⁵ Βλέπε τη με αριθμό 97 υποσημείωση.

¹⁰⁶ Κατ' εφαρμογή του άρθρου 12 της Οδηγίας 2004/113/ΕΚ.

¹⁰⁷ Κατ' εφαρμογή του άρθρου 20 της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ.

¹⁰⁸ Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 3 και 17 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου, στη σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, που υιοθετήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2002.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του που ασκούνται με μη εκτελεστές πράξεις¹¹⁰, ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημοσίων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων.

Ιδίως ερευνά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες όργανο δημόσιας υπηρεσίας ατομικό ή συλλογικό:

- Προσβάλλει, με πράξη ή παράλειψη, δικαίωμα ή συμφέρον προστατευόμενο από το Σύνταγμα και το νόμο,
- αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από τελεσίδικη ή προσωρινά εκτελεστή δικαστική απόφαση,
- αρνείται να εκπληρώσει συγκεκριμένη υποχρέωση που επιβάλλεται από διάταξη νόμου ή από ατομική διοικητική πράξη,
- ενεργεί ή παραλείπει νόμιμη οφειλόμενη ενέργεια, κατά παράβαση των αρχών της χρηστής διοίκησης και της διαφάνειας ή κατά κατάχρηση εξουσίας.

Για το έργο του επικουρείται από έξι Βοηθούς Συνηγόρους, οι οποίοι διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, μετά από πρόταση του Συνηγόρου¹¹¹. Σε αυτούς έχει κατανεμηθεί το έργο της Αρχής σε τομείς, ως εξής:

Τομέας Δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αφορά υποθέσεις προσβολής ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων¹¹², που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα ή σε διεθνείς συμβάσεις που έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό μας δίκαιο.

Τομέας Κοινωνικής Προστασίας: Στον τομέα αυτό εντάσσονται υποθέσεις προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών, και αφορούν κυρίως

¹⁰⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 3094/2003, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 18 του Ν. 4443/2016.

¹¹⁰ Βλ. (Πρεβεδούρου Ε., Τι είναι οι Ανεξάρτητες Αρχές και σε τι χρησιμεύουν;, 2015).

¹¹¹ Βλ. άρθρο 2 παρ. 1 του Ν. 3094/2003

¹¹² Τα ζητήματα αυτά αφορούν κυρίως τη θρησκευτική ή την προσωπική ελευθερία, την αστική και δημοτική κατάσταση, τη στράτευση, διακρίσεις με βάση την ιθαγένεια ή την εθνική καταγωγή, την έννομη προστασία, την κατοχύρωση επαγγελματικών δικαιωμάτων, την ανώτατη εκπαίδευση, την ακαδημαϊκή αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών και την προστασία του δικαιώματος στην εργασία και την οικονομική ελευθερία. Εδώ εμπίπτουν επίσης θέματα πολιτικού ασύλου, εισόδου και παραμονής αλλοδαπών, καθώς και ο συντονισμός των ειδικών αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την πρόληψη βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (OPCAT) και τον εξωτερικό έλεγχο της επιστροφής αλλοδαπών (βλ. [Ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη, 2022](#))

ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, υγείας, κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, καθώς και προστασίας ευάλωτων ομάδων όπως οι ηλικιωμένοι και τα άτομα με αναπηρία. Εδώ εντάσσεται και ο Συνήγορος της Υγείας και της Κοινωνικής Αλληλεγγύης που θεσπίστηκε με το Νόμο 3293/2004¹¹³.

Τομέας Ποιότητας Ζωής: Περιλαμβάνονται ζητήματα παραβίασης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος, αυθαίρετες παρεμβάσεις στο οικιστικό και πολιτιστικό περιβάλλον και γενικότερης υποβάθμισης της ποιότητας ζωής¹¹⁴.

Τομέας Σχέσεων Κράτους-Πολίτη: Αφορά υποθέσεις που σχετίζονται με την ποιότητα, την οργάνωση, και τις διαδικασίες των υπηρεσιών με τις οποίες οι πολίτες έρχονται σε επαφή, καθώς και ζητήματα επικοινωνίας και πληροφόρησης¹¹⁵.

Τομέας Δικαιωμάτων του Παιδιού: Ο τομέας αυτός ενεργοποιήθηκε το 2003, δυνάμει του νόμου 3094/2003, όπου σύμφωνα με το άρθρο 1 «Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης, ως αποστολή του την προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού...».

Τομέας Ίσης Μεταχείρισης: Στον τομέα αυτό υπάγονται υποθέσεις σχετικά με διακρίσεις:

- Στην εργασία και επαγγελματική εκπαίδευση
- Στα συμμετοχικά δικαιώματα των εργαζομένων
- Στην απασχόληση εν γένει, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο φορέα.

Οι εν λόγω διακρίσεις οφείλονται κυρίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων

¹¹³ Βλ. [Ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη, 2022](#)

¹¹⁴ Εδώ εμπίπτουν περιπτώσεις παραβιάσεων σε ζώνες περιβαλλοντικής προστασίας, περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και επιχειρήσεων, χαρακτηρισμού δασικών εκτάσεων, διαχείρισης της παράκτιας ζώνης, ολοκλήρωσης έργων υποδομής, ελέγχου της αυθαίρετης δόμησης, εγκατάστασης και λειτουργίας σταθμών βάσης κινητής τηλεφωνίας, λειτουργίας καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, δεσμεύσεων ιδιοκτησίας, προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, πρόσβασης των πολιτών σε περιβαλλοντικές πληροφορίες. Βλ. [Ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη, 2022](#)

¹¹⁵ Πρόκειται κυρίως για θέματα τοπικής αυτοδιοίκησης, επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, μεταφορών και επικοινωνιών, γεωργίας, εργασίας και απασχόλησης, εμπορίου, βιομηχανίας, ενέργειας, φορολογίας και τελωνείων, κρατικών προμηθειών και δημοσίων συμβάσεων, προσλήψεων (εκτός διαδικασίας ΑΣΕΠ) στο δημόσιο και στην εκπαίδευση. Βλ. [Ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη, 2022](#).

πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου. Ειδικά στην περίπτωση φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών φυλής, η προστασία επεκτείνεται και στην κοινωνική προστασία, στις κοινωνικές παροχές, στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες .

Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης δικαστικής αρχής¹¹⁶.

Επίσης, στην αρμοδιότητά του δεν υπάγονται μια σειρά φορέων και οργάνων της διοίκησης όπως οι Υπουργοί και Υφυπουργοί ως προς τις πράξεις που ανάγονται στη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας, οι άλλες Ανεξάρτητες Αρχές ως προς την κύρια λειτουργία τους, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους κ.α.¹¹⁷

Η επιλογή του Συνηγόρου γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής για βετή θητεία. Η δε απόφαση λαμβάνεται με πλειοψηφία των τριών πέμπτων των μελών της, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο Σύνταγμα κατά το άρθρο 101Α παράγραφος 2.

¹¹⁶ Ωστόσο, αν ενεργεί:

- Ως φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, επιλαμβάνεται υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίων, δικαστικών ή εισαγγελικών αρχών, έως τη διεξαγωγή της πρώτης συζήτησης στο ακροατήριο ή την άσκηση ποινικής δίωξης ή έως ότου το αρμόδιο δικαστήριο ή η αρμόδια δικαστική αρχή αποφανθεί επί αιτήσεως παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας.
- Στο πλαίσιο του αρμοδιότητάς του ως ο Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, η έρευνά του είναι ανεξάρτητη από τυχόν παράλληλη εξέλιξη ποινικής δίκης ή διαδικασίας.

¹¹⁷ Σύμφωνα με την άρθρο 3 παράγραφος 2, του νόμου Ν. 3094/2003, στην αρμοδιότητα του ΣτΠ δεν υπάγονται οι Υπουργοί και Υφυπουργοί ως προς τις πράξεις που ανάγονται στη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας, τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι δικαστικές αρχές, οι στρατιωτικές υπηρεσίες ως προς τα θέματα, που αφορούν την εθνική άμυνα και ασφάλεια, η Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών, οι υπηρεσίες του Υπουργείου Εξωτερικών για δραστηριότητες που ανάγονται στην εξωτερική πολιτική ή στις διεθνείς σχέσεις της Χώρας, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και οι ανεξάρτητες αρχές ως προς την κύρια λειτουργία τους. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται υποθέσεων που αφορούν την κρατική ασφάλεια. Δεν υπάγονται επίσης στην αρμοδιότητά του θέματα που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργεί ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου βάσει των Οδηγιών 2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ, καθώς και 2014/54/ΕΕ, όπως ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη, καθώς και τις περιπτώσεις όπου ενεργεί ως φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, βάσει του Ν. 3896/2010 που μετέφερε την Οδηγία 2006/54/ΕΚ).

ΑΡΧΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Η αναγνώριση, κατοχύρωση και προστασία του αγαθού της επικοινωνίας αποτελεί βασική υποχρέωση κάθε δημοκρατικά οργανωμένης πολιτείας και αυτό διότι «ένας πολίτης που φοβάται ότι παρακολουθούνται οι επικοινωνίες του και αυτολογοκρίνεται δεν μπορεί να είναι ελεύθερος άνθρωπος και δεν θα γίνει ποτέ άφοβος και ώριμος δημοκρατικός πολίτης. Μαθαίνει να μην λέει τη γνώμη του. Στερείται τη χαρά και την πληροφόρηση που του δίνει η επικοινωνία» *(Από την Ιστοσελίδα της ΑΔΑΕ)*

Η πρόβλεψη επομένως το 2001 της δημιουργίας της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α.Δ.Α.Ε.), στην παράγραφο 2 του άρθρου 19 του αναθεωρημένου Συντάγματος, πραγματοποιήθηκε για την προστασία του εν λόγω αγαθού. Επισημαίνεται ότι είναι και η μόνη Αρχή που δεν προϋπήρχε της συνταγματικής αναθεώρησης.

Στη συνέχεια, το 2003 σε εφαρμογή της συνταγματικής επιταγής και δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 1 του νόμου 3115/2003 (Α 47) η Αρχή ξεκίνησε τη δράση έχοντας ως κεντρική αποστολή «την προστασία του απορρήτου των επιστολών, της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο»¹¹⁸.

Στο πλαίσιο αυτό, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο μπορεί να καταγγείλει στην Αρχή, παραβίαση του δικαιώματός του σε ελεύθερη επικοινωνία. Συγκεκριμένα, οι συνδρομητές και χρήστες ηλεκτρονικών επικοινωνιών και οι χρήστες ταχυδρομικών υπηρεσιών μπορούν να υποβάλλουν καταγγελίες στην Αρχή, όταν αντιληφθούν ότι υπάρχει παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών τους¹¹⁹.

¹¹⁸ Στην έννοια της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου, που προβλέπονται από τον νόμο. Βλ. άρθρο 1 του νόμου 3115/2003 (Α 47).

¹¹⁹ Βλ. [Ιστοσελίδα της ΑΔΑΕ, 2022](#)

Η Α.Δ.Α.Ε. για την εκπλήρωση της αποστολής της έχει εφοδιαστεί με πλήθος αρμοδιοτήτων, κυρίως ελεγκτικού, κυρωτικού, γνωμοδοτικού και κανονιστικού χαρακτήρα. Ειδικότερα¹²⁰:

- Διενεργεί, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας, τακτικούς και έκτακτους ελέγχους, σε εγκαταστάσεις, τεχνικό εξοπλισμό, αρχεία, τράπεζες δεδομένων και έγγραφο της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.), άλλων δημοσίων υπηρεσιών, οργανισμών, επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, καθώς και ιδιωτικών επιχειρήσεων που ασχολούνται με ταχυδρομικές, τηλεπικοινωνιακές ή άλλες υπηρεσίες σχετικές με την ανταπόκριση και την επικοινωνία¹²¹.
- Λαμβάνει πληροφορίες σχετικές με την αποστολή της, από τις προαναφερθείσες υπηρεσίες, οργανισμούς και επιχειρήσεις, καθώς και από τους εποπτεύοντες Υπουργούς.
- Καλεί σε ακρόαση, από τις υπηρεσίες, οργανισμούς, νομικά πρόσωπα και επιχειρήσεις¹²², τις διοικήσεις, τους νόμιμους εκπροσώπους, τους υπαλλήλους και κάθε άλλο πρόσωπο, το οποίο κρίνει ότι μπορεί να συμβάλει στην εκπλήρωση της αποστολής της.
- Προβαίνει στην κατάσχεση μέσων παραβίασης του απορρήτου, που υποπίπτουν στην αντίληψή της κατά την ενάσκηση του έργου της και ορίζεται μεσεγγυούχος αυτών μέχρι να αποφανθούν τα αρμόδια δικαστήρια. Προβαίνει στην καταστροφή πληροφοριών ή στοιχείων ή δεδομένων, τα οποία αποκτήθηκαν με παράνομη παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών.
- Εξετάζει καταγγελίες σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των αιτούντων, όταν θίγονται από τον τρόπο και τη διαδικασία άρσης του απορρήτου.

¹²⁰ Βλ. άρθρο 6 του ν. 3115/2003 (Α 47).

¹²¹ Τον έλεγχο διενεργεί μέλος ή μέλη της Α.Δ.Α.Ε., συμμετέχει δε και υπάλληλός της, ειδικά προς τούτο εντεταλμένος από τον Πρόεδρό της για γραμματειακή υποστήριξη της διαδικασίας του ελέγχου. Κατά τον έλεγχο αρχείων που τηρούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας παρίσταται αυτοπροσώπως ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. Βλ. άρθρο 6 παράγραφος 1, εδάφιο α' του ν. 3115/2003 (Α 47).

¹²² Όπως αναφέρονται στην πρώτη περίπτωση των αρμοδιοτήτων

- Στις περιπτώσεις των άρθρων 3, 4 και 5 του Ν. 2225/1994, η Α.Δ.Α.Ε. υπεισέρχεται μόνο στον έλεγχο της τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου, χωρίς να εξετάζει την κρίση των αρμόδιων δικαστικών αρχών.
- Τηρεί αρχείο απόρρητης αλληλογραφίας, σύμφωνα με το στοιχείο της παρ. 2 του άρθρου 12 του ν.3115/2003 (Α 47).
- Συνεργάζεται με άλλες αρχές της χώρας, με αντίστοιχες αρχές άλλων κρατών, με ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς, για θέματα της αρμοδιότητάς της.
- Συντάσσει κάθε χρόνο την προβλεπόμενη στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 του ν.3115/2003 (Α 47) έκθεση πεπραγμένων, στην οποία περιγράφει το έργο της, διατυπώνει παρατηρήσεις, επισημαίνει παραλείψεις και προτείνει τυχόν ενδεικνυόμενες νομοθετικές μεταβολές στον τομέα διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών.
- Γνωμοδοτεί και απευθύνει συστάσεις και υποδείξεις για τη λήψη μέτρων διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών, καθώς και για τη διαδικασία άρσης αυτού.
- Εκδίδει κανονιστικές πράξεις, δημοσιευόμενες στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, δια των οποίων ρυθμίζεται κάθε διαδικασία και λεπτομέρεια σε σχέση με τις ανωτέρω αρμοδιότητές της, καθώς και με την εν γένει διασφάλιση του απορρήτου των επικοινωνιών.

Η ΑΔΑΕ ως Ανεξάρτητη Αρχή διαθέτει διοικητική αυτοτέλεια¹²³ καθώς και ικανότητα αυτοτελούς παράστασης σε κάθε είδους δίκες που έχουν ως αντικείμενο πράξεις ή παραλείψεις της¹²⁴.

Συγκροτείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και άλλα πέντε (5) μέλη, καθώς και από αντίστοιχους αναπληρωτές. Κατά την άσκηση των καθηκόντων τους τα μέλη της απολαύουν πλήρους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας. Η θητεία τους

¹²³ Βλ. άρθρο 1 παράγραφος 2 του ν. 3115/2003 (Α 47) όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 38 του ν.4786/2021 (Α 43).

¹²⁴ Βλ. άρθρο 6 παράγραφος 5 του ν. 3115/2003 (Α 47)

ορίζεται στα τέσσερα (4) έτη και επιλέγονται από τη Βουλή των Ελλήνων σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 101^A του Συντάγματος¹²⁵.

Κατά των εκτελεστών αποφάσεων της Α.Δ.Α.Ε. μπορεί να ασκηθεί αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς και οι προβλεπόμενες από το Σύνταγμα και τη νομοθεσία, διοικητικές προσφυγές, ενώ ένδικα βοηθήματα κατά των αποφάσεων μπορεί να ασκεί και ο Υπουργός Δικαιοσύνης¹²⁶.

ΟΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΣ ΙΔΡΥΘΕΙΣΕΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ

Εκτός από τις προαναφερθείσες Ανεξάρτητες Αρχές υφίστανται και πολλές άλλες που ναι μεν δεν έχουν συνταγματική κατοχύρωση ασκούν όμως πολύ σημαντικές αρμοδιότητες. Χωρίς αξιώσεις πλήρους απογραφής παρουσιάζονται στη συνέχεια οι υφιστάμενες Ανεξάρτητες Αρχές (με βάση την πιο πρόσφατη ημερομηνία δημιουργία τους):

Ενιαία Αρχή Δημόσιων Συμβάσεων (ΕΑΔΗΣΥ): Συστήθηκε με το ν. 4912/2022 (Α 59) αλλά στην πράξη πρόκειται για τη συγχώνευση δύο υφιστάμενων αρχών, της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΑΑΔΗΣΥ) και της Αρχής Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (ΑΕΠΠ), με σκοπό τη δημιουργία μιας ενιαίας ανεξάρτητης αρχής για το σύνολο των δημοσίων συμβάσεων, αξιοποιώντας το δυναμικό, την εμπειρία και την τεχνογνωσία των δύο προηγούμενων αρχών.

Επιθεώρηση Εργασίας: Με τις διατάξεις του νόμου 4808 του 2021 (Α 101) το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.Ε.Π.Ε.) καταργείται και ιδρύεται Ανεξάρτητη Διοικητική αρχή με την επωνυμία Επιθεώρηση Εργασίας, χωρίς νομική προσωπικότητα με σκοπό τον έλεγχο της εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας.

Εθνική Αρχή Διαφάνειας (ΕΑΔ). Ιδρύθηκε το 2019 δυνάμει του νόμου 4622 (Α 133) με βασική αποστολή την ενίσχυση της διαφάνειας, της ακεραιότητας και της λογοδοσίας στη δράση των κυβερνητικών οργάνων, διοικητικών αρχών, κρατικών φορέων, και δημόσιων οργανισμών και β) την πρόληψη, αποτροπή, εντοπισμό και αντιμετώπιση των φαινομένων και των πράξεων απάτης και διαφθοράς στη δράση

¹²⁵ Βλ. άρθρο 2 του ν. 3115/2003 (Α 47).

¹²⁶ Βλ. άρθρο 6 παράγραφος 4 του ν. 3115/2003 (Α 47)

των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και οργανισμών. Με τη σύστασή της καταργήθηκαν πέντε ελεγκτικοί φορείς καθώς και η Γενική Γραμματεία Καταπολέμησης της Διαφθοράς¹²⁷.

Αρχή Πολιτικής Αεροπορίας (Α.Π.Α.): Συστήθηκε αρχικά με το νόμο 4427/2016 (Α 184) και συστήθηκε εκ νέου με το νόμο 4757 το 2020 (Α 240). Η Α.Π.Α. έχει δική της νομική προσωπικότητα και είναι η αρμόδια ρυθμιστική αρχή για την οικονομική δραστηριότητα στο χώρο των αερομεταφορών, της αεροναυτιλίας και των αεροδρομίων¹²⁸.

Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (Α.Ε.Π.Π.): Είχε ως έργο την επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν κατά το στάδιο που προηγείται της σύναψης των συμβάσεων δημοσίων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών, ύστερα από την άσκηση προδικαστικής προσφυγής, σύμφωνα με τον ιδρυτικό της νόμο 4412/2016 (Α 147). Η αρχή αυτή συγχωνεύτηκε προσφάτως με την Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.) στο πλαίσιο του ν. 4912/2022 (Α 59).

Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ): Ιδρύθηκε με το νόμο 4389 του 2016 (Α 94) με σκοπό τον προσδιορισμό, τη βεβαίωση και την είσπραξη των φορολογικών, τελωνειακών και λοιπών δημοσίων εσόδων, που άπτονται του πεδίου των αρμοδιοτήτων της¹²⁹.

Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο: Ιδρύθηκε το 2014 δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 2 του ν.4270/2014 (Α 143) με βασική αρμοδιότητα τις μακροοικονομικές προβλέψεις πάνω στις οποίες βασίζονται το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) και το προσχέδιο και το σχέδιο για τον ετήσιο Κρατικό Προϋπολογισμό.

¹²⁷ Βλ. άρθρο 91 παράγραφο 6 του ν.4622/2019 (Α 133). Συγκεκριμένα, πρόκειται για το:

- Γενικό Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης (Γ.Ε.Δ.Δ.),
- Σώμα Επιθεωρητών - Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (Σ.Ε.Ε.Δ.Δ.),
- Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας & Πρόνοιας (Σ.Ε.Υ.Υ.Π.),
- Σώμα Επιθεωρητών - Ελεγκτών Μεταφορών (Σ.Ε.Ε.ΜΕ.) και
- Σώμα Επιθεωρητών Δημοσίων Έργων (Σ.Ε.Δ.Ε.)

¹²⁸ Βλ. [ιστοσελίδα της Αρχής Πολιτικής Αεροπορίας, Αρχική, 2022](#).

¹²⁹ Βλ. άρθρο 1 παράγραφος 1 του ν. 4389/2016 (Α 94)

Ρυθμιστική Αρχή Λιμένων (Ρ.Α.Λ.): Συστήθηκε αρχικά το Μάιο 2014 με τους ν. 4150/2013, 4254/2014 και 4258/2014 ως Αυτοτελής Δημόσια Υπηρεσία στο Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου, με διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 108 του ν. 4389/2016 μετατράπηκε σε Ανεξάρτητη Αρχή. Αποστολή της είναι η εποπτεία και η διασφάλιση της νομιμότητας των σχέσεων μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων του εθνικού λιμενικού συστήματος, με έμφαση στην τήρηση της συμβατικής τάξης και την εφαρμογή της νομοθεσίας περί ελεύθερου ανταγωνισμού¹³⁰.

Επιτροπή Διερεύνησης Σιδηροδρομικών Ατυχημάτων και Συμβάντων: Ιδρύθηκε το 2014 με το νόμο 4313 (Α 261) με βασική αρμοδιότητα τη διερεύνηση σιδηροδρομικών ατυχημάτων και συμβάντων.

Ρυθμιστική Αρχή Επιβατικών Μεταφορών (Ρ.Α.Ε.Μ.): Συστήθηκε στο πλαίσιο του νόμου 4199/2013 (Α 216) με κανονιστικές και ρυθμιστικές αρμοδιότητες για θέματα που αφορούν τις οδικές υπεραστικές μεταφορές επιβατών.

Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.Π.Δ.Ε.): Ιδρύθηκε το 2013 δυνάμει των διατάξεων του ν.4142 του 2013 (Α 83) με αποστολή της τη διασφάλιση υψηλής ποιότητας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων (Ε.Ο.Ε.): Ιδρύθηκε το 2013 στο πλαίσιο του ν.4186/2013 (Α 186) με αποστολή την υποστήριξη του αρμόδιου Υπουργείου για τη διασφάλιση της υψηλής ποιότητας των εξετάσεων εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων (Ε.Ε.Ε.Π.): Συσταθείσα αρχικά με το ν. 3229/2004 (Α 38) για να μετατραπεί στη συνέχεια με το άρθρο 7 παράγραφος 10 του ν.4038/2012 (Α 14) σε ανεξάρτητη Αρχή. Αποστολή της Ε.Ε.Ε.Π. είναι η ρύθμιση, η εποπτεία και ο έλεγχος της παροχής (κυρίως τυχερών) παιγνίων, ώστε να διασφαλίζονται η νόμιμη και αδιάβλητη διεξαγωγή τους, η προστασία των παικτών,

¹³⁰ βλ. [Ιστοσελίδα της Ρυθμιστικής Αρχής Λιμένων \(Ρ.Α.Λ.\), 2022.](#)

των ανηλίκων και του κοινωνικού συνόλου καθώς και τα προβλεπόμενα δημόσια έσοδα¹³¹.

Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.): Η Αρχή συστήθηκε με το ν.4013/2011 (Α 204) και σύμφωνα με το άρθρο 1 έχει σκοπό την ανάπτυξη και προαγωγή της εθνικής στρατηγικής, πολιτικής και δράσης στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων, τη διασφάλιση της διαφάνειας, αποτελεσματικότητας, συνοχής και εναρμόνισης των διαδικασιών ανάθεσης και εκτέλεσης των δημοσίων συμβάσεων προς το εθνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο, τη διαρκή βελτίωση του νομικού πλαισίου των δημοσίων συμβάσεων, καθώς και τον έλεγχο της τήρησής του από τα δημόσια όργανα και τις αναθέτουσες αρχές. Η αρχή αυτή προσφάτως συγχωνεύτηκε με την Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (Α.Ε.Π.Π.) στο πλαίσιο του ν. 4912/2022 (Α 59)

Σώμα Φορολογικών Διαιτητών: Με το άρθρο 31 παράγραφοι 1 και 2 του ν. 3943/2011 (Α 66), όπως ισχύει, ιδρύθηκε το ειδικό Σώμα Φορολογικών Διαιτητών (Σ.Φ.Δ.) ως ανεξάρτητη αρχή και αποστολή την εποπτεία των φορολογικών διαιτητών, οι οποίοι έχουν ως έργο τη διαιτητική επίλυση των διαφορών που αναφέρονται α) κατά τον καταλογισμό των φόρων, δασμών, τελών και συναφών δικαιωμάτων του Δημοσίου, καθώς και των προστίμων και λοιπών χρηματικών κυρώσεων και β) κατά την επιβολή, με διοικητικές πράξεις, κάθε είδους κυρώσεων για παράβαση των διατάξεων της φορολογικής και τελωνειακής γενικά νομοθεσίας, ακόμη και αν οι κυρώσεις αυτές επιβάλλονται αυτοτελώς ή άσχετα με υποχρέωση καταβολής φόρου, δασμού, τέλους ή άλλου δικαιώματος του Δημοσίου, εφόσον το αντικείμενο τους υπερβαίνει το ποσό των εκατό πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ.

Ρυθμιστική Αρχή Σιδηροδρόμων (Ρ.Α.Σ.): Συστήθηκε με το νόμο 3891/2010 (Α 188) και είναι ο αρμόδιος ρυθμιστικός φορέας για τις σιδηροδρομικές μεταφορές στην Ελλάδα.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ): Με το νόμο 3832/2010 (Α 38) η Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (Γ.Γ. ΕΣΥΕ), υπαγόμενη στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας καταργείται και συστήνεται στη θέση της διοικητική

¹³¹ βλ. [Ιστοσελίδα της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων \(Ε.Ε.Ε.Π\), 2022.](#)

Αρχή με την επωνυμία "Ελληνική Στατιστική Αρχή" (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), με δική της νομική προσωπικότητα και σκοπό τη συστηματική παραγωγή επίσημων στατιστικών, καθώς και τη διενέργεια επιστημονικών ερευνών και την κατάρτιση μελετών.

Εθνική Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες: Συστήθηκε με το ν. 3424/2005 (Α 305) με κύρια αρμοδιότητα τη συγκέντρωση, διερεύνηση και αξιολόγηση των πληροφοριών που διαβιβάζονται σε αυτή και σχετίζονται με ύποπτες συναλλαγές νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

Συνήγορος του Καταναλωτή: Με τις διατάξεις του ν.3297/2004 (Α 259) ορίζονται οι σύσταση και λειτουργία του Συνηγόρου του Καταναλωτή ως εξωδικαστικό όργανο συναινετικής επίλυσης των καταναλωτικών διαφορών.

Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.): Είναι μια Αρχή με ίδια νομική προσωπικότητα. Ιδρύθηκε το 1999 με το νόμο 2773 (Α 286) στο πλαίσιο εναρμόνισης με τις Οδηγίες 2003/54/ΕΚ και 2003/55/ΕΚ, με σκοπό την παρακολούθηση και εποπτεία της λειτουργίας της αγοράς ενέργειας σε όλους τους τομείς της¹³².

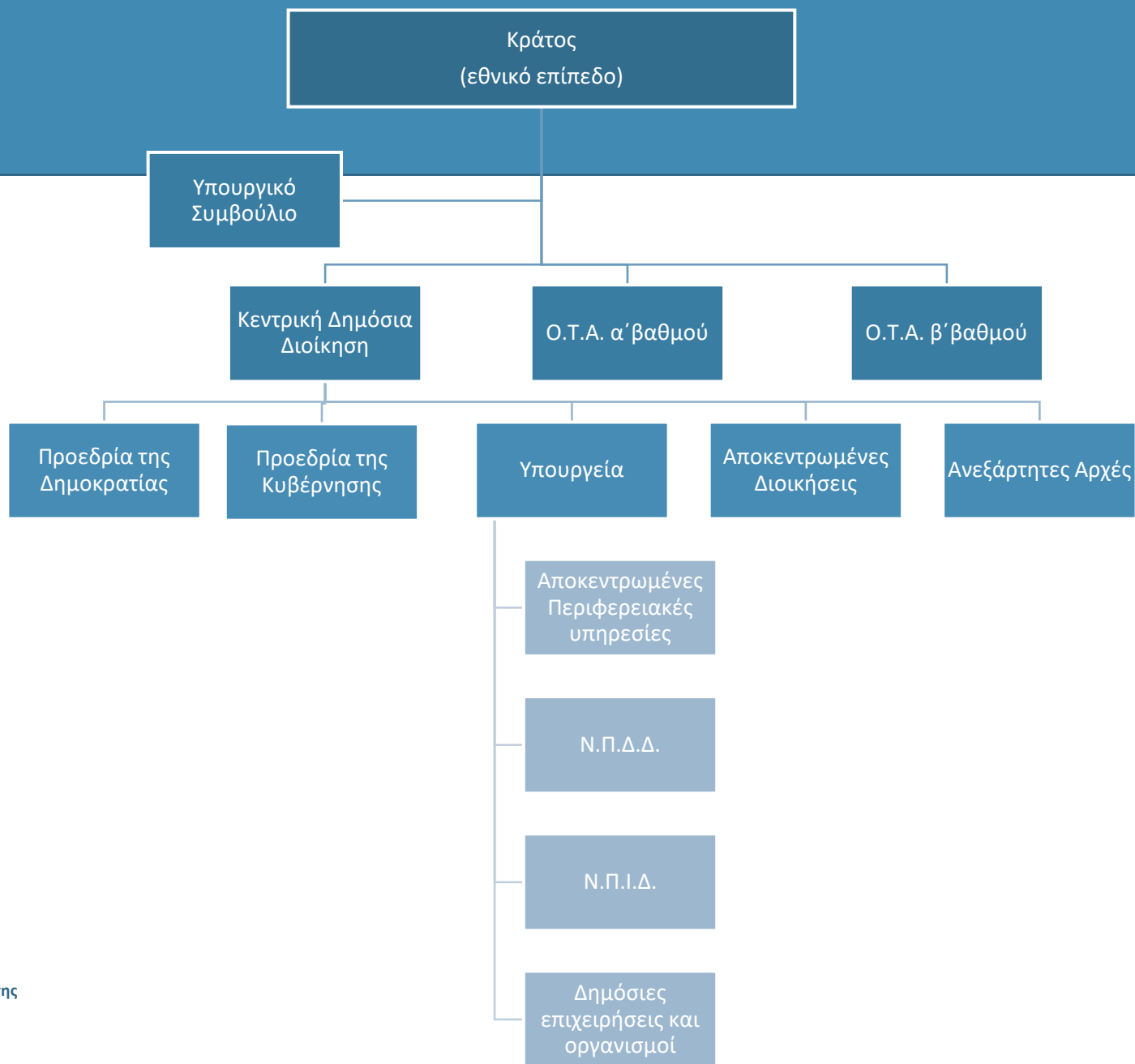
Επιτροπή Ανταγωνισμού: Συστήθηκε αρχικά ως Επιτροπή στο πλαίσιο λειτουργίας του Υπουργείου Εμπορίου και με το άρθρο 8 του νόμου 2296 του 1994 μετατράπηκε σε Ανεξάρτητη Αρχή, με στόχο τη διατήρηση της υγιούς ανταγωνιστικής δομής της αγοράς, την προστασία των συμφερόντων του καταναλωτή και την οικονομική ανάπτυξη¹³³.

Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ): Συστήθηκε το 1992 με το ν. 2075 (Α 129) Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών (ΕΕΤ). Με το ν. 2867/2000 (Α 273) μετατράπηκε σε Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή Εθνική, με την επωνυμία Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (Ε.Ε.Τ.Τ.). Διαθέτει ρυθμιστικές, εποπτικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες επί της αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στην οποία δραστηριοποιούνται οι εταιρίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, ασύρματων επικοινωνιών και διαδικτύου και επί της ταχυδρομικής αγοράς, στην οποία

¹³² Οι τομείς αυτοί αφορούν στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από συμβατικά καύσιμα, από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και φυσικό αέριο. Περαιτέρω, η Ρ.Α.Ε. ανέλαβε συγκεκριμένες αρμοδιότητες σε σχέση με την αγορά των πετρελαιοειδών. Για περ. βλ. [Ιστοσελίδα της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, Σχετικά με τη ΡΑΕ.](#)

¹³³ βλ. [Ιστοσελίδα της Επιτροπής Ανταγωνισμού, 2022](#)

δραστηριοποιούνται οι εταιρίες παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ταχυμεταφοράς.

Σχήμα 2: Σχηματικό διάγραμμα διοίκησης

ΣΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Εντός της Δημόσιας Διοίκησης λειτουργούν με γνωμοδοτικές ή συμβουλευτικές αρμοδιότητες συλλογικά όργανα που ονομάζονται συνήθως ως μεγάλα σώματα της διοίκησης και πρόκειται για το:

- Συμβούλιο της Επικρατείας
- Ελεγκτικό Συνέδριο
- Νομικό Συμβούλιο του Κράτους.

Τα δύο πρώτα έχουν διφυή χαρακτήρα: Συμβουλευτικό όργανα, στα οποία έχουν κατ'εξαίρεση ανατεθεί συμβουλευτικές και διοικητικές αρμοδιότητες και Ανώτατα δικαστήρια με κατά κανόνα δικαιοδοτικές αρμοδιότητες.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Το Συμβούλιο της Επικρατείας πέρα από Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο¹³⁴ λειτουργεί και ως σύμβουλος της διοίκησης με γνωμοδοτικές κυρίως αρμοδιότητες οι οποίες αφορούν την επεξεργασία όλων των διαταγμάτων που έχουν κανονιστικό χαρακτήρα¹³⁵.

Ειδικότερα, όλα τα κανονιστικά διατάγματα¹³⁶ αποστέλλονται στο Συμβούλιο από τη Γραμματεία του Υπουργικού Συμβουλίου, σε σχέδιο για να γίνει η κατά το Σύνταγμα επεξεργασία τους¹³⁷.

Η επεξεργασία αυτή, συνιστά έλεγχο νομιμότητας και συνταγματικότητας χωρίς όμως να δεσμεύει την διοίκηση σε συμμόρφωσή της μιας και η γνώμη του

¹³⁴ Για τη λειτουργία του Συμβουλίου της Επικρατείας ως Δικαστήριο (συγκρότηση, αρμοδιότητες, κ.λπ.) βλ. και τη σχετική ενότητα Διοικητικά Δικαστήρια, Το Συμβούλιο της Επικρατείας, σ. 49.

¹³⁵ Βλ. άρθρο 95 παράγραφος 1 περίπτωση δ) του Συντάγματος.

¹³⁶ Εκτός από εκείνα που ορίζουν απλώς το χρόνο έναρξης της ισχύος του νόμου.

¹³⁷ Βλ. άρθρο 15 παράγραφο 1 του ΠΔ 18/1989 (Α 8).

Συμβουλίου έχει χαρακτήρα συμβουλευτικό¹³⁸. Η παράλειψη ωστόσο αποστολής του διατάγματος ή η έκδοσή του χωρίς επεξεργασία αποτελεί λόγο ακύρωσης¹³⁹.

Το αρμόδιο Τμήμα για την επεξεργασία των διαταγμάτων είναι το Ε', το οποίο λειτουργεί με σύνθεση είτε τριμελή¹⁴⁰, είτε πενταμελή¹⁴¹. Αν το τμήμα κρίνει ότι λόγω της σπουδαιότητας των νομικών ζητημάτων που εγείρονται, η επεξεργασία του σχεδίου διατάγματος πρέπει να παραπεμφθεί σε ευρύτερο σχηματισμό, εκφράζει τη γνώμη του και παραπέμπει τα πιο πάνω ζητήματα σε σχηματισμό της ολομέλειας¹⁴².

Όταν η ολομέλεια συνέρχεται εν συμβουλίω συντίθεται από όλα τα μέλη της εκτός από εκείνα που κωλύονται. Πρέπει, πάντως, να παρίστανται οι μισοί συν ένας από το συνολικό αριθμό τους, αλλά σε κάθε περίπτωση να διατηρείται περιττός. Ανάλογα με τις περιστάσεις, που εκτιμώνται από τον Πρόεδρο, μπορεί να κληθούν να μετάσχουν στη συνεδρίαση και Πάρεδροι με γνώμη συμβουλευτική, καθώς και ο Γραμματέας¹⁴³.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Το Ελεγκτικό Συνέδριο σύμφωνα με το Σύνταγμα (άρθρο 98) και τη νομοθεσία (ν.4820/2021 Οργανικός Νόμος του ΕΣ, Α 130) ασκεί δικαιοδοτικές¹⁴⁴, ελεγκτικές¹⁴⁵ και γνωμοδοτικές αρμοδιότητες.

Ειδικότερα, το ΕΣ ως σύμβουλος της διοίκησης γνωμοδοτεί¹⁴⁶:

- Για τα νομοσχέδια που αφορούν συντάξεις ή αναγνώριση υπηρεσίας για την παροχή δικαιώματος σύνταξης¹⁴⁷.

¹³⁸ Βλ. άρθρο 15 παράγραφο 3 του ΠΔ 18/1989 (Α 8).

¹³⁹ Βλ. Σπηλιωτόπουλος, Ε. (2017). *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*. (15η εκδ., Τόμ. Ι). Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ.

¹⁴⁰ Στην τριμελή σύνθεση συμμετέχει ο Πρόεδρος του Τμήματος ή ο αναπληρωτής του, ένας Σύμβουλος ένας Πάρεδρος και ο γραμματέας.

¹⁴¹ Στην πενταμελή σύνθεση συμμετέχει ο Πρόεδρος του Τμήματος ή ο Αναπληρωτής του, τρεις Σύμβουλοι, ένας Πάρεδρος και ένας γραμματέας.

¹⁴² Βλ. άρθρο 15 παράγραφο 4 του ΠΔ 18/1989 (Α 8).

¹⁴³ Βλ. άρθρο 8 παράγραφο 2 του Π.Δ. 18/1989 (Α 8).

¹⁴⁴ Για τη λειτουργία του ΕΣ ως δικαστηρίου βλ. σχετική ενότητα Συνταγματικά Προβλεπόμενα Δικαστήρια: Ελεγκτικό Συνέδριο, σ. 56.

¹⁴⁵ Για τη λειτουργία του ΕΣ ως ελεγκτικού μηχανισμού της Δημόσιας Διοίκησης βλ. σχετική ενότητα Ο έλεγχος από φορείς με Ελεγκτικές Αρμοδιότητες: Ελεγκτικό Συνέδριο, σ. 37

¹⁴⁶ Βλ. άρθρο 10 του ν.4820/2021 (Α 130).

¹⁴⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 73 παράγραφο 2 ν.4820/2021 (Α 130) και την περ. δ' της παρ. 1 του άρθρου 98 του Συντάγματος,

- Σε νομοσχέδια που ρυθμίζουν μείζονος σπουδαιότητας θέματα δημοσιονομικής διαχείρισης των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, τα οποία υποβάλλονται ενώπιόν του από τον Υπουργό Οικονομικών.
- Σε νομοσχέδια που ρυθμίζουν ζητήματα δημόσιων συμβάσεων ή άπτονται εν γένει των αρμοδιοτήτων του, τα οποία υποβάλλονται ενώπιόν του από τον αρμόδιο Υπουργό.
- Σε δημοσιονομικής φύσης ερωτήματα που τίθενται από τους υπουργούς, εφόσον η γνώμη δεν προκαταλαμβάνει την επίλυση διαφοράς που εκκρεμεί ήδη σε δικαιοδοτικό του σχηματισμό.
- Σε σχέδια αποφάσεων του Υπουργού Οικονομικών περί συμψηφισμού δαπανών και εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού¹⁴⁸.
- Σε σχέδια αποφάσεων του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων και του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, περί μεταβολής των κριτηρίων και των προϋποθέσεων καταχώρισης στα βιβλία ανεπίδεκτων είσπραξης των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο και τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, αντίστοιχα, και στα βιβλία διαγραφών, καθώς και του επαναχαρακτηρισμού τους ως εισπράξιμων και περί ρυθμίσεως κάθε θέματος σχετικού με τις συνέπειες και τα χρονικά όρια ισχύος των συνεπειών της καταχώρισης¹⁴⁹.

Τα θέματα γνωμοδοτικού χαρακτήρα ασκούνται από το Τμήμα Μελετών και Γνωμοδοτήσεων¹⁵⁰.

ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους αποτελεί έναν από τους παλαιότερους θεσμούς της χώρας που χρονολογείται από το 1882. Έκτοτε, έχει διανύσει διάφορα στάδια για να φτάσει στην παρούσα του μορφή. Σήμερα, το ΝΣΚ αποτελεί ενιαία, ανώτατη Αρχή

¹⁴⁸ Άρθρο 51, παράγραφος 1 περίπτωση β' του ν. 4270/2014, (Α 143).

¹⁴⁹ Βλ. παρ. 5 του άρθρου 82 και παρ. 5 του άρθρου 82Α του ν.δ. 356/1974, Α' 90, περ. β' της παρ. 5 του άρθρου 108 και παρ. 5 του άρθρου 109 του ν. 4387/2016, (Α 85).

¹⁵⁰ Βλ. άρθρο 27 του ν.4820/2021 (Α 130).

του Κράτους η οποία υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Οικονομικών¹⁵¹, προβλέπεται στο άρθρο 100^A του Συντάγματος, και τα θέματα οργάνωσης και λειτουργίας του ορίζονται κυρίως στο νόμο 4831/2021 (Α 170)¹⁵².

Σκοπός του ΝΣΚ είναι η παροχή υψηλού επιπέδου, εξειδικευμένων νομικών υπηρεσιών στο Δημόσιο και στους λοιπούς φορείς που εκπροσωπεί¹⁵³. Στο πλαίσιο αυτό, η βασική αποστολή του είναι ιδίως, η δικαστική υποστήριξη και εκπροσώπηση του Δημοσίου, η αναγνώριση απαιτήσεων κατά του Δημοσίου ή ο συμβιβασμός σε διαφορές με αυτό¹⁵⁴.

Ειδικότερα, όσον αφορά τη νομική υποστήριξη του Κράτους, το ΝΣΚ έχει την ευθύνη για¹⁵⁵:

- Τη δικαστική υποστήριξη και εκπροσώπηση ενώπιον των εθνικών, ενωσιακών και διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, καθώς και ενώπιον των εθνικών και διεθνών διαιτητικών δικαστηρίων, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις,
- Την έκδοση γνωμοδοτήσεων σε ερωτήματα της Διοίκησης,
- Την αναγνώριση απαιτήσεων κατά του Δημοσίου.
- Τον δικαστικό και εξώδικο συμβιβασμός του Δημοσίου.
- Την γνωμοδότηση για την υπαγωγή διαφορών του Δημοσίου σε διαιτησία, όταν αυτό δεν προβλέπεται από ειδικές διατάξεις, η επεξεργασία της ρήτρας διαιτησίας σε συμβάσεις του Δημοσίου και ο ορισμός των διαιτητών του,
- Τη νομική συνδρομή της Διοίκησης κατά την κατάρτιση συμβάσεων.
- Τη νομοτεχνική υποστήριξη της Διοίκησης κατά την κατάρτιση σχεδίων νόμων ή κανονιστικών πράξεων.
- Την εισήγηση προς τους αρμόδιους υπουργούς της θέσπισης διατάξεων αναγκαίων για την προάσπιση του δημοσίου συμφέροντος.
- Τη νομική υποστήριξη της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και σε κάθε άλλο ενωσιακό ή διεθνές όργανο ή

¹⁵¹ Βλ. άρθρο 3 του ν. 4831/2021 (Α 170).

¹⁵² Βλ. Πετροπουλάκος, Σ. (2015, Ιούλιος). Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και η ιστορία του. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από [Ιστοσελίδα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους](#).

¹⁵³ Βλ. άρθρο 1 του ν. 4831/2021 (Α 170).

¹⁵⁴ Βλ. τη με αριθμό 151 υποσημείωση

¹⁵⁵ Βλ. άρθρο 4 του ν. 4831/2021 (Α 170).

οργανισμό, πλέον αυτών της περ. α', εκτός αν προβλέπεται διαφορετικά από ειδική διάταξη.

- Τη νομική υποστήριξη της Διυπουργικής Επιτροπής Αναδιαρθρώσεων και Αποκρατικοποιήσεων, ιδίως σε θέματα που αφορούν στη διαδικασία και τους όρους διενέργειας των αποκρατικοποιήσεων.

Επίσης, στην αρμοδιότητα του ΝΣΚ η ανήκει και η νομική υποστήριξη των Ανεξάρτητων Αρχών και των Ν.Π.Δ.Δ.¹⁵⁶.

Ακόμη, το ΝΣΚ, εφόσον πληρείται μια σειρά προϋποθέσεων¹⁵⁷ δύναται να αναλαμβάνει την υπεράσπιση των υπαλλήλων του Δημοσίου, των Ανεξάρτητων Αρχών και των Ν.Π.Δ.Δ, ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων, μετά από έγκριση σχετικού αιτήματος του υπαλλήλου από τον αρμόδιο Υπουργό, ή από το κατά περίπτωση αρμόδιο όργανο διοίκησης των Ανεξάρτητων Αρχών ή Ν.Π.Δ.Δ

Τέλος, Ο Πρόεδρος του ΝΣΚ είναι Αντιπρόσωπος (Agent) της Ελληνικής Δημοκρατίας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.) με συγκεκριμένα καθήκοντα όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 12 του ν.4831/2021 (Α170).

Συγκρότηση

Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, ως συλλογικό όργανο, λειτουργεί σε Ολομέλεια (Πλήρη, Τακτική Α' και Β' και Διακοπών), Τμήματα και Τριμελείς Επιτροπές¹⁵⁸. Τα δε μέλη του ΝΣΚ που ανήκουν στο κύριο προσωπικό απολαμβάνουν ορισμένα από τα προνόμια των δικαστικών λειτουργών έχοντας για αυτούς ανάλογη εφαρμογή οι

¹⁵⁶ Όπως προβλέπεται σε ειδικές διατάξεις. Για περ. βλ. άρθρο 4 του ν.4831/2021 (Α 170)

¹⁵⁷ Βλ. άρθρο 4 παράγραφο 4 του 4831/2021 (Α 170): Η δυνατότητα αυτή υφίσταται μόνο εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι παρακάτω προϋποθέσεις:

- α) έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για αδικήματα που τους αποδίδονται κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους,
- β) έχει διενεργηθεί ένορκη διοικητική εξέταση (ΕΔΕ) ή έχει εκδοθεί πόρισμα εσωτερικού ελέγχου, όπου δεν διαπιστώνεται η διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος σχετικού με την πράξη για την οποία δίδονται,
- γ) δεν εκπροσωπούνται από δικηγόρο κατά την ενώπιον του παραπάνω δικαστηρίου διαδικασία, και
- δ) η άσκηση της ποινικής δίωξης δεν έγινε κατόπιν καταγγελίας ή ενέργειας της υπηρεσίας τους ή άλλης διοικητικής αρχής.

Αντί της εκπροσώπησης από λειτουργό του ΝΣΚ, ο αρμόδιος Υπουργός ή το κατά περίπτωση αρμόδιο όργανο, μπορεί να εγκρίνει την υπεράσπιση του υπαλλήλου από δικηγόρο της επιλογής του, η αμοιβή του οποίου καταβάλλεται από το Δημόσιο, την Ανεξάρτητη Αρχή ή το Ν.Π.Δ.Δ., σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 29 του ν.4831/2021 (Α 133).

¹⁵⁸ Βλ. άρθρο 5 παράγραφο 1 του ν.4831/2021 (Α 170).

διατάξεις των άρθρων 88 παράγραφοι 2 και 5 και 90 παράγραφος 5 του Συντάγματος¹⁵⁹.

Ολομέλεια

Η Πλήρης Ολομέλεια αποτελείται από τον Πρόεδρο, τους Αντιπροέδρους του ΝΣΚ και τους Νομικούς Συμβούλους του Κράτους και συνεδριάζει νόμιμα όταν παρίστανται περισσότερα από τα μισά μέλη της¹⁶⁰.

Η Τακτική Ολομέλεια αποτελείται από τον Πρόεδρο, τους Αντιπροέδρους του ΝΣΚ και τους Νομικούς Συμβούλους του Κράτους και λειτουργεί σε δυο συνθέσεις, την Α' και τη Β'. Η Τακτική Ολομέλεια συνεδριάζει νόμιμα, όταν παρίστανται τουλάχιστον τα τρία πέμπτα (3/5) των μελών της¹⁶¹.

Στην Ολομέλεια, Πλήρη, Τακτική ή Διακοπών, προεδρεύει ο Πρόεδρος του ΝΣΚ και αν δεν υπάρχει, είναι απών ή κωλύεται, ο αρχαιότερος από τους λειτουργούς του ΝΣΚ που παρίσταται. Εισηγητής ορίζεται μέλος της Ολομέλειας ή Πάρεδρος του ΝΣΚ¹⁶².

Τμήματα

Τα Τμήματα αποτελούνται από Αντιπροέδρους του ΝΣΚ και Νομικούς Συμβούλους του Κράτους. Ο αριθμός και η συγκρότηση των Τμημάτων ορίζονται πριν από την έναρξη κάθε δικαστικού έτους, με απόφαση του Προέδρου. Τα Τμήματα συνεδριάζουν νόμιμα όταν παρίστανται περισσότερα από τα μισά μέλη που συμμετέχουν σε αυτά. Στα Τμήματα προεδρεύει Αντιπρόεδρος του ΝΣΚ και αν δεν υπάρχει, απουσιάζει ή κωλύεται, ο αρχαιότερος από τους λειτουργούς του ΝΣΚ που παρίστανται. Ο Πρόεδρος του ΝΣΚ μπορεί να προεδρεύει σε οποιοδήποτε Τμήμα¹⁶³.

Το ΝΣΚ, πέρα από την με την Ολομέλεια και τα Τμήματα, ασκεί τις αρμοδιότητές του και από τους Σχηματισμούς, τα Γραφεία Νομικού Συμβουλίου, τα Ειδικά Γραφεία, τα Δικαστικά Γραφεία, τους δικηγόρους του Δημοσίου, τις δικηγορικές εταιρείες και τους δικηγόρους της αλλοδαπής.

¹⁵⁹ Βλ. άρθρο 100^Α τελευταίο εδάφιο του Συντάγματος.

¹⁶⁰ Βλ. άρθρο 5 παράγραφο 2 του ν. 4831/2021 (Α 170).

¹⁶¹ Βλ. άρθρο 5 παράγραφο 3 του ν. 4831/2021 (Α 170).

¹⁶² Βλ. άρθρο 5 παράγραφο 4 του ν. 4831/2021 (Α 170).

¹⁶³ Βλ. άρθρο 5 παράγραφο 5 του ν. 4831/2021 (Α 170).

Με απόφαση του Προέδρου του ΝΣΚ, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και αναρτάται στην ιστοσελίδα του ΝΣΚ, μπορούν να συγκροτούνται θεματικοί Σχηματισμοί, με αντικείμενο τον ενιαίο και συνολικό χειρισμό ομάδων δικαστικών ή εξώδικων υποθέσεων όπως φορολογικές-τελωνειακές υποθέσεις, ποινικές υποθέσεις, υποθέσεις συμβάσεων μεγάλων προμηθειών κ.α.¹⁶⁴.

Τα Γραφεία Νομικού Συμβουλίου του Κράτους¹⁶⁵ και τα Ειδικά Γραφεία¹⁶⁶ λειτουργούν σε διάφορους φορείς του δημοσίου, με κύρια καθήκοντα μεταξύ άλλων, την παροχή γνωμοδοτήσεων, τη νομοτεχνική υποστήριξη κατά την κατάρτιση σχεδίων νόμων και κανονιστικών πράξεων, καθώς και την ενώπιον όλων των Δικαστηρίων και Αρχών παράσταση και υπεράσπιση.

Τα Δικαστικά γραφεία λειτουργούν σε διάφορες πόλεις της χώρας¹⁶⁷ με κύρια ευθύνη την ενώπιον όλων των δικαστηρίων και αρχών της καθ' ύλη ή κατά τόπο αρμοδιότητάς του παράσταση και υπεράσπιση του Δημοσίου και των φορέων του για τους οποίους προβλέπεται η εκπροσώπηση στην Περιφέρεια από το ΝΣΚ¹⁶⁸.

Σε περίπτωση που δεν υφίστανται Δικαστικά Γραφεία σε διάφορες περιοχές ή αν υφίστανται, αλλά η πρόσβαση σε κάποιες έδρες ιδίως ειρηνοδικείων είναι δυσχερής

¹⁶⁴ Βλ. άρθρο 16 του ν. 4831/2021 (Α 170).

¹⁶⁵ Γραφεία Νομικού Συμβουλίου του Κράτους λειτουργούν στη Βουλή των Ελλήνων, στην Προεδρία της Κυβέρνησης, σε κάθε Υπουργείο, στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (ΤΠΔ), στον Ηλεκτρονικό Εθνικό Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ) στην Αθήνα, στην Εθνική Αρχή Διαφάνειας (ΕΑΔ), στον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ), στον Εθνικό Οργανισμό Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ) στην Αθήνα, στην Ακαδημία Αθηνών, στην Αρχή Πολιτικής Αεροπορίας (ΑΠΑ), στην Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ), στην Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ), στον Οργανισμό Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ) και στον Πειραιά. Βλ. και άρθρο 20 του ν. 4831/2021 (Α 170).

¹⁶⁶ Στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) και στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων λειτουργούν, ως υπηρεσιακές μονάδες του ΝΣΚ, Ειδικό Νομικό Γραφείο Δημοσίων Εσόδων και Ειδικό Γραφείο Ενωσιακού (πρώην Κοινοτικού) Δικαίου, αντίστοιχα. Για περ. βλ. άρθρο 20 παράγραφο 3 του ν.4831/2021 (Α 170).

¹⁶⁷ Βλ. Δικαστικά Γραφεία του ΝΣΚ λειτουργούν στις πόλεις: Αργίτιο, Αλεξανδρούπολη, Βέροια, Βόλο, Ηράκλειο, Ιωάννινα, Καβάλα, Καλαμάτα, Κατερίνη, Κέρκυρα, Κοζάνη, Κομοτηνή, Κόρινθο, Λαμία, Λάρισα, Λιβαδειά, Μεσολόγγι, Ναύπλιο, Πάτρα, Πολύγυρο, Πύργο, Ρόδο, Σέρρες, Σπάρτη, Σύρο, Τρίκαλα, Τρίπολη, Χαλκίδα και Χανιά. Δικαστικά Γραφεία λειτουργούν επίσης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς, στον Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων (Ο.Δ.Α.Π.), καθώς και σε Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές, δημόσιες υπηρεσίες ή Ν.Π.Δ.Δ., εφόσον προβλέπεται από ειδικές οργανικές διατάξεις.

¹⁶⁸ Βλ. άρθρο 21 του ν. 4831/2021 (Α 170).

ή οι υπηρετούντες στα Δικαστικά Γραφεία αδυνατούν να ανταπεξέλθουν λόγω αυξημένου φόρτου, τότε δύναται να ανατίθενται σε δικηγόρους του Δημοσίου η δικαστική εκπροσώπηση και η υπεράσπιση των υποθέσεων του Δημοσίου ενώπιον των Δικαστηρίων¹⁶⁹.

Τέλος, υπάρχει η δυνατότητα να ορίζονται δικηγορικές εταιρείες ή δικηγόροι στην αλλοδαπή, είτε για την παροχή νομικών υπηρεσιών, είτε ειδικότερα για τη δικαστική εκπροσώπηση του Κράτους ή των λοιπών φορέων ενώπιον δικαστηρίων ή αρχών στην αλλοδαπή¹⁷⁰.

¹⁶⁹ Βλ. άρθρο 30 του ν.4831/2021 (Α 170).

¹⁷⁰ Βλ. άρθρο 31 του ν. 4831/2021 (Α 170).

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Θεμελιώδης υποχρέωση κάθε δημοκρατικά οργανωμένης πολιτείας στην οποία έχουν εφαρμογή οι αρχές του κράτους δικαίου, είναι μεταξύ άλλων, και η προστασία του διοικούμενου από τη δράση της δημόσιας διοίκησης.

Στο πλαίσιο αυτό στην ελληνική έννομη τάξη προβλέπονται οι εξής τρόποι ελέγχου:

Ο ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Η Κυβέρνηση υπόκειται στον έλεγχο της Βουλής, όπως προβλέπεται στο Σύνταγμα και τον Κανονισμό της Βουλής.

Ασκείται από τη Βουλή σε ολομέλεια, δύο τουλάχιστον φορές τη βδομάδα, με την έναρξη και λήξη της εβδομάδας, δηλαδή, κάθε Δευτέρα και Παρασκευή¹⁷¹.

Τα κυριότερα μέσα άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου είναι οι α) οι αναφορές β) οι ερωτήσεις γ) οι επίκαιρες ερωτήσεις δ) οι αιτήσεις κατάθεσης εγγράφων ε) οι επερωτήσεις, στ) οι επίκαιρες επερωτήσεις και ζ) η σύσταση εξεταστικών επιτροπών¹⁷².

Επίσης, στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού ελέγχου εντάσσονται η πρόταση εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας προς την Κυβέρνηση.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Στο άρθρο 69 του Συντάγματος, προβλέπεται η δυνατότητα υποβολής αναφορών των πολιτών στη Βουλή, η δε διαδικασία καθορίζεται με περισσότερη λεπτομέρεια στο άρθρο 125 του Κανονισμού της Βουλής (ΚτΒ).

Η αναφορά δίνει στον πολίτη(ή σε ομάδα πολιτών) τη δυνατότητα να απευθύνει στη Βουλή των Ελλήνων, κάποιο αίτημα ή παράπονό του. Η αναφορά πρέπει να είναι έγγραφη και επώνυμη διαφορετικά, αρχειοθετείται.

¹⁷¹ Βλ. άρθρα 53 παράγραφος 1 και 128 παράγραφος 1 του ΚτΒ.

¹⁷² Βλ. άρθρο 124 παράγραφος 4 του ΚτΒ

Η αναφορά υποβάλλεται στη Βουλή είτε απευθείας από τον πολίτη με παράδοσή της στον Πρόεδρο της Βουλής είτε μέσω ενός Βουλευτή. Επίσης, υφίσταται δυνατότητα στους Βουλευτές που επιθυμούν να υιοθετήσουν μια αναφορά να την προσυπογράψουν κατά την κατάθεσή της ή κατά την ανακοίνωσή της στη Βουλή.

Στη συνέχεια, διαβιβάζεται στον αρμόδιο Υπουργό, ο οποίος οφείλει εντός είκοσι πέντε (25) ημερών να απαντήσει στη Βουλή με ταυτόχρονη κοινοποίηση στους Βουλευτές που την έχουν υιοθετήσει καθώς και σε αυτόν που την υπέβαλλε.

Σε περίπτωση που ο Υπουργός δεν απαντήσει ή απαντήσει εκπρόθεσμα τότε ενεργοποιείται η διαδικασία των επίκαιρων ερωτήσεων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Οι ερωτήσεις¹⁷³ υποβάλλονται από τους Βουλευτές προς τους αρμόδιους Υπουργούς όταν επιθυμούν να ενημερωθούν για το αν κάποιο περιστατικό αληθεύει ή για το ποια μέτρα προτίθεται να λάβει η Κυβέρνηση για την αντιμετώπιση συγκεκριμένου θέματος γενικού ή τοπικού ενδιαφέροντος.

Όπως και οι αναφορές, οι ερωτήσεις πρέπει να είναι γραπτές και να διατυπώνουν με συντομία και σαφήνεια το υπό εξέταση θέμα. Στη συνέχεια, οι υποβληθείσες ερωτήσεις διαβιβάζονται από τις υπηρεσίες της Βουλής στον Υπουργό, ο οποίος οφείλει να απαντήσει επίσης γραπτώς μέσα σε είκοσι πέντε (25) ημέρες από την κατάθεσή τους διαφορετικά, οι απαντήσεις θεωρούνται εκπρόθεσμες.

Οι απαντήσεις των Υπουργών στις ερωτήσεις των Βουλευτών καταχωρίζονται στα Πρακτικά της Βουλής.

ΕΠΙΚΑΙΡΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Οι επίκαιρες ερωτήσεις¹⁷⁴ υποβάλλονται ομοίως από τους Βουλευτές, για θέματα άμεσης επικαιρότητας, οι οποίες απευθύνονται στον Πρωθυπουργό ή τους αρμόδιους Υπουργούς και απαντούν προφορικά στη Βουλή οι ίδιοι.

¹⁷³ Βλ. άρθρο 126 του ΚτΒ

¹⁷⁴ Βλ. άρθρα 129-132^Α του ΚτΒ

Υποβάλλονται γραπτώς, και με σύντομο και περιεκτικό τρόπο θα πρέπει να αποτυπώνονται τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τον προσδιορισμό του θέματος, καθώς και των αντιστοιχών, δύο το πολύ, συγκεκριμένων ερωτημάτων, που πρέπει να απαντηθούν.

Ο Πρωθυπουργός απαντά ο ίδιος σε δύο τουλάχιστον επίκαιρες ερωτήσεις που επιλέγει ο ίδιος μια φορά τουλάχιστον την εβδομάδα, εκτός αν το θέμα της ερώτησης είναι της αποκλειστικής αρμοδιότητας Υπουργού, οπότε απαντά εκείνος.

ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

Οι Βουλευτές μπορούν να ζητούν, κατόπιν γραπτού αιτήματος, την κατάθεση εγγράφων¹⁷⁵ που σχετίζονται γενικά με μια δημόσια υπόθεση από τους αρμόδιους Υπουργούς.

Οι Υπουργοί οφείλουν μέσα σε τριάντα (30) ημέρες είτε να αποστείλουν τα σχετικά έγγραφα είτε να ενημερώσουν για τους λόγους για τους οποίους δεν είναι δυνατή η κατάθεσή μερικών ή όλων.

Επισημαίνεται, ότι δεν μπορούν να κατατεθούν έγγραφα που αφορούν διπλωματικό ή στρατιωτικό ή σχετικό με την ασφάλεια του Κράτους μυστικό.

ΕΠΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Οι επερωτήσεις¹⁷⁶ στοχεύουν στον έλεγχο της Κυβέρνησης και έχουν αντικείμενο πράξεις ή παραλείψεις.

Επίσης, ο Βουλευτής που είχε υποβάλλει ερώτηση αλλά κρίνει ότι η απάντηση του Υπουργού δεν είναι επαρκής ή δεν του παραδόθηκαν εμπροθέσμως τα έγγραφα που ζήτησε ή ορισμένα από αυτά, μπορεί να καταθέσει επερώτηση.

Οι επερωτήσεις συζητούνται στην Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων. Η Βουλή μπορεί να αποφασίσει την ταυτόχρονη συζήτησή τους αν υπάρχουν περισσότερες επερωτήσεις για το ίδιο θέμα ή ακόμη και τη γενίκευση της συζήτησης.

¹⁷⁵ Βλ. άρθρο 133 του ΚτΒ

¹⁷⁶ Βλ. άρθρα 134-137 του ΚτΒ

ΕΠΙΚΑΙΡΕΣ ΕΠΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Οι επίκαιρες επερωτήσεις¹⁷⁷ αφορούν θέματα άμεσης επικαιρότητας και συζητούνται κατά τη συνεδρίαση του κοινοβουλευτικού ελέγχου κάθε Δευτέρα στην Ολομέλεια αλλά και σε ορισμένες συνεδριάσεις του Τμήματος διακοπής των εργασιών.

Το κείμενο της επερώτησης πρέπει να έχει επίκαιρο περιεχόμενο, να φέρει την ένδειξη στην επικεφαλίδα «επίκαιρη επερώτηση» και να υπογράφεται από το Βουλευτή ή τους Βουλευτές που την υποβάλλουν.

Κατά γενικό κανόνα, οι διαδικασίες που προβλέπει ο Κανονισμός της Βουλής για τις επερωτήσεις εφαρμόζονται και στις επίκαιρες επερωτήσεις.

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Η Ολομέλεια της Βουλής για την εξέταση ειδικών ζητημάτων δημοσίου ενδιαφέροντος μπορεί να συνιστά εξεταστικές επιτροπές¹⁷⁸ από μέλη της.

Η πρόταση για σύσταση εξεταστική επιτροπής πρέπει να υπογράφεται από το ένα πέμπτο (1/5) του όλου αριθμού των Βουλευτών ή αν το υπό εξέταση ζήτημα αφορά σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας πρέπει να υπογράφεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών.

Για την εκπλήρωση του έργου τους οι εξεταστικές επιτροπές έχουν όλες τις αρμοδιότητες των ανακριτικών αρχών καθώς και του εισαγγελέα πλημμελειοδικών και ενεργούν κάθε αναγκαία, κατά την κρίση τους, έρευνα για την επίτευξη του σκοπού για τον οποίο συστάθηκαν. Ειδικότερα, μπορούν να συλλέγουν πληροφορίες και έγγραφα από δημόσιες αρχές και πολίτες, να εξετάζουν μάρτυρες, να ενεργούν αυτοψίες ή να διατάσσουν πραγματογνωμοσύνη¹⁷⁹.

Όταν η επιτροπή ολοκληρώσει τις εργασίες της, συντάσσει αιτιολογημένο πόρισμα και μαζί με τις αποδείξεις υποβάλλεται στην Ολομέλεια της Βουλής, ανακοινώνεται

¹⁷⁷ Βλ. άρθρο 138 του ΚτΒ

¹⁷⁸ Βλ. άρθρα 68 παρ. 2,3 του Σ και 144-149 του ΚτΒ

¹⁷⁹ Με τους με τους όρους και τις διατυπώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

και καταχωρίζεται στα Πρακτικά. Εάν, συμφωνεί τουλάχιστον το ένα πέμπτο (1/5) των Βουλευτών, το πόρισμα εγγράφεται και στην ημερήσια διάταξη για συζήτηση.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ

Εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την ορκωμοσία του Πρωθυπουργού, η Κυβέρνηση οφείλει να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης¹⁸⁰ από τη Βουλή. Η Κυβέρνηση μπορεί και οποτεδήποτε άλλοτε να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής με γραπτή ή προφορική δήλωση του Πρωθυπουργού στη Βουλή.

Η Κυβέρνηση απολαύει της εμπιστοσύνης της Βουλής αν η πρόταση εμπιστοσύνης εγκριθεί από την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων Βουλευτών, η οποία όμως δεν επιτρέπεται να είναι μικρότερη από τα δύο πέμπτα (2/5) του όλου αριθμού των Βουλευτών.

Η ψηφοφορία για τις προτάσεις εμπιστοσύνης είναι πάντοτε ονομαστική.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΥΣΠΙΣΤΙΑΣ

Η Βουλή μπορεί με απόφασή της, εφόσον εγκριθεί από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών, να αποσύρει την εμπιστοσύνη της από την Κυβέρνηση ή από μέλος της ύστερα από πρόταση δυσπιστίας¹⁸¹.

Η πρόταση δυσπιστίας πρέπει να υπογράφεται από το ο ένα έκτο (1/6) τουλάχιστον των Βουλευτών και να περιλαμβάνει σαφώς τα θέματα για τα οποία θα διεξαχθεί η συζήτηση. Η πρόταση δυσπιστίας υποβάλλεται στον Πρόεδρο σε δημόσια συνεδρίαση της Βουλής.

ΆΛΛΑ ΜΕΣΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ως μέσα άσκησης ελέγχου της δημόσιας διοίκησης μπορεί να λειτουργήσουν ακόμη¹⁸² η ψήφιση του Προϋπολογισμού καθώς και η κύρωση του Απολογισμού και

¹⁸⁰ Βλ. άρθρα 84 του Συντάγματος και 141 του ΚτΒ

¹⁸¹ Βλ. άρθρα 84 του Συντάγματος και 142 του ΚτΒ

¹⁸² Βλ. παράγραφο 389 στο Σπηλιωτόπουλος, Ε. (2015). Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου. Τόμος 2. 15η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ.

του γενικού Ισολογισμού του Κράτους, λαμβανομένου υπόψη ότι στο πλαίσιο των σχετικών συζητήσεων αξιολογείται το έργο και οι επιλογές της Κυβέρνησης.

Η Βουλή έχει ακόμη τη δυνατότητα άσκησης ελέγχου και κατά τη συζήτηση των νομοσχεδίων που εισάγει η Κυβέρνηση.

Στις ειδικές διαδικασίες του κοινοβουλευτικού ελέγχου εντάσσεται και η συζήτηση προ ημερησίας διατάξεως¹⁸³ κατά την οποία ο Πρωθυπουργός ενημερώνει τη Βουλή για εθνικά θέματα ή θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος και αμέσως επακολουθεί συζήτηση (συζήτηση προ ημερησίας διατάξεως).

Στο πλαίσιο άσκησης του ελέγχου της Δημόσιας Διοίκησης από τη Βουλή εντάσσεται και η διαδικασία ελέγχου των Ανεξάρτητων Αρχών, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να υποβάλλουν στον Πρόεδρο της Βουλής, εντός του πρώτου τριμήνου κάθε έτους, Έκθεση Πεπραγμένων¹⁸⁴ για το έργο που επιτέλεσαν κατά το περασμένο έτος. Η έκθεση διαβιβάζεται στη μόνιμη επιτροπή θεσμών και διαφάνειας ή στην αρμόδια διαρκή επιτροπή ή και σε επιτροπή συνιστώμενη, κατά περίπτωση, από τη Διάσκεψη των Προέδρων. Στη συνέχεια η μόνιμη επιτροπή θεσμών και διαφάνειας, η αρμόδια διαρκής επιτροπή και η τυχόν συνιστώμενη επιτροπή υποβάλλουν στον Πρόεδρο της Βουλής τα πορίσματα των συζητήσεών τους για το έργο κάθε ανεξάρτητης αρχής, ο οποίος τα αποστέλλει στον αρμόδιο Υπουργό και την ελεγχόμενη αρχή.

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Ο διοικητικός έλεγχος της δράσης της Δημόσιας Διοίκησης (αυτοέλεγχος) ασκείται από όργανα του Κράτους ή άλλων Δημοσίων Νομικών Προσώπων.

Λαμβάνει διάφορες μορφές όπως ο ιεραρχικός έλεγχος, ο εσωτερικός έλεγχος, η διοικητική εποπτεία, ο έλεγχος από ελεγκτικούς φορείς ή φορείς με ελεγκτικές αρμοδιότητες.

¹⁸³ Βλ. άρθρο 143 του ΚτΒ

¹⁸⁴ Βλ. άρθρα 101Α του Συντάγματος και 138Α του ΚτΒ.

ΙΕΡΑΡΧΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Στο πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας των δημοσίων νομικών προσώπων, τα διοικητικά όργανα που προβλέπονται από τους κανόνες δικαίου, δύναται να εντάσσονται σε περισσότερες οργανωτικές ενότητες που περιλαμβάνουν περισσότερες μονάδες όπως π.χ. σε Υπουργεία, Διευθύνσεις, Τμήματα, αποκεντρωμένες διοικήσεις κ.α. Τα όργανα που είναι ενταγμένα στην ίδια οργανωτική ενότητα έχουν μεταξύ τους ιεραρχική σχέση¹⁸⁵.

Στο πλαίσιο αυτής της σχέσης υφίσταται η δυνατότητα του ιεραρχικά ανώτερου οργάνου να ασκεί αφενός έλεγχο νομιμότητας με σκοπό την ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του κανόνα δικαίου, αφετέρου έλεγχο σκοπιμότητας ή ουσιαστικό έλεγχο με τον οποίο εξετάζεται το σκόπιμο ή μη της ρύθμισης που θεσπίζεται με τις πράξεις του οργάνου¹⁸⁶.

Ο ιεραρχικός έλεγχος διεξάγεται προκειμένου να διασφαλίζεται η ενότητα της δράσης οργάνων του δημοσίου νομικού προσώπου. Ωστόσο, για τη διασφάλιση από την άλλη πλευρά της αρχής της αμεροληψίας, ιεραρχική σχέση δεν υφίσταται ανάμεσα στα έμμεσα συλλογικά όργανα (αποφασιστικής ή γνωμοδοτικής αρμοδιότητας) με τα άμεσα όργανα του Κράτους ή δημοσίου νομικού προσώπου¹⁸⁷.

Ο ιεραρχικός έλεγχος ασκείται χωρίς να υφίσταται ανάγκη ρητής πρόβλεψης σε νόμο αφού σύμφωνα με την νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ) τεκμαίρεται από την ίδια την ιεραρχική οργάνωση (ΣτΕ 1678/1955).

Καταρχήν, όλες οι πράξεις των υφιστάμενων οργάνων αν δεν ορίζεται διαφορετικά υπόκεινται σε έλεγχο νομιμότητας, και εφόσον προβλέπεται ειδικά και σε έλεγχο σκοπιμότητας¹⁸⁸.

Με κριτήριο τη χρονική στιγμή έκδοσης της πράξης, ο έλεγχος διακρίνεται σε προληπτικό, όταν λαμβάνει χώρα πριν την έκδοσή της, και έχει τη μορφή οδηγιών και υποδείξεων και σε κατασταλτικό, όταν ασκείται μετά την έκδοση της πράξης.

¹⁸⁵ Σπηλιωτόπουλος, Ε. (2017). Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου. Τόμος 1. 15η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ.

¹⁸⁶ Βλ. τη με αριθμό 5 υποσημείωση

¹⁸⁷ Βλ. τη με αριθμό 185 υποσημείωση

¹⁸⁸ Βλ. τη με αριθμό 38 υποσημείωση

Ο ιεραρχικός έλεγχος δύναται να διενεργείται και κατόπιν άσκησης διοικητικής προσφυγής¹⁸⁹ εκ μέρους του διοικούμενου με σκοπό την ανάκληση, τροποποίηση ή ακύρωση της πράξης.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΈΛΕΓΧΟΣ

Στο πλαίσιο ενίσχυσης των μηχανισμών λογοδοσίας εισήχθη προσφάτως¹⁹⁰ ο εσωτερικός έλεγχος ως μια νέα μορφή ελέγχου της δημόσιας διοίκησης.

Ο εσωτερικός έλεγχος ορίζεται ως μια ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, σχεδιασμένη να προσδίδει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του φορέα¹⁹¹. Υιοθετώντας μια συστηματική, επαγγελματική προσέγγιση στην αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και των διαδικασιών διακυβέρνησης, ο εσωτερικός έλεγχος βοηθάει τον φορέα να επιτύχει τους αντικειμενικούς του στόχους.

Η νέα αυτή λειτουργία, ασκείται από τους εσωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι στελεχώνουν τις Μονάδες Εσωτερικού Ελέγχου και οι οποίοι δύναται να παρέχουν:

- Υπηρεσίες διαβεβαίωσης (ελεγκτικές υπηρεσίες) και οι οποίες παρέχονται με αντικειμενική εξέταση αποδεικτικών στοιχείων, με σκοπό την ανεξάρτητη και τεκμηριωμένη αξιολόγηση των συστημάτων και των διαδικασιών διακυβέρνησης, διαχείρισης κινδύνων και των δικλίδων ελέγχου του φορέα¹⁹².

Στις υπηρεσίες αυτές εντάσσονται, μεταξύ άλλων, έλεγχοι συμμόρφωσης του φορέα προς την ισχύουσα νομοθεσία, τους κανονισμούς και τις πολιτικές που διέπουν τη λειτουργία του, έλεγχοι επί των πληροφοριακών συστημάτων ως προς την αποτελεσματικότητά τους για την επίτευξη των στόχων του φορέα,

¹⁸⁹ Βλ. τα άρθρα 24 ως 27 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (2690/1999 Α 45).

¹⁹⁰ Ο εσωτερικός έλεγχος είχε αρχικά θεσμοθετηθεί με το ν.3492/2006 (Α 210). Αρχικά όμως προσανατολισμός των ρυθμίσεων του εσωτερικού ελέγχου αφορούσε μόνο στη δημοσιονομική και χρηματοοικονομική διαχείριση, περιορίζοντας την αξία του ως κρίσιμου εργαλείου της διακυβέρνησης των φορέων (βλ. Αιτιολογική Έκθεση του νόμου 4795/2021).

¹⁹¹ Βλ. άρθρο 3 του ν.4795/2021 (Α 62).

¹⁹² Βλ. τη με αριθμό 191 υποσημείωση

έλεγχοι των διαδικασιών κατάρτισης των οικονομικών και μη αναφορών του φορέα, έλεγχοι επί των διαδικασιών σχεδιασμού και εκτέλεσης των λειτουργιών και των προγραμμάτων του φορέα, κ.ο.κ.¹⁹³.

- Συμβουλευτικές υπηρεσίες, οι οποίες στοχεύουν στη βελτίωση των συστημάτων και διαδικασιών διακυβέρνησης, διαχείρισης κινδύνων και των δικλίδων ελέγχου ενός φορέα, προσθέτοντας αξία σε αυτόν, χωρίς να εμπλέκονται στην άσκηση των αρμοδιοτήτων των οργάνων ή των μονάδων προς τις οποίες παρέχονται οι υπηρεσίες αυτές.

Για την υλοποίηση του έργου τους οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν εμπλέκονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στη διοίκηση του φορέα ούτε αναλαμβάνουν επιχειρησιακά καθήκοντα που σχετίζονται με αυτή, η δε οργανική μονάδα που υπάγονται απολαύει λειτουργικής ανεξαρτησίας η οποία διασφαλίζεται με την υπαγωγή της απευθείας στον επικεφαλής του φορέα καθώς και με τη σύσταση και λειτουργία της Επιτροπής Ελέγχου¹⁹⁴.

Η Επιτροπή Ελέγχου συστήνεται με σκοπό την εγγύηση της ανεξαρτησίας της Μονάδας Εσωτερικού Ελέγχου, παρακολουθεί τις εργασίες της, διασφαλίζει την ποιότητα του έργου της καθώς και ότι οι συστάσεις της λαμβάνονται δεόντως υπόψη από τον επικεφαλής του φορέα. Η Επιτροπή Ελέγχου, ως ανεξάρτητο σώμα, δεν έχει αρμοδιότητες διαχείρισης και διοίκησης του φορέα¹⁹⁵.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Η διοικητική εποπτεία πηγάζει από την ανάγκη ενότητας της Δημόσιας Διοίκησης η οποία απειλείται από την ύπαρξη μεγάλου πλήθους δημοσίων νομικών προσώπων και συνίσταται με την παροχή αρμοδιοτήτων στα όργανα του Κράτους ή άλλων δημοσίων νομικών προσώπων να επεμβαίνουν στην λειτουργία τους¹⁹⁶. Ασκείται δηλαδή εκτός διοικητικής ιεραρχίας, από ένα νομικό πρόσωπο (εποπτευών φορέας) σε ένα άλλο (εποπτευόμενος φορέας).

¹⁹³ Βλ. άρθρα 3 και 10 του ν. 4795/2021 (Α 62).

¹⁹⁴ Βλ. άρθρο 7 του ν.4795/2021 (Α 62).

¹⁹⁵ Βλ. άρθρο 8 του ν.4795/2021 (Α 62).

¹⁹⁶ Βλ. τη με αριθμό 185 υποσημείωση.

Σε αντίθεση με τον ιεραρχικό έλεγχο η διοικητική εποπτεία δεν τεκμαίρεται αλλά πρέπει να προβλέπεται σε κανόνα δικαίου, καθώς και να οριοθετείται ως προς τα μέσα άσκησής της και την έκτασή της¹⁹⁷.

Η διοικητική εποπτεία ασκείται μέσω διοικητικών πράξεων του εποπτεύοντος είτε επί των οργάνων είτε επί των πράξεων των οργάνων του εποπτευόμενου φορέα. Συγκεκριμένα:

- Όσον αφορά την εποπτεία των οργάνων αυτή δύναται να αφορά είτε τον διορισμό τους, είτε την απομάκρυνσή τους, είτε την επιβολή προβλεπόμενων κυρώσεων σε περίπτωση μη ορθής άσκησης των καθηκόντων τους¹⁹⁸.
- Η εποπτεία επί των πράξεων δύναται να περιλαμβάνει την έγκριση ή τη δυνατότητα ακύρωσης ή τη δυνατότητα υποκατάστασης (ο εποπτευόμενος φορέας να διενεργήσει την πράξη σε περίπτωση που ο εποπτευόμενος αρνείται στην έκδοση αυτής)¹⁹⁹.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα διοικητικής εποπτείας²⁰⁰ προβλέπεται στο άρθρο 102 παράγραφος 4 του Συντάγματος σύμφωνα με το οποίο *«το Κράτος ασκεί στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης εποπτεία που συνίσταται αποκλειστικά σε έλεγχο νομιμότητας και δεν επιτρέπεται να εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους. Ο έλεγχος νομιμότητας ασκείται, όπως νόμος ορίζει. Πειθαρχικές ποινές στα αιρετά όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκτός από τις περιπτώσεις που συνεπάγονται αυτοδικαίως έκπτωση ή αργία, επιβάλλονται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από τακτικούς δικαστές, όπως νόμος ορίζει»*.

¹⁹⁷ Βλ. τη με αριθμό 38 υποσημείωση.

¹⁹⁸ Βλ. τη με αριθμό 185 υποσημείωση.

¹⁹⁹ Βλ. τη με αριθμό 185 υποσημείωση.

²⁰⁰ Ένα ακόμη παράδειγμα συναντάμε και στην περίπτωση του άρθρου 16 παράγραφος 5 του Συντάγματος, σύμφωνα με οποίο: *«Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει. Ειδικός νόμος ορίζει όσα αφορούν τους φοιτητικούς συλλόγους και τη συμμετοχή των σπουδαστών σ' αυτούς»*.

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΠΟ ΦΟΡΕΙΣ ΜΕ ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

Ελεγκτικό Συνέδριο

Το Ελεγκτικό Συνέδριο συστάθηκε κατά το πρότυπο της γαλλικής Cour des Comptes το 1833 και αποτελεί το ανώτατο δημοσιονομικό Δικαστήριο και συγχρόνως ο ανώτατος θεσμός δημοσιονομικού ελέγχου στη Χώρα²⁰¹.

Έχοντας αποστολή του την τήρηση της νομιμότητας, της κανονικότητας και των αρχών της καλής διακυβέρνησης στο σύνολο των δημόσιων φορέων²⁰², ασκεί σύμφωνα με το Σύνταγμα (άρθρο 98) και τη νομοθεσία δικαιοδοτικές²⁰³, ελεγκτικές και γνωμοδοτικές²⁰⁴ αρμοδιότητες.

Ειδικότερα, στις ελεγκτικές αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου εντάσσονται:

- Ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους, καθώς και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων, που υπάγονται με ειδική διάταξη νόμου στο καθεστώς αυτό²⁰⁵.
- Ο έλεγχος συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας στις οποίες αντισυμβαλλόμενος είναι το Δημόσιο ή άλλο νομικό πρόσωπο που εξομοιώνεται με το Δημόσιο από την άποψη αυτή²⁰⁶.
- Ο έλεγχος των λογαριασμών των δημόσιων υπολόγων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων που υπάγονται στον έλεγχό του²⁰⁷.

Επιπρόσθετα, διενεργεί επίσης κάθε έλεγχο που απαιτείται για τη σύνταξη και υποβολή στη Βουλή έκθεσης για τον απολογισμό και τον ισολογισμό του Κράτους.

²⁰¹ Βλ. άρθρο 1 του ν.4820/2021 (Α 130).

²⁰² Βλ. άρθρο 2 του ν.4820/2021 (Α 130).

²⁰³ Βλ. επικεφαλίδα Συνταγματικά Προβλεπόμενα Δικαστήρια, ενότητα: Ελεγκτικό Συνέδριο σ. 51 για τη λειτουργία του ΕΣ ως Δικαστηρίου.

²⁰⁴ Για τη λειτουργία του ΕΣ ως οργάνου με γνωμοδοτικές αρμοδιότητες βλ. την ενότητα: Σώματα της Διοίκησης: ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ, σ. 6.

²⁰⁵ Βλ. άρθρο 98 παράγραφος 1 περίπτωση α' του Συντάγματος.

²⁰⁶ Βλ. άρθρο 98 παράγραφος 1 περίπτωση β' του Συντάγματος.

²⁰⁷ Βλ. άρθρο 98 παράγραφος 1 περίπτωση γ' του Συντάγματος.

Στις ελεγκτικές αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου υπόκεινται ακόμη μεταξύ άλλων²⁰⁸:

- Ο διαρκής έλεγχος της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου των φορέων, που υπάγονται στην ελεγκτική του δικαιοδοσία ως προς την ικανότητά τους να αποτρέπουν τους δημοσιονομικούς κινδύνους.
- Ο προληπτικός έλεγχος νομιμότητας και κανονικότητας ορισμένης κατηγορίας δαπανών στις εξαιρετικές περιπτώσεις που κρίνει, ύστερα από εκτίμηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου του ελεγχόμενου φορέα, ότι μόνον έτσι διασφαλίζεται η νόμιμη και κανονική διάθεση του δημοσίου χρήματος.
- Η διενέργεια θεματικών ελέγχων συμμόρφωσης ή επιδόσεων σε τομείς υψηλού ελεγκτικού ενδιαφέροντος, σύμφωνα με το Ετήσιο Πρόγραμμα Ελέγχων του.
- Η διενέργεια κατασταλτικού ελέγχου στους λογαριασμούς των δημοσίων υπολόγων, στους απολογισμούς των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης και στον Ειδικό Λογαριασμό Εγγυήσεων των Γεωργικών Προϊόντων (παρ. 1 του άρθρου 26 του ν. 992/1979, Α' 280), καθώς και ελέγχου νομιμότητας και κανονικότητας των υποκείμενων στους ως άνω λογαριασμούς συναλλαγών.
- Ο έλεγχος της τήρησης των απαγορεύσεων για την κατοχή περισσότερων θέσεων ή της επιβολής ανώτατου ορίου απολαβών στον δημόσιο τομέα²⁰⁹.

Επιπρόσθετα, το Ελεγκτικό Συνέδριο γνωμοδοτεί²¹⁰:

Εθνική Αρχή Διαφάνειας

Η Εθνική Αρχή Διαφάνειας ξεκίνησε τη λειτουργία της δυνάμει των διατάξεων του νόμου 4622 του 2019 (Α 133) έχοντας ως βασική αποστολή:

²⁰⁸ Βλ. άρθρο 9 του ν.4820/2021 (Α 130).

²⁰⁹ Βλ. άρθρα 1, 3 και 6 του ν. 1256/1982, (Α 65).

²¹⁰ Βλ. άρθρο 10 του Οργανικού Νόμου του ΕΣ (ν.4820/2020 Α 130)

α) την ενίσχυση της διαφάνειας, της ακεραιότητας και της λογοδοσίας στη δράση των κυβερνητικών οργάνων, διοικητικών αρχών, κρατικών φορέων, και δημόσιων οργανισμών και

β) την πρόληψη, αποτροπή, εντοπισμό και αντιμετώπιση των φαινομένων και των πράξεων απάτης και διαφθοράς στη δράση των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και οργανισμών²¹¹.

Ως Ανεξάρτητη Αρχή χωρίς διακριτή νομική προσωπικότητα εντάσσεται στο νομικό πρόσωπο του κράτους (Δημόσιο). Απολαύει λειτουργικής ανεξαρτησίας, διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας και δεν υπόκειται σε έλεγχο ή εποπτεία από κυβερνητικά όργανα, κρατικούς φορείς ή άλλες Διοικητικές Αρχές²¹².

Με την κατάργηση:

- Της Γενικής Γραμματείας για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς (ΓΕ.Γ.ΚΑΔ.) του Υπουργείου Δικαιοσύνης
- Του Σώματος Ελεγκτών - Επιθεωρητών Δημόσιας Διοίκησης (Σ.Ε.Ε.Δ.Δ.), που υπαγόταν στη Γενική Γραμματεία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης
- Του Γραφείου του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (Γ.Ε.Δ.Δ.)
- Του Σώματος Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας (Σ.Ε.Υ.Υ.Π.), που υπαγόταν στο Υπουργείο Υγείας,
- Του Σώματος Επιθεωρητών Δημοσίων Έργων (Σ.Ε.Δ.Ε.) που υπαγόταν στη Γενική Γραμματεία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς του Υπουργείου Δικαιοσύνης
- Του Σώματος Επιθεωρητών-Ελεγκτών Μεταφορών (Σ.Ε.Ε.ΜΕ.), που υπαγόταν στο Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών,

η Εθνική Αρχή Διαφάνειας σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 82 παράγραφος 4 του παραπάνω νόμου αναλαμβάνει το σύνολο των αρμοδιοτήτων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεών τους, και καθίσταται καθολικός τους διάδοχος, προάγοντας την Αρχή

211 Βλ. άρθρο 82 παράγραφος 1 του ν.4622/2019 (Α 133).

212 Βλ. άρθρο 82 παράγραφος 2 του ν. 4622/2019 (Α 133).

ως το μεγαλύτερο Ελεγκτικό Φορέα της ελληνικής δημόσιας διοίκησης με πλήθος ελεγκτικών αρμοδιοτήτων όπως²¹³:

- Τη διενέργεια ελέγχων, επανελέγχων, επιθεωρήσεων και ερευνών στους φορείς που εμπíπτουν στο πεδίο δράσης της.
- Την παραγγελία, αυτεπαγγέλτως, της διενέργειας επιθεωρήσεων, ελέγχων και ερευνών από τα ιδιαίτερα αρμόδια Σώματα, υπηρεσίες και μονάδες ελέγχων και ερευνών των φορέων που εμπíπτουν στο πεδίο δράσης της
- Τη διενέργεια προκαταρκτικών εξετάσεων και προανακρίσεων, κατόπιν σχετικής εισαγγελικής παραγγελίας και την παροχή επιστημονικής υποστήριξης και ειδικών τεχνικών συμβουλών σε άλλες Δημόσιες Αρχές.
- Την υποδοχή, επεξεργασία, αξιολόγηση και την κατά περίπτωση διερεύνηση ή αρχειοθέτηση καταγγελιών ή αναφορών, που σχετίζονται με τις αρμοδιότητες της Αρχής και αναφέρονται ειδικότερα σε παράλειψη οφειλόμενων ενεργειών ή σε μη νόμιμες ενέργειες της Διοίκησης, καθώς και επί υποθέσεων απάτης και διαφθοράς στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα όπως, επίσης αντίστοιχων καταγγελιών ή αναφορών που αφορούν σε συγχρηματοδοτούμενα, διακρατικά και λοιπά έργα και προγράμματα.
- Την παρακολούθηση των πειθαρχικών διαδικασιών στους φορείς που εμπíπτουν στο πεδίο δράσης της, με εξαίρεση το στρατιωτικό προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων. Για τον σκοπό αυτόν κάθε πράξη με την οποία ασκείται πειθαρχική δίωξη και κάθε πειθαρχική απόφαση κοινοποιούνται υποχρεωτικά στην Αρχή.
- Την άσκηση προσφυγών και ενστάσεων υπέρ της διοίκησης ή του υπαλλήλου, εναντίον όλων των πειθαρχικών αποφάσεων μονομελών και συλλογικών πειθαρχικών οργάνων των φορέων που εμπíπτουν στο πεδίο δράσης, εξαιρουμένων των αποφάσεων μελών της Κυβέρνησης και των Υφυπουργών για οποιαδήποτε πειθαρχική ποινή.
- Τον έλεγχο των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες) όπως ορίζεται στις σχετικές διατάξεις²¹⁴.

²¹³ βλ. άρθρο 83 παράγραφο 2 του ν.4622/2019 (133).

- Τον έλεγχο της εφαρμογής της εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας σε θέματα δημόσιας υγείας και ψυχικής υγείας, καθώς επίσης και την εξέταση καταγγελιών για την προστασία από τον καπνό και το αλκοόλ, σε συνεργασία με τις συναρμόδιες αρχές.

Στο πλαίσιο αυτό, ως πεδίο δράσης²¹⁵ της ορίζεται το σύνολο των φορέων και υπηρεσιών της Γενικής Κυβέρνησης, περιλαμβανομένων των Ν.Π.Δ.Δ., των Ο.Τ.Α. πρώτου και δεύτερου βαθμού, των επιχειρήσεών τους και των εποπτευόμενων από αυτούς Ν.Π.Δ.Δ. και Ν.Π.Ι.Δ., των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και των δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων, τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος, ακόμα και στην περίπτωση που οι επιχειρήσεις αυτές εξαιρούνται ρητά από τους κανόνες περί δημοσίου τομέα, σύμφωνα με τους ιδρυτικούς τους νόμους.

Επιπρόσθετα η αρμοδιότητα της Αρχής επεκτείνεται στους ιδιωτικούς φορείς:

- που συνάπτουν οιοδήποτε είδους σύμβαση με φορείς του δημόσιου τομέα²¹⁶.
- οι οποίοι συναλλάσσονται με φορείς του δημοσίου τομέα²¹⁷ καθ' οιονδήποτε τρόπο ακόμα και εξωσυμβατικά, ή χρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους καθ' οιονδήποτε ποσοστό.
- οι οποίοι ασκούν οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα που ρυθμίζεται με οποιοδήποτε τρόπο από το κράτος και αφορά στην παροχή υπηρεσιών ή αγαθών προς τους πολίτες ή τις επιχειρήσεις, ή δραστηριοποιούνται σε τομείς που αφορούν στο δημόσιο συμφέρον.

Η κατά τόπον αρμοδιότητα της Ε.Α.Δ. εκτείνεται σε όλη την ελληνική Επικράτεια.

Η ΕΑΔ δεν εξετάζει καταγγελίες ή αναφορές που αφορούν σε²¹⁸:

²¹⁴ Συγκεκριμένα στο άρθρο 83 παράγραφος 2 περίπτωση κα) ορίζεται ότι ο έλεγχος αυτός αφορά τον έλεγχο: των α) των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες) των υπόχρεων προς τούτο κατηγοριών προσώπων που περιλαμβάνονται στην αρμοδιότητα της Αρχής, όπως οι κατηγορίες αυτές προσδιορίζονται κάθε φορά από τις κείμενες διατάξεις, β) της περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες) υπαλλήλων, λειτουργών και οργάνων των φορέων της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, οι οποίοι είναι υπόχρεοι προς υποβολή σε άλλον φορέα ή δεν είναι υπόχρεοι προς υποβολή σε οιοδήποτε φορέα, σύμφωνα με την κείμενες διατάξεις,

²¹⁵ Βλ. άρθρο 83 παράγραφος 1 του ν. 4622/2019 (Α 133).

²¹⁶ Όπως ο δημόσιος τομέας οριοθετείται στο άρθρο 51 του ν. 1892/1990 (Α 101), όπως εκάστοτε ισχύει.

²¹⁷ Βλ. τη με αριθμό 216 υποσημείωση.

- Θέματα υπηρεσιακής κατάστασης των υπαλλήλων των φορέων που εμπίπτουν στο πεδίο δράσης της,
- Πράξεις και αποφάσεις των δικαστικών αρχών και του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,
- Θέματα των ανεξάρτητων αρχών και των θρησκευτικών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

Σύμφωνα με το άρθρο 87 του ν.4622/2019 τα όργανα Διοίκησης της Ανεξάρτητης Αρχής είναι το Συμβούλιο Διοίκησης και ο Διοικητής.

Λοιποί φορείς με ελεγκτικές αρμοδιότητες

Η δράση της δημόσιας διοίκησης ελέγχεται ακόμη από:

- Τον Συνήγορο του Πολίτη, ο οποίος με το διαμεσολαβητικό του ρόλο, ερευνά ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις ή υλικές ενέργειες οργάνων των δημοσίων υπηρεσιών που παραβιάζουν δικαιώματα ή προσβάλλουν νόμιμα συμφέροντα φυσικών ή νομικών προσώπων²¹⁹.
- Τις ανεξάρτητες Αρχές, ανάλογα με το πεδίο ευθύνης τους
- Τα διάφορα ελεγκτικά σώματα της Διοίκησης
- Τις ειδικές υπηρεσίες εντός των Υπουργείων (όπως π.χ. οι Υπηρεσίες Εσωτερικών Υποθέσεων)

²¹⁸ Βλ. άρθρο 83 παράγραφος 3 του ν. 4622/2019 (Α 133).

²¹⁹ Βλ. σχετική ενότητα: Συνήγορος του Πολίτη

Ο ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Ο δικαστικός έλεγχος θεωρείται και ως η πιο αποτελεσματική μορφή προστασίας του διοικούμενου έναντι της δράσης της δημόσιας διοίκησης, και αυτό γιατί ο κοινοβουλευτικός είναι περισσότερο γενικός, ενώ ο διοικητικός έλεγχος πολλές φορές αντιμετωπίζει προβλήματα αξιοπιστίας και αμεροληψίας εξ αιτίας των σχέσεων εξάρτησης μεταξύ ελεγχόμενου και ελεγκτή.

Ο έλεγχος των πράξεων και παραλείψεων της δημόσιας διοίκησης με σκοπό την προστασία του διοικούμενου, στο πλαίσιο των αρχών του κράτους δικαίου και της ασφάλειας δικαίου διενεργείται στο πλαίσιο της διοικητικής δικαιοσύνης. Με τον όρο «διοικητική δικαιοσύνη» νοείται σύμφωνα με τον Σπηλιωτόπουλο (2015) το σύνολο των διοικητικών δικαστηρίων που προβλέπονται από την έννομη τάξη και των κανόνων που ρυθμίζουν την οργάνωση, δικαιοδοσία, αρμοδιότητα και λειτουργία τους.

Ο έλεγχος αυτός συνίσταται σε έλεγχο υποθέσεων που αφορούν διοικητικές διαφορές (σε αντίθεση με τις ιδιωτικές διαφορές) και οι οποίες προκύπτουν από τη διατάραξη μιας έννομης σχέσης διεπόμενη από τους κανόνες του διοικητικού δικαίου και η οποία οφείλεται σε πράξη ή παράλειψη αυτής, από διοικητικό όργανο ή δημόσιο νομικό πρόσωπο²²⁰.

Οι διοικητικές διαφορές διακρίνονται σε ακυρωτικές διαφορές και διαφορές ουσίας.

Όταν η διαφορά είναι ακυρωτική τότε²²¹:

- Εκδικάζεται από το Συμβούλιο της Επικρατείας²²² το οποίο έχει και τη γενική ακυρωτική αρμοδιότητα.
- Ως ένδικο βοήθημα χρησιμοποιείται η αίτηση ακύρωσης

²²⁰ Βλ. τη με αριθμό 38 υποσημείωση.

²²¹ Βλ. τη με αριθμό 38 υποσημείωση

²²² Σύμφωνα με το άρθρο 95 παράγραφος 3 του Συντάγματος προβλέπεται η δυνατότητα κατηγοριών υποθέσεων της ακυρωτικής αρμοδιότητας του Συμβουλίου της Επικρατείας να υπάγονται με νόμο, ανάλογα με τη φύση ή τη σπουδαιότητά τους, στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, όπως ισχύει σε κάποιες περιπτώσεις ακυρωτικού χαρακτήρα που υπάγονται στο Τριμελές Διοικητικό Εφετείο.

- Για τη θεμελίωσή του προβάλλονται λόγοι αναφερόμενοι στην νομιμότητα της πράξης.
- Η έκταση του ελέγχου αφορά τη νομιμότητα της πράξης (ύπαρξη νομικής βάσης) καθώς και στη διαπίστωση παράβασης των κανόνων που διέπουν την έκδοση ή τη παράλειψη έκδοσης μιας πράξης (ορθή εφαρμογή του νόμου).
- Ως συνέπεια του ελέγχου είναι ή η απόρριψη του βοηθήματος ή η ακύρωση της πράξης ή της παράλειψή της.

Διαφορές ουσίας είναι εκείνες τις οποίες ρητά ή καθ' ερμηνεία, ο νομοθέτης έχει χαρακτηρίσει ως τέτοιες, τις έχει υπαγάγει καταρχήν στα Διοικητικά Δικαστήρια με ένδικα βοηθήματα ουσίας, και για τις οποίες δύναται να εξεταστεί εκτός από τη νομιμότητα της πράξης ή της παράλειψης και η ουσία της υπόθεσης.

Όταν η διαφορά είναι ουσίας, τότε:

- Εκδικάζεται από τα Τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια²²³
- Ως ένδικο βοήθημα χρησιμοποιείται η προσφυγή.
- Ως αίτημα της προσφυγής είναι η ακύρωση ή τροποποίηση της πράξης, η ακύρωση της παράλειψης, ή η καταδίκη του δημόσιου νομικού προσώπου στην καταβολή ορισμένου χρηματικού ποσού ή άλλης παροχής²²⁴.
- Για τη θεμελίωσή του προβάλλονται λόγοι αναφερόμενοι στην αντίθεση της πράξης ή της παράλειψή της προς τη νομιμότητα, στην ύπαρξη και εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, των σχετικών με τη νομική κατάσταση που έχει προσβληθεί ή εκείνων που προκάλεσαν τη βλάβη ή την έκταση της ζημιάς²²⁵.
- Ως συνέπεια του ελέγχου είναι ή η απόρριψη του βοηθήματος ή η ακύρωση της πράξης ή της παράλειψή ή η τροποποίησή της.

²²³ Επιπρόσθετα, είναι δυνατόν να ανατίθενται διαφορές ουσίας και στο Συμβούλιο Επικρατείας. Επίσης, με βάση το άρθρο 103 παράγραφος 4 του Συντάγματος το ΣτΕ είναι το αρμόδιο δικαστήριο να εξετάζει τις υπαλληλικές προσφυγές (διαφορές ουσίας) οι οποίες ανακύπτουν από παύση, απόλυση και υποβιβασμό δημοσίου υπαλλήλου και εισάγονται με το βοήθημα της υπαλληλικής προσφυγής.

²²⁴ Σπηλιωτόπουλος, Ε. (2015). Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου. (15η εκδ., Τόμ. ΙΙ). Νομική Βιβλιοθήκη.

²²⁵ Βλ. τη με αριθμό 224 υποσημείωση.

Διάγραμμα 1: Συνοπτική παρουσίαση των διοικητικών διαφορών

Ακυρωτικές Διαφορές	Αρμόδιο δικαστήριο	ΣτΕ
	Ένδικο Βοήθημα	Αίτηση ακύρωσης
	Έκταση Ελέγχου	Έλεγχος νομιμότητας
	Συνέπειες ελέγχου	Απόρριψη βοηθήματος Ακύρωση της πράξης ή της παράλειψης
Διαφορές ουσίας	Αρμόδιο δικαστήριο	Διοικητικά Δικαστήρια
	Ένδικο Βοήθημα	Προσφυγή
	Έκταση Ελέγχου	Έλεγχος νομιμότητας Έλεγχος ουσίας
	Συνέπειες ελέγχου	Απόρριψη βοηθήματος Ακύρωση πράξης ή παράλειψης Τροποποίηση πράξης

Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Η δικαστική λειτουργία προβλέπεται στο άρθρο 26 του Συντάγματος, και διακρίνεται

από τη νομοθετική και εκτελεστική, σύμφωνα με τη θεμελιώδη και μη αναθεωρητέα αρχή της διάκρισης των εξουσιών του ελληνικού πολιτεύματος.

Βασική αποστολή της δικαστικής λειτουργίας είναι η ερμηνεία και η εφαρμογή των κανόνων δικαίου που νομοθετούνται από τη νομοθετική λειτουργία και ασκούνται από την εκτελεστική λειτουργία.

Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια, τα οποία συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές και οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΔΙΚΑΣΤΕΣ

Οι τακτικοί δικαστές είναι οι κατά το άρθρο 8 του Συντάγματος νόμιμοι δικαστές και απολαμβάνουν μια σειρά προνομίων αλλά και ειδικών υποχρεώσεων. Ειδικότερα:

- Απολαμβάνουν προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία²²⁶, που σημαίνει ότι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος²²⁷.
- Διορίζονται με προεδρικό διάταγμα, σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία της επιλογής τους, και είναι ισόβιοι²²⁸.

²²⁶ Βλ. άρθρο 87 παράγραφος 1 του Συντάγματος

²²⁷ Βλ. άρθρο 87 παράγραφος 2 του Συντάγματος

²²⁸ Η ισοβιότητα των δικαστικών λειτουργιών διακρίνεται από το θεσμό της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων. Η ισοβιότητα των δικαστών σημαίνει ότι διατηρούν την δικαστική τους ιδιότητα ακόμη και αν υπάρξει νομοθετική κατάργηση της θέσης του δικαστή, σε αντίθεση με τη μονιμότητα του δημοσίου υπαλλήλου η οποία εξαρτάται από την ύπαρξη οργανικής θέσης. Η ισοβιότητα διαρκεί μέχρι την οριστική αποχώρηση του δικαστή από την υπηρεσία. Βλ. και για περισσότερα Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλα, & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr

- Οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργών είναι ανάλογες με το λειτούργημά τους²²⁹.
- Οι υπηρεσιακές μεταβολές των δικαστικών λειτουργών, όπως οι προαγωγές²³⁰, μεταθέσεις, μετατάξεις, και οι αποσπάσεις τους διενεργούνται με προεδρικά διατάγματα τα οποία προϋποθέτουν τη σύμφωνη γνώμη Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου²³¹.
- Η ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού παύει είτε με την αποχώρησή του από την υπηρεσία εφόσον συμπληρώσει το 65^ο ή 67^ο έτος της ηλικίας του²³² είτε κατόπιν δικαστικής απόφασης, λόγω ποινικής καταδίκης ή για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα ή ασθένεια ή αναπηρία ή υπηρεσιακή ανεπάρκεια²³³.

Από την άλλη πλευρά, απαγορεύεται στους δικαστές:

- Η παροχή κάθε άλλης μισθωτής υπηρεσίας καθώς και η άσκηση οποιοδήποτε επαγγέλματος²³⁴.
- Η συμμετοχή τους στην Κυβέρνηση²³⁵.
- Η ανάθεση σε αυτούς διοικητικά καθήκοντα.

²²⁹ Βλ. άρθρο 88 παράγραφος 2 του Συντάγματος

²³⁰ Μετά την αναθεώρηση του 2001 στο άρθρο 90 παράγραφος 5 προβλέπεται ότι οι προαγωγές στις θέσεις του προέδρου και του αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, με επιλογή μεταξύ των μελών του αντίστοιχου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει.

²³¹ Βλ. άρθρο 90 παράγραφος 1 του Συντάγματος

²³² Οι δικαστικοί λειτουργοί, έως και το βαθμό του εφέτη ή του αντεισαγγελέα εφετών και τους αντίστοιχους με αυτούς βαθμούς, αποχωρούν υποχρεωτικά από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το εξηκοστό πέμπτο έτος της ηλικίας τους και όλοι όσοι έχουν βαθμούς ανώτερους από αυτούς ή τους αντίστοιχους με αυτούς αποχωρούν υποχρεωτικά από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το εξηκοστό έβδομο έτος της ηλικίας τους, σύμφωνα με το άρθρο 88 παράγραφος 5 του Συντάγματος.

²³³ Οι περιπτώσεις αυτές όπως προβλέπεται στο άρθρο 88 του Συντάγματος βεβαιώνονται όπως νόμος ορίζει και αφού τηρηθούν οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 93 του Συντάγματος περί δημοσιότητας των συνεδριάσεων και ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολόγησης της απόφασης.

²³⁴ Βλ. άρθρο 89 παράγραφος 1 του Συντάγματος. Ωστόσο σύμφωνα με το ίδιο άρθρο παράγραφος 2 κατ' εξαίρεση επιτρέπεται στους δικαστικούς λειτουργούς να εκλέγονται μέλη της Ακαδημίας Αθηνών ή του διδακτικού προσωπικού ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και να μετέχουν σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, εφόσον η συμμετοχή τους αυτή προβλέπεται ειδικά από το νόμο. Νόμος προβλέπει την αντικατάσταση δικαστικών λειτουργών από άλλα πρόσωπα σε συμβούλια ή επιτροπές που συγκροτούνται ή σε έργα που ανατίθενται με δήλωση βούλησης ιδιώτη, εν ζωή ή αιτία θανάτου, εκτός από τις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου.

²³⁵ Εκτός της περίπτωσης του άρθρου 37 παράγραφος 3 του Συντάγματος, η οποία επιτρέπει στους ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς (Πρόεδρο ΕΣ, ή ΣτΕ ή Αρείου Πάγου) να διατελέσουν Πρωθυπουργοί για το σχηματισμό Κυβέρνησης, με σκοπό τη διάλυση της Βουλής και τη διενέργεια εκλογών.

- Η απεργία με οποιαδήποτε μορφή²³⁶
- Οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος²³⁷

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Η δικαιοσύνη απονέμεται από Δικαστήρια, τα οποία συνιστούν άμεσα όργανα του Κράτους, διότι τα θέματα λειτουργίας, οργάνωσης και δικαιοδοσίας τους ρυθμίζονται απευθείας από το Σύνταγμα.

Τα δικαστήρια διακρίνονται σε²³⁸:

- Τακτικά, τα οποία συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία και έχουν τη νομική κατάσταση του δικαστικού λειτουργού (άρθρα 88-91 του Σ).
- Ειδικά, τα οποία συγκροτούνται εν μέρει ή μόνον από δικαστές που δεν έχουν την ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού (π.χ. δικαστήριο λειών)
- Μικτά, τα οποία συγκροτούνται από δικαστικούς λειτουργούς και ενόρκους, δηλαδή απλούς πολίτες.
- Εξαιρετικά, τα οποία συνιστώνται σε περίπτωση που τεθεί σε εφαρμογή ο νόμος για την κατάσταση πολιορκίας.
- Έκτακτα, τα οποία απαγορεύονται ρητά από το Σύνταγμα²³⁹

Επίσης, με βάση τη δικαιοδοσία τους, τα δικαστήρια κατά το άρθρο 93 του Συντάγματος διακρίνονται σε διοικητικά, πολιτικά και ποινικά και οργανώνονται με ειδικούς νόμους.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές, καθώς και υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας κατά το άρθρο 94 παράγραφος 2 του Συντάγματος. Οι

²³⁶ Βλ. άρθρο 23 παράγραφος 2 του Συντάγματος.

²³⁷ Βλ. άρθρο 29 παράγραφος 3 του Συντάγματος.

²³⁸ Βλ. τη με αριθμό 224 υποσημείωση.

²³⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 8 εδάφιο β' του Σ ορίζεται ότι: *Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια, με οποιοδήποτε όνομα, δεν επιτρέπεται να συσταθούν.*

υποθέσεις αυτές αφορούν κυρίως διαφορές μεταξύ ιδιωτών (όπως π.χ. αγοροπωλησίες, διαζύγια, κληρονομικά, αδικοπραξίες, συμβάσεις, κ.α.).

Τα τακτικά πολιτικά δικαστήρια σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ΚΠολΔ ΠΔ 503/1985 Α 182) απαρτίζονται από:

- Ειρηνοδικεία
- Πρωτοδικεία (Μονομελή και Πολυμελή)
- Εφετεία

Άρειος Πάγος: Ανώτατο δικαστήριο, στην Αρμοδιότητα του οποίου υπάγονται οι αναιρέσεις κατά αποφάσεων οποιουδήποτε πολιτικού δικαστηρίου²⁴⁰.

Η ποινική δικαιοσύνη απονέμεται από τα τακτικά ποινικά δικαστήρια, σύμφωνα με το άρθρο 96 παράγραφος 1 του Συντάγματος. Στα δικαστήρια αυτά εκδικάζονται αξιόποινες πράξεις όπως ορίζονται στον Ποινικό Κώδικα και σε ειδικούς ποινικούς νόμους (εγκλήματα κατά της ζωής, της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας, πολιτειακών και πολιτικών οργάνων, κοκ).

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ ν.4620/2019 Α 96), ποινική δικαιοδοσία ασκούν τα εξής δικαστήρια:

- Πλημμελειοδικεία,
- Δικαστήρια των ανηλίκων,
- Μικτά ορκωτά δικαστήρια²⁴¹
- Εφετεία

Άρειος Πάγος: Ανώτατο δικαστήριο, το οποίο εκδικάζει ως ακυρωτικό δικαστήριο τις αιτήσεις αναίρεσης κατά των αποφάσεων και βουλευμάτων²⁴².

²⁴⁰ Βλ. άρθρο 20 του

²⁴¹ Σύμφωνα με το άρθρο 97 παράγραφος 1 του Συντάγματος τα κακούργηματα και τα πολιτικά εγκλήματα δικάζονται από μικτά ορκωτά δικαστήρια που συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές και ενόρκους, δηλαδή απλούς πολίτες.

²⁴² Βλ. άρθρο 10 του ΚΠΔ ν.4620/2019 (Α 96).

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 94 του Συντάγματος, οι διοικητικές διαφορές υπάγονται στην ενιαία δικαιοδοσία του Συμβουλίου της Επικρατείας και των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων, ενώ η, μεταξύ αυτών, κατανομή αρμοδιοτήτων επί των εν λόγω διαφορών, έχει ανατεθεί στον κοινό νομοθέτη, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας

Το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) ιδρύθηκε για πρώτη φορά το 1835 κατά το πρότυπο του γαλλικού *Conseil d'État*, με γνωμοδοτικές αρμοδιότητες αλλά διαθέτοντας και δικαστική δικαιοδοσία, δικάζοντας αμετάκλητα διοικητικές διαφορές²⁴³.

Στη συνέχεια, αφού καταργήθηκε δύο φορές, προβλέφθηκε για τρίτη φορά η σύστασή του στο Σύνταγμα του 1911, με σκοπό να αποτελέσει βασικό παράγοντα κατοχυρώσεως του Κράτους Δικαίου.

Δικαστικές αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας

Οι δικαστικές αρμοδιότητες του Συμβουλίου Επικρατείας ορίζονται καταρχήν στο Σύνταγμα. Συγκεκριμένα, στις παραγράφους α και β του άρθρου 95 ορίζονται ότι στην δικαιοδοσία του ΣτΕ ανήκουν ιδίως, η μετά από αίτηση:

- Ακύρωση των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή για παράβαση νόμου.
- Αναίρεση τελεσίδικων αποφάσεων των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων

Στο ΣτΕ δύναται επίσης να υπάγονται και υποθέσεις που αφορούν διοικητικές διαφορές ουσίας²⁴⁴ όταν αυτές προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα, είτε από νόμο (πχ. προσφυγές δημοσιών υπαλλήλων κατά αποφάσεων υποβιβασμού ή παύσης των υπηρεσιακών συμβουλίων σύμφωνα με το άρθρο 103 §4 Σ).

²⁴³ Βλ. τη με αριθμό 224 υποσημείωση.

²⁴⁴ Βλ. άρθρο 95 παράγραφος γ' του Συντάγματος.

Ένδικα βοηθήματα και μέσα

Για την εκδίκαση των ανωτέρων υποθέσεων δύναται να ασκούνται ενώπιον του ΣτΕ:

- Ένδικα βοηθήματα (α΄ βαθμός δικαιοδοσίας) τα οποία είναι η αίτηση ακύρωσης, η υπαλληλική προσφυγή, η παρέμβαση²⁴⁵ και η τριτανακοπή²⁴⁶.
- Ένδικα μέσα (β΄ βαθμός δικαιοδοσίας) τα οποία στρέφονται κατά δικαστικών αποφάσεων, είναι η αίτηση αναιρέσεως και η έφεση²⁴⁷.

Οργάνωση δικαστηρίου

Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου ασκούνται από την Ολομέλεια και τα έξι (6) Α΄, Β΄, Γ΄, Δ, Ε΄ και ΣΤ Τμήματα²⁴⁸ (δικαστικοί σχηματισμοί).

Η Ολομέλεια του ΣτΕ δύναται να λειτουργεί και ως δικαστήριο και ως Συμβούλιο.

Ολομέλεια

Με τη δικαστική αρμοδιότητα, η Ολομέλεια του ΣτΕ εκδικάζει υποθέσεις²⁴⁹:

- Γενικότερης σημασίας, οι οποίες λόγω της μεγάλης σπουδαιότητάς τους, εισάγονται σε αυτή με πράξη του Προέδρου.

²⁴⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 49 του ΠΔ 18/1989 (Α 8) «Οποιοσδήποτε έχει έννομο συμφέρον μπορεί να παρέμβει στη δίκη επί αιτήσεως ακυρώσεως, μόνο για τη διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης». Πρόκειται για τη δυνατότητα που παρέχεται σε τρίτα πρόσωπα (πλην των αρχικών διαδίκων) να συμμετέχουν στην ακυρωτική δίκη ως νέοι διάδικοι. Βλ. και Πρεβεδούρου, Ε. (2020, Νοέμβριος) *Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο – Συμμετοχή τρίτων στην ακυρωτική δίκη (Παρέμβαση, τριτανακοπή)*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από τον [ιστότοπο της Καθηγήτριας Δημοσίου Δικαίου Ευγενία Πρεβεδούρου](http://ιστότοπο.της.Καθηγήτριας.Δημοσίου.Δικαίου.Ευγενία.Πρεβεδούρου).

²⁴⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 51 του ΠΔ 18/1989 (Α 8) «Τρίτος, που βλέπεται από την ακυρωτική απόφαση, δικαιούται να την ανακόψει μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών, η οποία αρχίζει από την κοινοποίηση της απόφασης προς αυτόν, ή αφότου έλαβε γνώση της απόφασης με οποιοδήποτε άλλο τρόπο». Η τριτανακοπή θεωρείται ως η ύστατη ευκαιρία δικαστικής προστασίας για όσους βλέπτονται από την ακυρωτική απόφαση αλλά δεν μετείχαν στην ακυρωτική διαφορά. Για το λόγο αυτό, παρόλο που μοιάζει με ένδικο μέσο επειδή τυπικά ασκείται κατά δικαστικής απόφασης, θεωρείται ως ένδικο βοήθημα. Βλ και Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλας, & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr.

²⁴⁷ Η αναίρεση ασκείται από τον διάδικο που έχει συμμετάσχει σε δίκη, ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων ουσίας, και έχει ηττηθεί εν όλων ή εν μέρει και γι΄ αυτό διαθέτει έννομο συμφέρον για την άσκηση της. Η έφεση αποτελεί ένδικο μέσο ασκούμενο ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά των αποφάσεων που εκδίδονται επί των αιτήσεων ακυρώσεως που ανήκουν στην αρμοδιότητά του Τριμελούς Διοικητικού Εφετείου. Βλ και Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο. (Ε. Μπάλας, & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr.

²⁴⁸ Βλ. άρθρα 7 του ΠΔ 18/1989 (Α 8) και 12 παρ. 1 του Ν. 2145/1993 (Α 88)

²⁴⁹ Βλ. άρθρο 14 του ΠΔ 18/1989 (Α 8) και Γιαννακού, Φ. (χ.χ.). Οργάνωση και τρόπος λειτουργίας. Δικαστικοί σχηματισμοί. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από [ιστοσελίδα του Συμβουλίου Επικρατείας](http://ιστοσελίδα.του.Συμβουλίου.Επικρατείας).

- Οι οποίες παραπέμπεται ενώπιόν της με απόφαση Τμήματος,
- Σχετικές με την επίλυση ζητήματος αναρμοδιότητας των Τμημάτων.

Επίσης, όταν ένα Τμήμα κρίνει διάταξη τυπικού νόμου αντισυνταγματική παραπέμπει υποχρεωτικά το ζήτημα στην ολομέλεια, εκτός αν αυτό έχει κριθεί με προηγούμενη απόφαση της ολομέλειας ή του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου²⁵⁰.

Η ολομέλεια του Συμβουλίου όταν συνεδριάζει δημόσια, ως δικαστήριο, συντίθεται από τον Πρόεδρο, τους αντιπροέδρους, τους συμβούλους, δύο παρέδρους και το γραμματέα. Για την ύπαρξη απαρτίας απαιτείται πάντως να παρίστανται δέκα επτά (17) μέλη με αποφασιστική ψήφο». Ο αριθμός των μελών πρέπει πάντοτε να διατηρείται περιττός. Αν τα προσερχόμενα στη συνεδρίαση μέλη σχηματίζουν άρτιο αριθμό, αποχωρεί ο νεότερος σύμβουλος και αν αυτός είναι εισηγητής στη δικαζόμενη υπόθεση, ο αμέσως αρχαιότερός του, για να διατηρηθεί ο αριθμός περιττός²⁵¹.

Τμήματα²⁵²

Τμήμα Α΄: Εκδικάζει διαφορές οι οποίες προκύπτουν από την εφαρμογή της νομοθεσίας για την κοινωνική προστασία.

Τμήμα Β΄: Υπάγονται τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που αφορούν διαφορές οι οποίες προκύπτουν από την εφαρμογή της νομοθεσίας για οικονομικού-λογιστικού χαρακτήρα θέματα όπως φόροι, δασμοί, εισφορές κοκ.

Τμήμα Γ΄: Έχει την ευθύνη εκδίκασης υποθέσεων που σχετίζονται με την οργάνωση και λειτουργία της δημόσιας διοίκησης καθώς και με την υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων του δημοσίου (ανεξάρτητα από τη φύση της υπαλληλικής σχέσης). Στο Γ΄ Τμήμα υπάγονται επίσης οι κατά το Σύνταγμα και το νόμο προσφυγές υπαλλήλων καθώς επίσης και οι αιτήσεις αναιρέσεως που αφορούν τον έλεγχο του κύρους των νομαρχιακών, δημοτικών και κοινοτικών εκλογών.

Τμήμα Δ΄: Εκδικάζει υποθέσεις που αφορούν διαφορές οι οποίες δεν ανήκουν στην αρμοδιότητα των άλλων Τμημάτων (γενική αρμοδιότητα), όπως είναι ιδίως οι

²⁵⁰ Βλ. άρθρο 100 παράγραφος 5 του Συντάγματος.

²⁵¹ Βλ. άρθρο 8 του ΠΔ 18/1989 (Α 8)

²⁵² Βλ. ΠΔ 361/2001 (Α 224).

σχετικές με την άσκηση κάθε είδους επαγγέλματος ή επιχείρησης, τις επιδοτήσεις, επενδύσεις και κάθε είδους ενισχύσεις για αναπτυξιακούς σκοπούς, την ιθαγένεια κ.α. Στο Τμήμα αυτό υπάγονται και οι αιτήσεις ακυρώσεως κατά πράξεων της διαδικασίας που προηγείται της σύναψης σύμβασης του Δημοσίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, με την επιφύλαξη σχετικών διατάξεων για τη σύναψη συμβάσεων προμήθειας αγαθών.

Τμήμα Ε΄: υπάγονται τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που αφορούν διαφορές οι οποίες προκύπτουν από την εφαρμογή της νομοθεσίας για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, τη δόμηση γενικά, μεταλλεία, λατομεία, εγκατάσταση κεραιών μέσων επικοινωνίας, αιγιαλό και παραλία κοκ. Επίσης στο Ε΄ Τμήμα υπάγονται και η επεξεργασία των κανονιστικών διαταγμάτων, και η έγκριση κάθε διαχειριστικής δαπάνης.

Τμήμα ΣΤ΄: εκδικάζει υποθέσεις οι οποίες προκύπτουν από την εφαρμογή της νομοθεσίας για τις διοικητικές συμβάσεις, (με την επιφύλαξη ειδικότερων διατάξεων), αναγκαστικές απαλλοτριώσεις και επιτάξεις, στρατολογία, τις κάθε είδους αποδοχές και χρηματικές αξιώσεις που συνδέονται με την πρόσληψη, υπηρεσιακή κατάσταση και λύση της σχέσης του προσωπικού γενικά του Δημοσίου, καθώς και τη διοικητική εκτέλεση γενικά, ανεξάρτητα από τη νομοθεσία που διέπει το σχετικό τίτλο.

Συγκρότηση

Το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει έναν (1) Πρόεδρο, δέκα Αντιπρόεδρους και πενήντα (50) Συμβούλους²⁵³.

Στο δικαστικό προσωπικό του Συμβουλίου της Επικρατείας ανήκουν και οι πενήντα πέντε (55) Πάρεδροι και οι σαράντα δύο (42) Εισηγητές.

Ο Πρόεδρος έχει τη γενική διεύθυνση των εργασιών του Συμβουλίου και το εκπροσωπεί στις σχέσεις του με τις δημόσιες αρχές. Επίσης, προϊστάται της

²⁵³ Γιαννακού, Φ. (χ.χ.). Οργάνωση και τρόπος λειτουργίας. Δικαστικοί σχηματισμοί. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από [Ιστοσελίδα του Συμβουλίου Επικρατείας](#).

Ολομέλειας, ενώ μπορεί να προΐσταται και σε οποιοδήποτε Τμήμα, κάτι το οποίο όμως δεν συμβαίνει στην πράξη²⁵⁴.

Κάθε Αντιπρόεδρος προΐσταται ενός από τα Τμήματα του Συμβουλίου και δύναται να αναπληρώνει κατά σειρά αρχαιότητας τον Πρόεδρο όταν ελλείπει, απουσιάζει ή κωλύεται.

Ο Πρόεδρος και οι Σύμβουλοι έχουν αποφασιστική ψήφο. Οι πάρεδροι ασκούν ιδίως έργα εισήγησης και μετέχουν στις συνεδριάσεις του Δικαστηρίου με ψήφο συμβουλευτική. Οι εισηγητές βοηθούν τους Συμβούλους και τους Παρέδρους στην προπαρασκευή και διάγνωση των υποθέσεων²⁵⁵.

Γενική Επιτροπεία των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων

Σύμφωνα με το άρθρο 90 του Συντάγματος προβλέπεται η παρακολούθηση και ο έλεγχος της λειτουργίας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων καθώς και η υποβοήθηση του έργου τους, οι οποίες ασκούνται μέσω της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων, από ιδιαίτερο Κλάδο ανώτατων δικαστικών λειτουργιών²⁵⁶.

Συγκεκριμένα, στον κλάδο αυτό ανήκουν²⁵⁷:

- Μία (1) θέση **Γενικού Επιτρόπου**, ο οποίος εξομοιώνεται βαθμολογικά, με τον Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας, τον Πρόεδρο και τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και τον Πρόεδρο και τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.
- Μία (1) θέση **Επιτρόπου**, ο οποίος εξομοιώνεται βαθμολογικά, με τους Αντιπροέδρους του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου και

²⁵⁴ Βλ. άρθρο 2 του ΠΔ 18/1989 (Α 8) και Γιαννακού, Φ. (χ.χ.). Οργάνωση και τρόπος λειτουργίας. Δικαστικοί σχηματισμοί. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από [Ιστοσελίδα του Συμβουλίου Επικρατείας](#).

²⁵⁵ Βλ. άρθρο 3 του ΠΔ 18/1989 (Α 8) και Γιαννακού, Φ. (χ.χ.). Οργάνωση και τρόπος λειτουργίας. Δικαστικοί σχηματισμοί. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από [Ιστοσελίδα του Συμβουλίου Επικρατείας](#).

²⁵⁶ Φουντουλάκη, Ε. (χ.χ.). Γενική Επιτροπεία της Επικρατείας των Τ.Δ.Δ. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από [Ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Επικρατείας](#).

²⁵⁷ Βλ. τη με αριθμό 256 υποσημείωση

- Δύο (2) θέσεις **Αντεπιτρόπων**, οι οποίοι εξομοιώνονται βαθμολογικά, με τους Συμβούλους της Επικρατείας, τους Αρεοπαγίτες, τους Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου και τους Συμβούλους και Αντεπιτρόπους του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων, επικουρούμενος από τον Επίτροπο και τους δύο Αντεπιτρόπους, ασκεί κυρίως διοικητικές αρμοδιότητες, χωρίς ανάμειξη στο δικαιοδοτικό έργο, ενώ λειτουργεί και ως ο συνδετικός κρίκος μεταξύ των ΔΔ και του Συμβουλίου της Επικρατείας²⁵⁸.

Διοικητικά Δικαστήρια

Η οργάνωση και λειτουργία των διοικητικών δικαστηρίων (ΔΔ) προβλέπεται στον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ, ν.2717/1999, Α 97). Σύμφωνα να το άρθρο 2 του Κώδικα η εκδίκαση των διοικητικών διαφορών ουσίας ανήκει στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, εκτός εκείνων που η εκδίκασή τους έχει ανατεθεί, με ειδική διάταξη νόμου, σε άλλα διοικητικά δικαστήρια.

Επίσης τα ΔΔ δύναται να εκδικάζουν και ακυρωτικές διαφορές η εκδίκαση των οποίων διέπεται από τις διατάξεις του Π.Δ. 18/1989 (Α' 8), και έχουν μεταφερθεί στα δικαστήρια αυτά, από το Συμβούλιο της Επικρατείας, με νόμο.

Η δικαστήρια συγκροτούνται από τακτικούς διοικητικούς δικαστές που διαθέτουν προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία. Διακρίνονται σε:

- Διοικητικά Πρωτοδικεία (Μονομελή και Τριμελή)
- Διοικητικό Εφετεία (Μονομελή και Τριμελή)

Οι βαθμοί των δικαστών είναι: Πρόεδρος Εφετών, Εφέτης, Πρόεδρος Πρωτοδικών, Πρωτοδίκης και Πάρεδρος παρά Πρωτοδίκες²⁵⁹.

Αρμοδιότητες

Καθ' ύλην²⁶⁰:

²⁵⁸ Βλ. τη με αριθμό 256 υποσημείωση.

²⁵⁹ Βλ. τη με αριθμό 38 υποσημείωση.

Μονομελές Πρωτοδικείο

Εκδίκαση σε πρώτο βαθμό:

- Φορολογικές και τελωνειακές εν γένει διαφορές, των οποίων το αντικείμενο δεν υπερβαίνει τις εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ.
- Χρηματικές διαφορές, των οποίων το αντικείμενο δεν υπερβαίνει το ποσό των εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ.

Ανέκκλητες²⁶¹ αποφάσεις Προέδρου Πρωτοδίκη²⁶²

- Διαφορές ουσίας που προκύπτουν από άρνηση χορήγησης βεβαιώσεων (φορολογικών ή ασφαλιστικών), προσωρινή παύση λειτουργίας καταστημάτων, άρνηση θεώρησης φορολογικών βιβλίων κ.α.
- Διαφορές που προκύπτουν από αναστολή λειτουργίας επαγγελματικών εγκαταστάσεων επιτηδευματιών, αφαίρεση πινακίδων και αδειών κυκλοφορίας μεταφορικών μέσων, μέτρων που εφαρμόζει η Διοίκηση για διασφάλιση των συμφερόντων του Δημοσίου σε περιπτώσεις φοροδιαφυγής, κ.α.

Τριμελές Πρωτοδικείο:

Εκδίκαση σε πρώτο βαθμό:

- Διοικητικές Διαφορές ουσίας (γενική αρμοδιότητα)
- Φορολογικές και τελωνειακές εν γένει διαφορές, των οποίων το αντικείμενο υπερβαίνει το ποσό των εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ και μέχρι του ποσού των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ.

Μονομελές Διοικητικό Εφετείο

Εκδίκαση σε δεύτερο βαθμό:

- Πρωτόδικες αποφάσεις που έχουν εκδοθεί από το Μονομελές Πρωτοδικείο

²⁶⁰ Βλ. άρθρο 6 του Κ.Δ.Δ. (2717/1999, Α 97).

²⁶¹ Δεν υπόκεινται σε έφεση. Βλ. άρθρο 92 του Κ.Δ.Δ.

²⁶² Βλ. για περισσότερα άρθρο 6 παράγραφο 2 περίπτωση δ του Κ.Δ.Δ. (2717/1999, Α 97).

Τριμελές Διοικητικό Εφετείο

Εκδίκαση σε πρώτο και δεύτερο βαθμό:

- Διαφορές από δημόσιες συμβάσεις
- Φορολογικές και τελωνειακές εν γένει διαφορές, των οποίων το αντικείμενο το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000).

Εκδίκαση σε δεύτερο βαθμό:

- Διοικητικές διαφορές ουσίας (τριμελές)

Κατά τόπο²⁶³

Ο γενικός κανόνας ορίζει αρμόδιο στον πρώτο, ή πρώτο και τελευταίο, βαθμό να είναι το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου εδρεύει η αρχή από πράξη, παράλειψη ή υλική ενέργεια οργάνου της οποίας δημιουργήθηκε η διαφορά.

Ένδικα βοηθήματα και μέσα

Για την εκδίκαση των ανωτέρων υποθέσεων δύναται να ασκούνται ενώπιον των ΔΔ:

- Ένδικα βοηθήματα (α' βαθμός δικαιοδοσίας) η προσφυγή²⁶⁴, η αγωγή²⁶⁵, η ανακοπή εκτέλεσης του ΚΔΔ.
- Ένδικα μέσα (β' βαθμός δικαιοδοσίας) τα οποία στρέφονται κατά δικαστικών αποφάσεων είναι η έφεση, η ανακοπή ερημοδικίας, η αίτηση αναθεώρησης, η τριτανακοπή και η αίτηση διόρθωσης ή ερμηνείας²⁶⁶. Το ένδικο μέσο της έφεσης εκδικάζεται από το αρμόδιο δευτεροβάθμιο δικαστήριο. Τα ένδικα μέσα της ανακοπής ερημοδικίας, της αίτησης αναθεώρησης, της

²⁶³ Βλ. άρθρο 7 του Κ.Δ.Δ. (2717/1999, Α 97).

²⁶⁴ Βλ. άρθρο 63 του Κ.Δ.Δ. σύμφωνα με το οποίο οι εκτελεστές ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις, από τις οποίες δημιουργούνται κατά νόμο διοικητικές διαφορές ουσίας, υπόκεινται σε προσφυγή.

²⁶⁵ Αγωγή είναι το ένδικο βοήθημα που ασκείται ενώπιον των ΤΔΔ, με το οποίο ένας ιδιώτης ζητεί από το δικαστήριο να του αναγνωριστεί χρηματική αξίωση ή να του καταβληθεί χρηματικό ποσό που του οφείλει το Δημόσιο ή ΝΠΔΔ από οποιαδήποτε έννομη σχέση δημοσίου δικαίου. Με την αίτηση ακύρωσης, την προσφυγή και την ανακοπή ακυρώνονται πράξεις ή παραλείψεις της Διοίκησης, ενώ με την αγωγή ζητούνται χρήματα [Σ. Μητσιοπούλου, Η αγωγή στη διοικητική δίκη. Δικονομικά και ουσιαστικά ζητήματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019] Στο Πρεβεδούρου, Ε. (2020, Νοέμβριος). Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο. Τα ένδικα βοηθήματα στη διοικητική δικονομία. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από [ιστότοπο της Καθηγήτριας Δημοσίου Δικαίου Ευγενία Πρεβεδούρου.](#)

²⁶⁶ Βλ. άρθρο 81 του Κ.Δ.Δ. (2717/1999, Α 97).

τριτανακοπής, και της αίτησης διόρθωσης ή ερμηνείας εκδικάζονται από το δικαστήριο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση²⁶⁷.

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Από το Σύνταγμα προβλέπεται η οργάνωση και η λειτουργία των εξής δικαστηρίων:

- Αγωγών Κακοδικίας (άρθρο 99 §1 Σ),
- Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (άρθρο 100 Σ),
- Συμβούλιο της Επικρατείας, (άρθρο 95 Σ), και
- Ελεγκτικό Συνέδριο (άρθρο 98 Σ).

Ελεγκτικό Συνέδριο

Το Ελεγκτικό έχει διττό χαρακτήρα. Σύμφωνα με το άρθρο 98 του Συντάγματος από τη μια πλευρά είναι επιφορτισμένο με γνωμοδοτικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες που αφορούν κυρίως στον δημοσιονομικό έλεγχο των δαπανών του Κράτους, λειτουργώντας ως διοικητικό όργανο²⁶⁸ και από την άλλη πλευρά συνιστά το ανώτατο Δημοσιονομικό Δικαστήριο μιας και αποτελεί πλήρη και αυτοτελή δικαιοδοτικό κλάδο²⁶⁹. Συνέπεια αυτού, είναι ότι οι δικαστικοί σχηματισμοί του Ελεγκτικού Συνεδρίου βρίσκονται εκτός της οργάνωσης των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, ανώτατο δικαστήριο των οποίων αποτελεί το Συμβούλιο της Επικρατείας.

Δικαστικές αρμοδιότητες του ΕΣ

Το ΕΣ ως δικαστήριο εκδικάζει²⁷⁰:

²⁶⁷ Βλ. άρθρο 82 του Κ.Δ.Δ. (2717/1999 Α 97)

²⁶⁸ Για τις ελεγκτικές και γνωμοδοτικές αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου βλ. την ενότητα Ελεγκτικό Συνέδριο σ. 34.

²⁶⁹ Βλ. άρθρο 1 του Οργανικού Νόμου του ΕΣ (ν.4820/2020 Α 130)

²⁷⁰ Βλ. άρθρο 98, παράγραφοι ζ και στ' του Συντάγματος.

- Διαφορές σχετικά με την απονομή συντάξεων, καθώς και με τον έλεγχο των λογαριασμών των δημόσιων υπολόγων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων.
- Υποθέσεις που αναφέρονται στην ευθύνη των πολιτικών ή στρατιωτικών δημόσιων υπαλλήλων, καθώς και των υπαλλήλων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου για κάθε ζημία που από δόλο ή αμέλεια προκλήθηκε στο Κράτος, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή σε άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Η δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου ασκείται από την Ολομέλεια και τα Τμήματά του. Το Ελεγκτικό Συνέδριο, όταν δικάζει σε Ολομέλεια, έχει χαρακτήρα ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου, διότι οι αποφάσεις του είναι ανέκκλητες, δεν υπόκεινται δηλαδή σε κανένα ένδικο μέσο εκτός από την αίτηση για επανάληψη της διαδικασίας (Ακριβοπούλου & Ανθόπουλος, 2015). Ως εκ τούτου, στην Ολομέλεια υπάγεται η εκδίκαση των αιτήσεων αναίρεσης που ασκούνται κατά των οριστικών αποφάσεων των Τμημάτων, καθώς και των προδικαστικών παραπομπών για επίλυση γενικότερης σημασίας ζητημάτων. Τα Τμήματα έχουν το τεκμήριο της αρμοδιότητας για την εκδίκαση κάθε αίτησης δικαστικής προστασίας που εισάγεται στο Ελεγκτικό Συνέδριο²⁷¹.

Συγκρότηση

Το Ελεγκτικό Συνέδριο αποτελείται από:

Ένα (1) Πρόεδρο, δέκα (10) Αντιπροέδρους, σαράντα (40) Συμβούλους, πενήντα (50) Παρέδρους και πενήντα (50) Εισηγητές στους οποίους περιλαμβάνονται και οι δόκιμοι Εισηγητές²⁷².

Οργάνωση Δικαστηρίου

Το ΕΣ λειτουργεί σε Ολομέλεια και Τμήματα.

²⁷¹ Βλ. άρθρο 3 του ν. 4700/2020 Α 127

²⁷² Βλ. άρθρο 13 του Οργανικού Νόμου του ΕΣ (ν.4820/2020 Α 130)

Η πλήρης Ολομέλεια αποτελείται από τον Πρόεδρο, τους Αντιπροέδρους και τους Συμβούλους. Η Ολομέλεια λειτουργεί σε μείζονα και σε τρεις (3) ελάχιστον σχηματισμούς²⁷³.

Ο Πρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου μπορεί να εισάγει υποθέσεις απευθείας στη μείζονα Ολομέλεια, λόγω μείζονος σπουδαιότητας.

Στο Ελεγκτικό Συνέδριο λειτουργούν επίσης δέκα (10) Τμήματα. Από αυτά, τα επτά (7) ασκούν δικαιοδοτικές αρμοδιότητες, ενώ δύο έχουν ελεγκτικές αρμοδιότητες και ένα γνωμοδοτικές²⁷⁴.

Κάθε Τμήμα αποτελείται από έναν (1) Αντιπρόεδρο ή τον νόμιμο αναπληρωτή του, ως Πρόεδρο, δύο (2) Συμβούλους και δύο (2) Παρέδρους. Ο Πρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου μπορεί να προεδρεύει και σε οποιοδήποτε Τμήμα. Οι Πάρεδροι μετέχουν στα Τμήματα με γνώμη συμβουλευτική. Όταν το Τμήμα λειτουργεί με επταμελή σύνθεση, προστίθενται στη σύνθεσή του δύο (2) Σύμβουλοι²⁷⁵.

Η κατανομή των υποθέσεων δικαιοδοτικού χαρακτήρα στα επτά Τμήματα του ΕΣ, σύμφωνα με το άρθρο 24 του Οργανικού Νόμου του ΕΣ (4820/2021 Α 130) έχει ως εξής:

Πρώτο Τμήμα: Οι καταλογιστικές διαφορές Δημοσίου και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που ανήκουν στο Δημόσιο, καθώς και οι διαφορές από επιχορηγήσεις και κάθε είδους χρηματοδοτήσεις του Δημοσίου προς νομικά πρόσωπα ή ιδιώτες.

Δεύτερο Τμήμα: Οι καταλογιστικές διαφορές οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που ανήκουν σε αυτά, καθώς και οι διαφορές από επιχορηγήσεις και κάθε είδους χρηματοδοτήσεις των ανωτέρω προς νομικά πρόσωπα ή ιδιώτες.

Τρίτο Τμήμα: Εφέσεις και εφέσεις αγωγές σε συνταξιοδοτικές υποθέσεις πολιτικών συνταξιούχων.

²⁷³ Βλ. άρθρο 18 του Οργανικού Νόμου του ΕΣ (ν.4820/2020 Α 130)

²⁷⁴ Βλ. άρθρο 22 του Οργανικού Νόμου του ΕΣ (ν.4820/2020 Α 130)

²⁷⁵ Βλ. άρθρο 23 του Οργανικού Νόμου του ΕΣ (ν.4820/2020 Α 130)

Τέταρτο Τμήμα: Αγωγές σε συνταξιοδοτικές υποθέσεις πολιτικών συνταξιούχων.

Πέμπτο Τμήμα: Εφέσεις και εφέσεις αγωγές σε συνταξιοδοτικές υποθέσεις στρατιωτικών συνταξιούχων.

Έκτο Τμήμα: Αγωγές σε συνταξιοδοτικές υποθέσεις στρατιωτικών συνταξιούχων.

Έβδομο Τμήμα: Οι διαφορές από την άσκηση του προσυμβατικού ελέγχου και οι καταλογιστικές διαφορές από δημοσιονομικές διορθώσεις και ανακτήσεις σε βάρος υπόχρεων δημόσιας λογοδοσίας.

Ένδικα βοηθήματα και μέσα

Τα εισαγωγικά βοηθήματα για την εκδίκαση των υποθέσεων ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι η έφεση, η οποία αφορά έλεγχο τόσο νομιμότητας όσο και ουσίας.

Οι αποφάσεις που εκδίδονται επί ανακοπής εκτέλεσης υπόκεινται στα ένδικα μέσα της αίτησης αναίρεσης, της αίτησης αναθεώρησης, της αίτησης διόρθωσης ή ερμηνείας, της ανακοπής ερημοδικίας και της τριτανακοπής²⁷⁶.

Γενική Επιτροπεία της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Η Γενική Επιτροπεία του ΕΣ, λειτουργεί ως εισαγγελική αρχή η οποία δρα ενιαία και αδιαίρετα υπέρ του δημοσίου συμφέροντος.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του Οργανικού Νόμου του ΕΣ (4820/2021) η Γενική Επιτροπεία συμμετέχει στην άσκηση της δικαιοδοτικής και γνωμοδοτικής λειτουργίας του Δικαστηρίου, συμβάλλοντας στην τήρηση των αρχών της δίκαιης δίκης, καθώς και στη διασφάλιση της ενότητας της νομολογίας του και στον σεβασμό του εύρους της δικαιοδοσίας του. Μεριμνά ιδίως, για τη δίκαιη απόδοση ευθυνών στις περιπτώσεις που κινεί τη δικαστική διαδικασία καταλογισμού.

Το έργο της ασκείται από τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας, τον Επίτροπο Επικρατείας, πέντε (5) Αντεπιτρόπους Επικρατείας, τέσσερις (4) Παρέδρους της Γενικής Επικρατείας και οκτώ (8) Εισηγητές της Γενικής Επικρατείας²⁷⁷.

²⁷⁶ βλ. άρθρο 152 του ν. 4270/2000

Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας

Σύμφωνα με το άρθρο 99 του Συντάγματος προβλέπεται η λειτουργία ειδικού δικαστηρίου για την εκδίκαση αγωγών κακοδικίας κατά δικαστικών λειτουργών, «όπως νόμος ορίζει». Ο νόμος αυτός είναι ο 693/1977 (Α 262) «Περί εκδικάσεως αγωγών κακοδικίας».

Με βάση το παραπάνω νομικό πλαίσιο το δικαστήριο αυτό συγκροτείται από:

- τον (1) Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως Πρόεδρό του,
- και από (1) ένα σύμβουλο της Επικρατείας, (1) έναν αρεοπαγίτη, ένα (1) σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου,
- (2) δύο τακτικούς καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της Χώρας και
- (2) δύο δικηγόρους, μέλη του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου των δικηγόρων, ως μέλη, που ορίζονται με κλήρωση²⁷⁸.

Επισημαίνεται, ότι αν και ο ανωτέρω δικαστικός σχηματισμός αποτελείται από άρτιο αριθμό μελών, οκτώ (8) για την ακρίβεια, οι συμπληρωματικές διατάξεις του ίδιου άρθρου (99 παρ. 2 Σ), εξαιρούν το μέλος που ανήκει στο σώμα ή τον κλάδο της δικαιοσύνης που για ενέργεια ή παράλειψη λειτουργών του καλείται να αποφανθεί το δικαστήριο, με αποτέλεσμα να πρόκειται εν τέλει για ένα δικαστήριο με (7) επταμελή σύνθεση²⁷⁹.

Με το ίδιο σκεπτικό, αυτό της διαφύλαξη της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας, προβλέπεται ακόμη, ότι εφόσον πρόκειται για αγωγή κακοδικίας κατά μέλους του Συμβουλίου της Επικρατείας ή λειτουργών των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, στο ειδικό αυτό δικαστήριο προεδρεύει ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου²⁸⁰.

Αγωγές κακοδικίας έχουμε όταν οι δικαστικοί λειτουργοί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, λειτουργούν με δόλο ή επιδεικνύουν βαρεία αμέλεια ή αρνούνται

²⁷⁷ Βλ. άρθρο 14 του του Οργανικού Νόμου του ΕΣ (ν.4820/2020 Α 130).

²⁷⁸ Βλ. άρθρο 99 παράγραφος 1 του Συντάγματος

²⁷⁹ Βλ. και άρθρο 3 του ν. 693/1977 (Α 262)

²⁸⁰ Βλ. άρθρο 99 παράγραφο 2 του Συντάγματος.

αδικαιολογήτως να αποφανθούν επί νομίμως υποβαλλομένων αιτήσεων των διαδίκων ή παρεκκύνουν αδικαιολογήτως την έκδοση αποφάσεων ενώ υφίσταται η απαιτούμενη δικονομική ωριμότητα, επικαλούμενοι οποιαδήποτε πρόφαση ή ασάφεια του νόμου, με αποτέλεσμα να προκύπτει ζημιά για τον ενάγοντα²⁸¹.

Σε αγωγές κακοδικίας δεν υποβάλλονται²⁸²:

- Τα μέλη του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου (άρθρο 100 Συντάγματος).
- Τα μέλη των δικαστηρίων που κρίνουν περί του κύρους των δημοτικών και κοινοτικών εκλογών,
- Οι δικαστικοί λειτουργοί, οι μετέχοντες συμβουλίων, οι αποφαινόμενοι επί θεμάτων υπηρεσιακής εν γένει καταστάσεως δικαστικών λειτουργών και δικαστικών υπαλλήλων,
- Τα μέλη του Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας για αποφάσεις που εκδίδει επί κακοδικίας.

Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο

Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (ΑΕΔ) προβλέπεται στο άρθρο 100 του Συντάγματος. Δεν ανήκει σε έναν από τους κλάδους της δικαιοσύνης αλλά έχει ειδική δικαιοδοσία. Το ΑΕΔ δεν θεωρείται ανώτερο από τα αντίστοιχα ανώτατα δικαστήρια κάθε κλάδου (ΣτΕ, ΑΠ και ΕΣ), και η σχέση του με τα άλλα δικαστήρια αναφέρεται από τις ειδικότερες αρμοδιότητες που του έχει αναθέσει ο συνταγματικός νομοθέτης²⁸³. Οι δε αποφάσεις του είναι αμετάκλητες²⁸⁴, δεν υπόκειται δηλαδή σε κανένα ένδικο μέσο και από τη δημοσίευσή τους ισχύουν για όλους^{285 286}.

Αρμοδιότητες

²⁸¹ Βλ. άρθρο 6 του ν. 693/1977 (Α 262).

²⁸² Βλ. άρθρο 7 του ν. 693/1977 (Α 262).

²⁸³ Βλ. τη με αριθμό 224 υποσημείωση.

²⁸⁴ Βλ. άρθρο 100 παράγραφος 4 του Συντάγματος.

²⁸⁵ Βλ. τη με αριθμό 224 υποσημείωση

²⁸⁶ Κατ' εξαίρεση οι απορριπτικές αποφάσεις του δικαστηρίου οι οποίες εκδίδονται επί ενστάσεων κατά του κύρους των βουλευτικών εκλογών ισχύουν μόνο μεταξύ των διαδίκων. Βλ. και Σπηλιωτόπουλος, Ε. (2017). Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου. (15η εκδ., Τόμ. Ι). Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ.

Στο ΑΕΔ έχουν ανατεθεί οι εξής υποθέσεις²⁸⁷:

- α) Ο έλεγχος και η εκδίκαση των βουλευτικών εκλογών, κατά του κύρους των οποίων ασκούνται ενστάσεις που αναφέρονται είτε σε εκλογικές παραβάσεις σχετικές με την ενέργεια των εκλογών είτε σε έλλειψη των νόμιμων προσόντων.
- β) Ο έλεγχος του κύρους και των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος²⁸⁸.
- γ) Η κρίση για τα ασυμβίβαστα ή την έκπτωση βουλευτή²⁸⁹.
- δ) Η άρση των συγκρούσεων μεταξύ των δικαστηρίων και των διοικητικών αρχών ή μεταξύ του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων αφενός και των αστικών και ποινικών δικαστηρίων αφετέρου ή, τέλος, μεταξύ του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των λοιπών δικαστηρίων.
- ε) Η άρση της αμφισβήτησης για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, αν εκδόθηκαν γι' αυτές αντίθετες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου.
- στ) Η άρση της αμφισβήτησης για το χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικά παραδεδεγμένων²⁹⁰.

Συγκρότηση

Το δικαστήριο συγκροτείται από έντεκα (11) μέλη, τους Προέδρους του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, από τέσσερις συμβούλους της Επικρατείας και από τέσσερις αρεοπαγίτες, που ορίζονται ως μέλη με κλήρωση κάθε δύο χρόνια. Στο δικαστήριο αυτό προεδρεύει ο αρχαιότερος από τους Προέδρους του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Αρείου Πάγου²⁹¹.

²⁸⁷ Βλ. άρθρο 100 παράγραφος 1 του Συντάγματος.

²⁸⁸ Που ενεργείται κατά το άρθρο 44 παράγραφος 2 του Συντάγματος

²⁸⁹ Κατά τα άρθρα 55 παράγραφος 2 και 57 του Συντάγματος

²⁹⁰ Στην περίπτωση που ο κανόνας χαρακτηριστεί ως κανόνας διεθνούς δικαίου τότε αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύει από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου, σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφο 1 του Συντάγματος.

²⁹¹ Βλ. άρθρο 100 παράγραφος 2 του Συντάγματος

Αν το δικαστήριο εξετάζει θέματα άρσης σύγκρουσης καθηκόντων (περίπτωση δ΄) ή της άρσης αμφισβήτησης για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου (περίπτωση ε΄), μετέχουν στη σύνθεση του δικαστηρίου και δύο τακτικοί καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της Χώρας, οι οποίοι ορίζονται με κλήρωση²⁹².

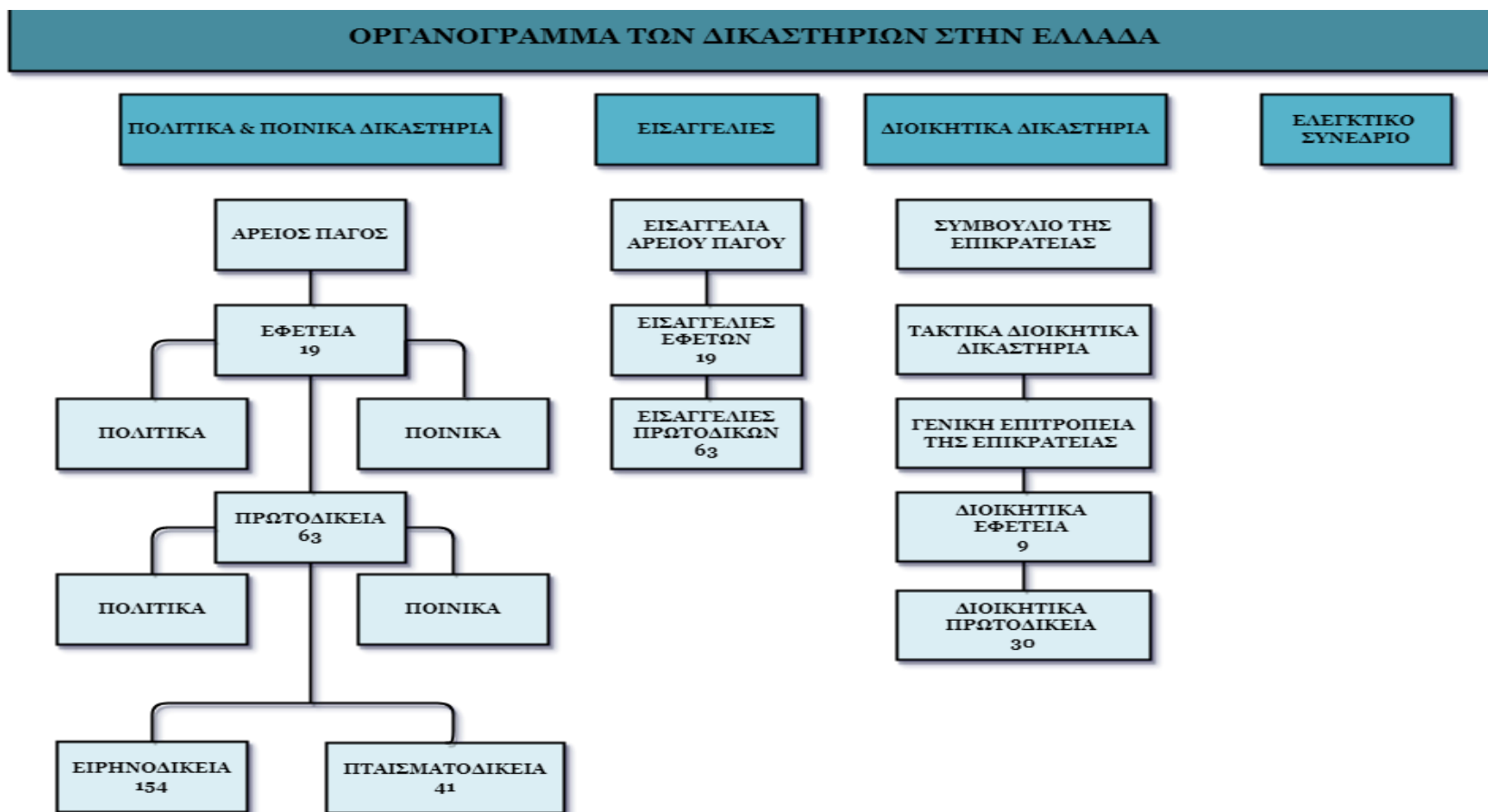
Ένδικα βοηθήματα

Για την εκδίκαση των υποθέσεων που επιλαμβάνεται το ΑΕΔ ασκείται το ένδικο βοήθημα της αίτησης ή ένστασης είτε από φυσικό πρόσωπο είτε από το νομικό (διοικητικό όργανο) είτε κατόπιν παραπεμπτικής απόφασης άλλου δικαστηρίου²⁹³.

²⁹² Βλ. τη με αριθμό 291 υποσημείωση.

²⁹³ Βλ. άρθρο 7 του ν.345/1976 (Α 141).

Σχήμα 3: Η σχηματική οργάνωση των Δικαστηρίων στην Ελλάδα (Πηγή: Υπουργείο Δικαιοσύνης, πρόσβαση Μάρτιος 2022).

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Lasswell, H. (1956). *The Decision Process: Seven Categories of Functional Analysis*. University of Maryland, Bureau of Governmental Research, College Park .

Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4622/2019. (2019). *Αιτιολογική Έκθεση* .

Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4765/2021 (Α 61). (2020). *Αιτιολογική Έκθεση*. Αθήνα.

Ακριβοπούλου, Χ. Μ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). *Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο*. (Ε. Μπάλτα , & Α. Κ. Κοκολάκης, Επιμ.) Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων. www.kallipos.gr:
https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/2532/7/00_master_document_anthopoulos_2_final.pdf

Αλιβιζάτος, Ν. (2019). Αναθεώρηση 2019: Ποιο ήταν το κλειδί της επιτυχίας. *Εφημερίδα Καθημερινή*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022

Βενιζέλος, Ε. (2007). *Οι ανεξάρτητες αρχές μεταξύ θεσμικών εγγυήσεων και πολιτικών προκλήσεων*. Ανάκτηση από τοποθεσία web του Ευάγγελου Βενιζέλου:
<https://www.evenizelos.gr/127-programm-proposals/state/transparency/1115-2009-05-01-11-03-44.html>

Βενιζέλος, Ε. (2021). *Προβλήματα κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ Ανεξάρτητων Αρχών: Μια πρόταση για τη νομοθετική εισαγωγή κανόνα κατανομής και δικονομικού μηχανισμού άρσης της σύγκρουσης αρμοδιοτήτων*. Ανάκτηση 2022, από τοποθεσία web του Ελευθέριου Βενιζέλου:
<https://www.evenizelos.gr/speeches/conferences-events/449-conferencespeech2021/6397-ev-venizelos-provlimata-katanomis-armodiotiton-metaksy-aneksartiton-arxon.html>

Βενιζέλος, Ε. (χ.χ.). *Το αναθεωρημένο ελληνικό Σύνταγμα του 2001 και η επικαιρότητα του συνταγματικού φαινομένου*. Ανάκτηση από <http://evenizelos.gr/images/stories/e-books/AnatheorimenoSindagma2001.pdf>

Γιαννακού, Φ. (χ.χ.). *Οργάνωση και τρόπος λειτουργίας. Δικαστικοί σχηματισμοί*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από Ιστοσελίδα του Συμβουλίου Επικρατείας: http://www.adjustice.gr/webcenter/portal/ste/pageste/organosi/organosid?_afrLoop=26422252754869265#!%40%40%3F_afrLoop%3D26422252754869265%26centerWidth%3D65%2525%26contentID%3DANAKOINWSI-4%26leftWidth%3D0%2525%26rightWidth%3D35%2525%26showFooter%3Dfalse%2

Δαγτόγλου, Π. (2004). *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο* (5η εκδ.). Εκδόσεις Σάκκουλα.

Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. (2020, Μάρτιος). *Έκθεση Πεπραγμένων για το έτος 2020*. Ανάκτηση από Ιστοσελίδα του ΕΣΡ Εκθέσεις Πεπραγμένων.

Επιτροπή Περιφερειών. (2009). *Λευκή Βίβλος για τη πολυεπίπεδη διακυβέρνηση*. Επιτροπή των Περιφερειών.

Επιτροπή των Περιφερειών. (2014). *Ψήφισμα (2014/C 174/01) με θέμα «Χάρτης για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση στην Ευρώπη*. Επιτροπή των Περιφερειών.

Ιστοσελίδα ΑΣΕΠ. (2022, Μάρτιος). *ΑΣΕΠ - Θεσμός*. Ανάκτηση από https://www.asep.gr/webcenter/portal/asep/asep/thesmos?_adf.ctrl-state=8engdlog_38&_=&_afrLoop=106927668431686589#!

Ιστοσελίδα της ΑΔΑΕ. (2022, Φεβρουάριος). *Όραμα της ΑΔΕΑ*. Ανάκτηση από <http://www.adae.gr/i-adae/orama-tis-adae/>

Ιστοσελίδα της ΑΔΑΕ. (2022, Φεβρουάριος). *Συχνές ερωτήσεις από Πολίτες*. Ανάκτηση από <http://www.adae.gr/ilektronikes-ypiresies/ypiresies-pros-polites/sychnes-erotiseis-apo-polites-faqs/>

Ιστοσελίδα της Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. (2022, Φεβρουάριος). *Αρμοδιότητες, καθήκοντα και εξουσίες*. Ανάκτηση από <https://www.dpa.gr/el/arxi/armodiotites>

Ιστοσελίδα της Αρχής Πολιτικής Αεροπορίας. (2022, Μάρτιος). *Αρχική*. Ανάκτηση από <https://apa.org.gr/>

Ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων. (χ.χ.). *Συνταγματική Ιστορία*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από την ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων:

<https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/>

Ιστοσελίδα της Επιτροπής Ανταγωνισμού. (2022, Μάρτιος). *Αποστολή και αρμοδιότητες*. Ανάκτηση από <https://www.epant.gr/ea/apostoli.html>

Ιστοσελίδα της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων (Ε.Ε.Ε.Π). (2022, Μάρτιος). *Αποστολή και Όραμα*. Ανάκτηση από <https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/eeep/apostoli-kai-orama>

Ιστοσελίδα της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας. (2022, Μάρτιος). *Σχετικά με τη ΡΑΕ*. Ανάκτηση από <https://www.rae.gr/sxetika-me-ti-rae/>

Ιστοσελίδα της Ρυθμιστικής Αρχής Λιμένων (Ρ.Α.Λ.). (2022, Μάρτιος). Ανάκτηση από <http://www.raports.gr/>

Ιστοσελίδα του Syntagma watch. (χ.χ.). *Αναθεώρηση Συντάγματος 2019. Οι αναθεωρηθείσες διατάξεις*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από <https://www.syntagmawatch.gr/infographics/2020/04/14/anatheorisi-syntagmatos-2019-oi-anatheorithises-diataxeis/>

Ιστοσελίδα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ). (2022, Φεβρουάριος). *Νομικό πλαίσιο – Αρμοδιότητες – Ολομέλεια*. Ανάκτηση από <https://www.esr.gr/%cf%84%ce%bf-%ce%b5%cf%83%cf%81/%ce%bd%ce%bf%ce%bc%ce%b9%ce%ba%cf%8c-%cf%80%ce%bb%ce%b1%ce%af%cf%83%ce%b9%ce%bf-%ce%b1%cf%81%ce%bc%ce%bf%ce%b4%ce%b9%cf%8c%cf%84%ce%b7%cf%84%ce%b5%cf%82-%ce%bf%ce%bb%ce%bf%ce%bc/>

Ιστοσελίδα του Συνηγού του Πολίτη. (2022, Φεβρουάριος). *Δικαιώματα του Ανθρώπου*. Ανάκτηση από <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el>

Ιστοσελίδα του Συνηγού του Πολίτη. (2022, Φεβρουάριος). *Ίση μεταχείριση*. Ανάκτηση από <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el>

Ιστοσελίδα του Συνηγού του Πολίτη. (2022, Φεβρουάριος). *Κεντρική σελίδα. Πώς μπορούμε να σας βοηθήσουμε: Προϋποθέσεις αναφοράς*. Ανάκτηση από <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.submissionrequirements>

- Ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη. (2022, Φεβρουάριος). *Κοινωνική προστασία*.
Ανάκτηση από <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el>
- Ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη. (2022, Φεβρουάριος). *Ποιότητας Ζωής*.
Ανάκτηση από <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el>
- Ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη. (2022, Φεβρουάριος). *Σχέσεις κράτους-πολίτη*. Ανάκτηση από <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el>
- Ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη. (2022, Φεβρουάριος). *Συνήγορος του Πολίτη*.
Ανάκτηση από Τοποθεσία web του ΣτΠ: <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el>
- Κουτσουμπίνας, Σ. Ι., Κουσουλής, Σ. Ν., Παντελής, Α. Μ., & Μάνεσης, Α. (1994). *ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ "Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας"*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήλων. Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών. Τμήμα Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμων.
- Μακρής, Ι. (2015). *Ευθύνη οργάνων ΟΤΑ Α΄βαθμού κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, Θεωρία και Πράξη*. Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά, Α. (2013). *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Μαυριάς, Κ. Γ. (2000). *Συνταγματικό Δίκαιο Ι*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Μαυριάς, Κ. Γ. (2022). *Συνταγματικό Δίκαιο* (6η εκδ.). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Μαυρομούστακου, Ή. (2012). *Σύγχρονες Μορφές Διοίκησης. Μια Συγκριτική και Ευρωπαϊκή Προσέγγιση των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μπεσίλα-Βήκα, Ε. (2019). *Τοπική Αυτοδιοίκηση* (Δ΄ εκδ., Τόμ. Ι). Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Μπεσίλα-Μακρίδη, Ε. (2010). *Ο έλεγχος της Διοίκησης. Το δικαίωμα της αναφοράς στις Αρχές. Οι Ανεξάρτητες Αρχές (Ν.3051/2002) & ο Συνήγορος του Πολίτη*. (Β΄ εκδ., Τόμ. Ι). ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Πετροπουλάκος, Σ. (2015, Ιούλιος). *Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και η ιστορία του*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από Ιστοσελίδα του Νομικού Συμβουλίου του

Κράτους:

http://www.nsk.gr/documents/15678/26607/History_head.pdf/bb855049-b1df-4694-b8c3-80f9902f8352

Πρεβεδούρου, Ε. (2015). *Τι είναι οι Ανεξάρτητες Αρχές και σε τι χρησιμεύουν*. Ανάκτηση από Το Syntagma Watch: <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/ti-ine-oi-anexartites-arches-kai-se-ti-chrisimevoun/>

Πρεβεδούρου, Ε. (2019, Ιούνιος). *Ποιες είναι οι θεμελιώδεις διάφορες μεταξύ κατοχυρωμένων και μη κατοχυρωμένων Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών*. Ανάκτηση από Syntagma Watch: <https://www.syntagmawatch.gr/ask-a-question/poies-oi-themeliodeis-diafores-mtaxi-katochiromenon-kai-mi-katochiromenon-anexartiton-dioikitikon-arxon/>

Πρεβεδούρου, Ε. (2020, Νοέμβριος). *Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο – Συμμετοχή τρίτων στην ακυρωτική δίκη (Παρέμβαση, τριτανakoπή)*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από ιστότοπο της Καθηγήτριας Δημοσίου Δικαίου Ευγενία Πρεβεδούρου.:

<https://www.prevedourou.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%BC%CE%B5%CF%84/>

Πρεβεδούρου, Ε. (2020, Νοέμβριος). *Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο. Τα ένδικα βοηθήματα στη διοικητική δικονομία*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από ιστότοπο της Καθηγήτριας Δημοσίου Δικαίου Ευγενία Πρεβεδούρου.:

<https://www.prevedourou.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CE%B1-%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B9/>

Σπηλιωτόπουλος, Ε. (1993). *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου* (6η εκδ., Τόμ. Ι). Εκδόσεις Σάκκουλας.

- Σπηλιωτόπουλος, Ε. (2015). *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*. (15η εκδ., Τόμ. ΙΙ). Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σπηλιωτόπουλος, Ε. (2017). *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*. (15η εκδ., Τόμ. Ι). Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ.
- Σπυρόπουλος, Φ., Κοντιάδης, Ξ., Ανθόπουλος, Χ., & Γεραπετρίτης, Γ. (2017). *Σύνταγμα- Κατ' άρθρο ερμηνεία*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Σταυρόπουλος, Λ. (2018). Τα αρχεία της Μεταπολίτευσης: Τα πρώτα βήματα της δημοκρατίας μετά τη χούντα. *Εφημερίδα "Το Βήμα"*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από <https://www.tovima.gr/2018/07/22/politics/ta-arxeia-tis-metapoliteysis-ta-prwta-bimata-tis-dimokratias-meta-ti-xoynta/>
- Συμεωνίδης, Ι. (2016, Απρίλιος). *Η ιστορική εξέλιξη του θεσμού των τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων στην Ελλάδα*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από Ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Επικρατείας: http://www.adjustice.gr/webcenter/portal/epitropeia/dikastiriataktika/historical?_afrLoop=26420136205228195#!%40%40%3F_afrLoop%3D26420136205228195%26centerWidth%3D65%2525%26leftWidth%3D0%2525%26rightWidth%3D35%2525%26showFooter%3Dfalse%26showHeader%3Dtrue
- Τσάτσος, Δ. Θ. (1993). *Συνταγματικό Δίκαιο* (2η εκδ., Τόμ. Β' Οργάνωση και λειτουργία της πολιτείας). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Τσάτσος, Δ. Θ. (1994). *Συνταγματικό Δίκαιο* (4η εκδ., Τόμ. Α' Θεωρητικό Θεμέλιο). Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Τσιλιώτης, Χ. (2007). Η πρόταση για ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα: Τομή στο ελληνικό σύστημα ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων ή «ώδινεν όρος και έτεκε μυν». *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022
- Τσιλιώτης, Χ. (2011). Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. *Περιοδικό "Αρμενόπουλος"*(Τεύχος 12). Ανάκτηση Μάρτιος 2022
- Τσιλιώτης, Χ. (2017, Φεβρουάριος). Νέες όψεις στο Δίκαιο της ανάκλησης παράνομων ευμενών διοικητικών πράξεων. *Διοικητική Δίκη*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022

Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Συνήγορος του Πολίτη. (2012). *Σχέσεις Δημοσίων Υπαλλήλων και Πολιτών: Οδηγός Ορθής Διοικητικής Συμπεριφοράς*. Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2019/09/20120405_sxeseis_DY_politwn_odhgos.pdf

Φουντουλάκη, Ε. (χ.χ.). *Γενική Επιτροπεία της Επικρατείας των Τ.Δ.Δ.* Ανάκτηση Μάρτιος 2022, από Ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Επικρατείας: http://www.adjustice.gr/webcenter/portal/epitropeia/generaldd/generaltddd?_adf.ctrl-state=4l6ks5isd_951&_afrLoop=26590100700236243#!

Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης

Πειραιώς 211, 177 78 – Ταύρος

<https://www.ekdd.gr/>

Ινστιτούτο Τεκμηρίωσης, Έρευνας και Καινοτομιών (ΙΤΕΚ)

213 1306 384

213 1306 389

itek@ekdd.gr